

Jaarrapport 2017

Landelijke

Jeugdmonitor

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Jaarrapport 2017

Landelijke

Jeugdmonitor

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
-	Nihil
-	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2016-2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	Het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2014/'15-2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2014/'15 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Textcetera, Den Haag
Ontwerp: Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

ISBN 978-90-357-2227-9
ISSN 2351-9835

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2017.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

Voorwoord

Voor u ligt de tiende editie van het Jaarrapport van de Landelijke Jeugdmonitor. Een rapport dat het CBS samenstelt in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Een belangrijke waarde van het Jaarrapport 2017 is het in beeld brengen van de leefsituatie van de bijna 5 miljoen jongeren in Nederland. Nieuw dit jaar is dat het rapport niet alleen bestaat uit een monitordeel maar ook uit een verdiepend deel. De onderliggende cijfers van deze publicatie zijn terug te vinden op de website [Landelijke Jeugdmonitor](#).

Het monitordeel besteedt aandacht aan verschillende thema's zoals gezinssituatie, school, werk, middelengebruik, veiligheid en jeugdzorggebruik. Zo wordt dit jaar onder andere ingegaan op het inkomen van bijstandsgezinnen, het slagingspercentage in het voortgezet onderwijs, de dalende jeugdwerkloosheid, het alcoholgebruik onder jongeren, onveiligheidsgevoelens van jongeren en de vormen van jeugdzorg waar jongeren gebruik van maken.

In het verdiepende deel zijn drie thema's uitgelicht: de relatie tussen onderwijs en jeugdhulp, het welzijn van jongvolwassenen (18- tot 25-jarigen) en de leefsituatie van jongeren in Caribisch Nederland. Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat 60 procent van de 15-jarige leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs jeugdhulp ontvangt, dat 85 procent van de jongvolwassenen tevreden is met het leven in het algemeen en dat 25 procent van de jongeren in Caribisch Nederland in een eenoudergezin woont.

De Jeugdmonitor is bedoeld om beleidsmakers, onderzoekers en andere geïnteresseerden te voorzien van eenduidige cijfers over de situatie van de Nederlandse jeugd. Het Jaarrapport 2017 presenteert op overzichtelijke wijze welke gegevens er beschikbaar zijn. Om inzicht te krijgen in welke mate gemeenten bekend zijn met de Jeugdmonitor en andere beschikbare informatiebronnen over jongeren, is in dit rapport een verslag opgenomen van interviews met enkele gemeenteambtenaren hierover.

Graag spreek ik mijn dank uit aan de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Veiligheid en Justitie (V&J) voor hun betrokkenheid bij dit rapport. Verder gaat mijn dank uit naar de gemeenten voor hun deelname aan de interviews.

Directeur-Generaal
Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi

Den Haag/Heerlen/Bonaire, november 2017

Inhoud

Voorwoord **3**

1. Inleiding 7

2. Jongeren in Nederland 11

- 2.1 Trends in aantal jongeren **13**
- 2.2 Woonplaats van jongeren **15**
- 2.3 Migratieachtergrond van jongeren **19**
- 2.4 Gezinssituatie van jongeren **23**

3. Wonen en veilig opgroeien 31

Wonen in een bijstandsgezin

- 3.1 Bijstandskinderen **33**
- 3.2 Financiële situatie van bijstandsgezinnen met kinderen **37**

4. School 43

Leerlingen in het voortgezet onderwijs

- 4.1 Vmbo'ers in leerjaar 3 **45**
- 4.2 Geslaagden in het voortgezet onderwijs **49**

5. Werk 55

Jongeren op de arbeidsmarkt

- 5.1 Arbeidsdeelname jongeren per gemeente **57**
- 5.2 Trends in arbeidsdeelname en werkloosheid **59**
- 5.3 Baankenmerken **62**

6. Criminaliteit 67

Jeugdige verdachten en slachtoffers

- 6.1 Trends verdachte jongeren **69**
- 6.2 Verdachte jongeren per gemeente **74**
- 6.3 Jeugdige slachtoffers **76**
- 6.4 Onveiligheidsgevoelens jongeren **81**

7. Alcoholgebruik en gezondheid 85

- 7.1 Alcoholgebruik onder jongeren **87**
- 7.2 Profielschets van drinkende jongeren **90**
- 7.3 Alcoholgebruik en leefstijl **95**

8. Jeugdzorg 101

- 8.1 Jeugdzorg in 2016 **103**
- 8.2 Samenloop **108**
- 8.3 Jeugdbescherming **112**
- 8.4 Bijlage Tabellen **116**

9. Leerlingen met jeugdhulp 121

- 9.1 Inleiding **123**
- 9.2 Jeugdhulp in het primair onderwijs **124**
- 9.3 Jeugdhulp 15-jarigen **130**

10. Welzijn van jongeren 135

- 10.1 Inleiding **137**
- 10.2 Tevredenheid **138**
- 10.3 Ervaren emoties en zinvolheid van het leven **146**

11. Jongeren in Caribisch Nederland 151

- 11.1 Jongeren en gezinssituatie **153**
- 11.2 Naar school **157**
- 11.3 Aan het werk **160**

12. Sturingsinformatie jeugdhulp 165

Beschikbaarheid en bruikbaarheid

- 12.1 Het informatielandschap **166**
- 12.2 De rondgang **167**

Begrippen **172**

Medewerkers **187**

1.

Inleiding

De Jeugdmonitor voor uw databehoeften over jeugdigen

Op 14 september 2017 haalde het tijdschrift Binnenlands Bestuur en de NOS veel publiciteit met de uitkomst van een enquête bij raadsleden. De ondervraagde raadsleden gaven aan weinig grip te hebben op de jeugdhulp door onder meer gebrek aan informatie. Ook was het signaal 'knoppen' nodig te hebben om sturing aan de jeugdhulp te geven. Nu is er in de (gemeentelijke) context al veel informatie beschikbaar over jeugdhulp en bevat de Landelijke Jeugdmonitor, die het CBS in opdracht van VWS beheert, een schatkist aan informatie. Vraag is of deze schatkist adequate informatie bevat, of dat hier geldt dat "als je niet kijkt dan zie je niks"..., zoals een beroemde voetballer uit de vorige eeuw hierover zou zeggen. Jaap van Sandijk is namens de Landelijke Jeugdmonitor wederom de boer op gegaan richting tien gemeenten en met hen in gesprek gegaan over de beschikbaarheid maar ook de bruikbaarheid van informatie (zie hoofdstuk 12). Daaruit komt naar voren dat gemeenten de keuze maken om informatie uit de Jeugdmonitor wel of niet te gebruiken, terwijl anderen niet weten welke informatie over jeugdigen (in hun gemeente) al beschikbaar is. Hierom wordt iedereen uitgenodigd kennis te nemen van het Jaarrapport 2017 en de achterliggende data, die te vinden zijn op www.landelijkejeugdmonitor.nl.

Voor een gemeenteambtenaar die het college moet adviseren voor het inkopen van Jeugdhulp of een raadslid die wat van de door het college voorgestelde plannen wil vinden, kijk eens naar hoofdstuk 9. Daar valt te lezen in welke mate jeugdhulp samenhangt met leerlingen in de verschillende vormen van onderwijs. In hoofdstuk 3 komen kinderen aan bod die opgroeien in een gezin dat van de bijstand moet rondkomen. Volgens onderzoek¹⁾ correleert jeugdhulpgebruik het meest met kinderen die in de bijstand opgroeien. In Rotterdam is het aandeel bijstandskinderen het hoogst. Het jeugdhulpgebruik zelf komt aan bod in hoofdstuk 8.

In dit Jaarrapport komen ook andere onderwerpen over de jeugd aan bod. Zo geeft hoofdstuk 11 informatie over de jongeren die in Caribisch Nederland wonen. Uit hoofdstuk 10 blijkt dat overgewicht een belangrijke reden voor ontevredenheid van jeugdigen over hun lichamelijke gezondheid is. Overigens zijn de jeugdigen zelf over het algemeen tevreden over hun lichamelijke gezondheid. Nog tevredener zijn jeugdigen over hun geestelijke gezondheid. Ook over hun sociale leven zijn jeugdigen positief (85 procent). Jeugdigen ervaren

¹⁾ <http://jeugdmonitor.cbs.nl/media/220822/161216-239-Eindrapportage-Zorglandschap-jeugd-def-concept-22-12.pdf>

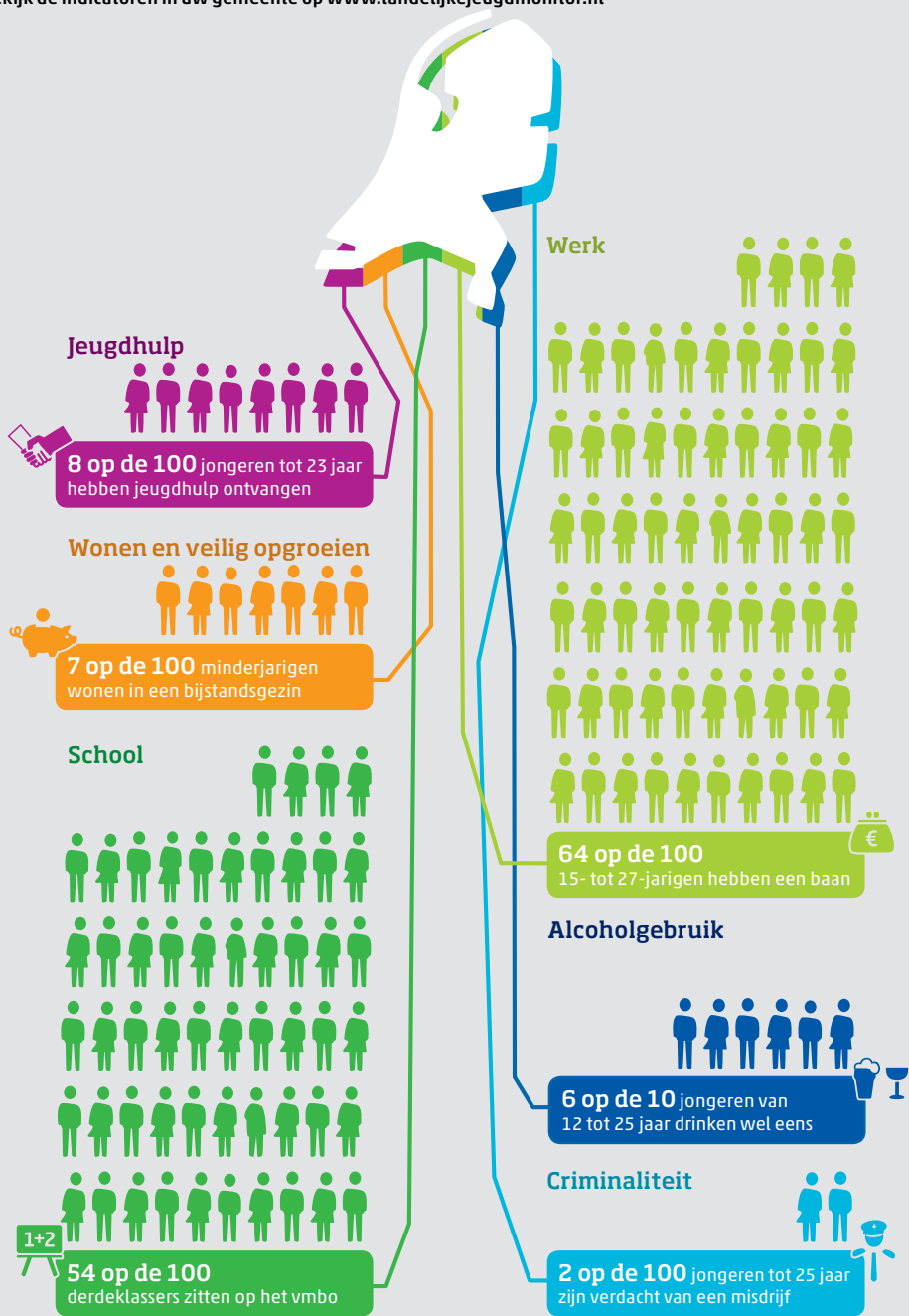
meer positieve emoties, met name de jongens, dan hun volwassen counterparts. De scores op items kunnen overigens per gemeente, leeftijdscategorie of doelgroep verschillen. Jongvolwassenen met een beperking zijn minder tevreden met hun lichamelijke gezondheid en 1 op de 50 jongvolwassenen voelt zich in sterke mate eenzaam.

Het probleem bij informatie over jeugdigen is veelal niet het gebrek aan data maar meer de overvloed aan beschikbare data. Dit vraagt om een selectie van de meest relevante data. De Landelijke Jeugdmonitor doet hiertoe een poging door de informatiestromen in eerste aanleg te beperken tot het jeugdhulpgebruik en zes maatschappelijke indicatoren, waarvan wordt aangenomen dat deze van invloed kunnen zijn op het jeugdhulpgebruik (zie figuur 1.1). Naar die samenhang tussen het jeugdhulpgebruik en maatschappelijke indicatoren is een eerste exploratief onderzoek gedaan.²⁾ Hieruit blijkt dat de samenhang met kinderen die opgroeien in de bijstand, het aantal verdachten per duizend jeugdigen en de nabijheid van (specialistisch) jeugdhulpaanbod het grootst is. De vervolgvraag is dan of er behalve samenhang ook sprake is van een causaal verband die door (gemeentelijk) beleid beïnvloedbaar is. Heeft bijvoorbeeld het aantal jeugdige verdachten te maken met een regionale crisis en gebrek aan werkgelegenheid of is het al jaar en dag een regionaal cultureel bepaald verschijnsel? Het antwoord op die vraag naar causale verbanden kan per gemeente verschillen. Het Jaarrapport 2017 en ook de achterliggende data in Jeugdmonitor StatLine geven overigens geen antwoorden op al die vragen, maar kunnen wel de discussie of het debat over jeugdonderwerpen op lokaal, regionaal en landelijk niveau structureren.

²⁾ <http://jeugdmonitor.cbs.nl/media/220822/161216-239-Eindrapportage-Zorglandschap-jeugd-def-concept-22-12.pdf>

1.1 Jeugdhulpgebruik en de maatschappelijke indicatoren in beeld

Bekijk de indicatoren in uw gemeente op www.landelijkejeugdmonitor.nl

2.

Jongeren

in Nederland

Bijna **3 op de 10** inwoners is jonger dan 25 jaar

16% van de minderjarige jongeren woont in eenoudergezin

Op 1 januari 2017 telde Nederland 4,9 miljoen jongeren. Dit aantal zal de komende jaren dalen tot net onder de 4,8 miljoen rond 2030. Het aantal jongeren met een migratieachtergrond zal echter blijven groeien. Van de minderjarige jongeren woont 16 procent in een eenoudergezin. Jongeren verlaten later het ouderlijk huis en het duurt langer voordat ze zich gaan settelen. De meeste jongeren willen echter nog steeds trouwen en een gezin stichten.

2.1 Trends in aantal jongeren

Bijna 5 miljoen jongeren

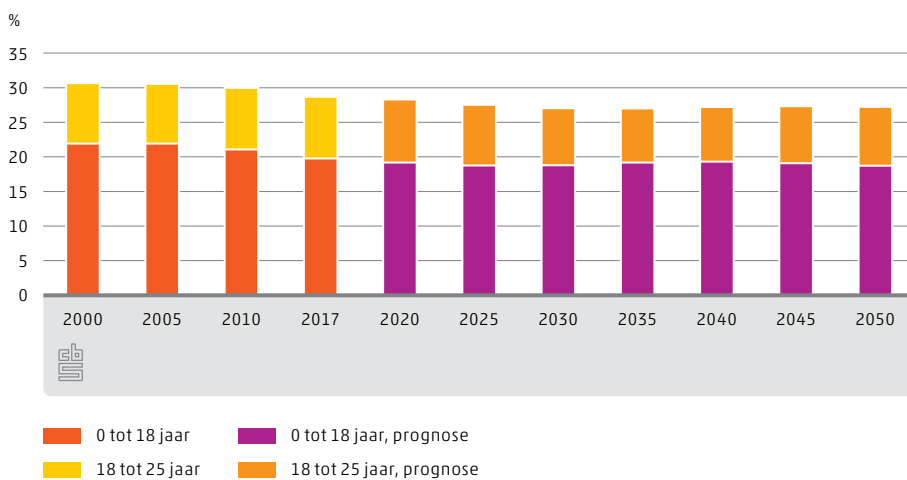
Begin 2017 telde Nederland 4,9 miljoen jongeren (0 tot 25 jaar). Dat is iets meer dan de ruim 4,8 miljoen jongeren die Nederland rond de eeuwwisseling telde. Van de 4,9 miljoen jongeren begin 2017 was 3,4 miljoen minderjarig (0 tot 18 jaar) en 1,5 miljoen jongvolwassen (18 tot 25 jaar).

Ondanks de toename van het aantal jongeren is hun aandeel in de totale bevolking iets gedaald. Begin 2017 was 29 procent van de bevolking jonger dan 25 jaar, tegen ruim 30 procent rond de eeuwwisseling. Dit komt onder meer doordat ouderen langer blijven leven. Volgens de meest recente prognose zal het aandeel jongeren rond 2030 net onder de 27 procent liggen. Hun aantal is dan gedaald tot iets minder dan 4,8 miljoen. In 2030 zal het aandeel minderjarigen licht zijn toegenomen ten opzichte van het aandeel jongvolwassenen. Dat hangt samen met het feit dat het aantal geboorten de afgelopen jaren is afgenomen en met de verwachte toename van het aantal geboorten tot 2030.

Tussen 2007 en 2017 is het aantal kinderen van 0 tot 4 jaar afgenomen met 70 duizend tot net onder de 700 duizend. Dit hangt vooral samen met de afname van het aantal geboorten: dat daalde van 207 duizend in 2000 tot 173 duizend in 2016. Na de economische crisis, die in het derde kwartaal van 2008 begon en duurde tot 2015, lag het gemiddeld kindertal lager dan daarvoor (De Beer, 2012). De verwachting is dat de komende jaren, nu de economische crisis voorbij is, er weer wat meer kinderen worden geboren. Het herstel van het aantal geboorten verloopt tot nu wat langzamer dan verwacht. In 2016 kregen vrouwen gemiddeld 1,66 kind. Nog geen tien jaar geleden was dat gemiddeld 1,77. Vooral twintigers krijgen nu minder vaak een kind (CBS, 3 mei 2017). Daarbij spelen ook andere ontwikkelingen dan de economische conjunctuur een rol, zoals het feit dat

vrouwen later moeder worden doordat ze er tegenwoordig wat langer over doen om zich te settelen. Ze volgen onder meer langer onderwijs, doen er langer over om een vaste baan te vinden (flexibilisering van de arbeidsmarkt) en gaan op latere leeftijd samenwonen en/of trouwen (CBS, 6 maart 2015; Te Riele en Loozen, 2017).

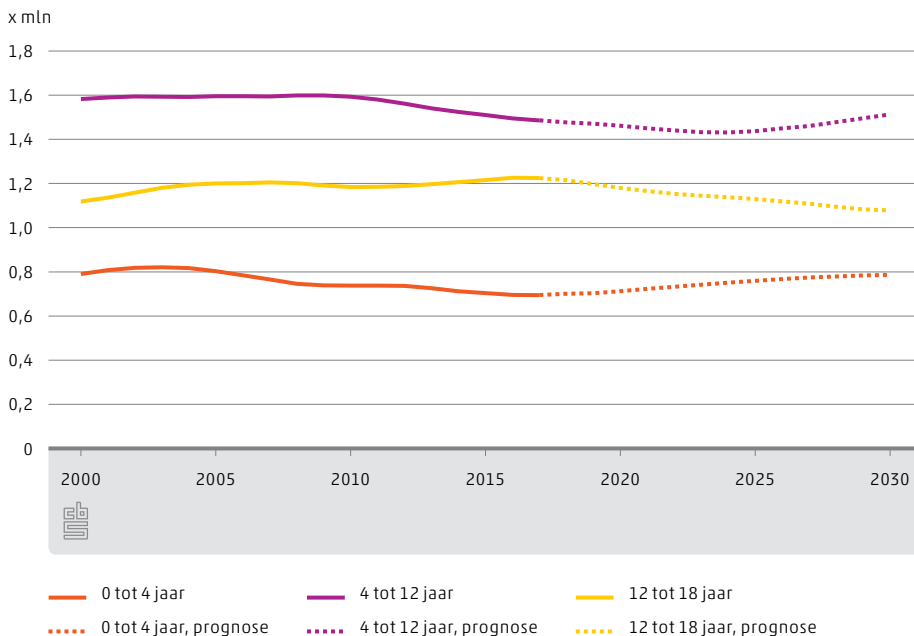
2.1.1 Percentage jongeren (0 tot 25 jaar) in de totale bevolking, 1 januari

De afgelopen tien jaar nam het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd (4 tot 12 jaar) met 108 duizend af tot net onder de 1,5 miljoen. Tot 2025 zal het aantal 4- tot 12-jarigen naar verwachting blijven afnemen. In de jaren daarna zal het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd weer toenemen. Begin 2017 telde ons land 1,2 miljoen kinderen van 12 tot 18 jaar. Dat zijn er 20 duizend meer dan tien jaar geleden. De verwachting is dat dit aantal de komende jaren zal afnemen, tot net onder de 1,1 miljoen rond 2030.

2.1.2 Aantal jongeren (0 tot 18 jaar) naar leeftijd, 1 januari

2.2 Woonplaats van jongeren

Urk hoogste percentage jongeren

Van de vier grote steden was het aandeel jongeren in Utrecht het hoogst, 33 procent aan het begin van 2017. Daarna volgen Rotterdam en Den Haag (beide 30 procent). Amsterdam volgt met 28 procent. De vier grote steden kregen er in 2016 de meeste inwoners bij. Dat kwam vooral doordat er veel baby's werden geboren en door immigratie (CBS, 3 januari 2017).

In Urk is het aandeel jongeren het grootst. Begin 2017 was 46 procent van de inwoners in deze gemeente jonger dan 25 jaar. Staphorst staat op de tweede plek, met 38 procent jongeren. Beide gemeenten liggen in de zogenoemde Bijbelgordel, een streek waar relatief veel strenggereformeerden wonen en die loopt van de Zeeuwse eilanden, via de grote rivieren en de Veluwe tot in de kop van Overijssel. Onder hen vormen grote gezinnen geen uitzondering. Zo heeft in Urk 44 procent van alle moeders minstens vier kinderen. In Staphorst is dat 33 procent.

Ook grotere gezinnen met minimaal zes kinderen komen in deze gemeenten meer voor: 14 procent van de moeders in Urk heeft bijvoorbeeld minimaal zes kinderen, in Staphorst 10 procent. Landelijk gezien heeft één op de tien moeders minstens vier kinderen en slechts 1 procent zes of meer (CBS, 12 mei 2017).

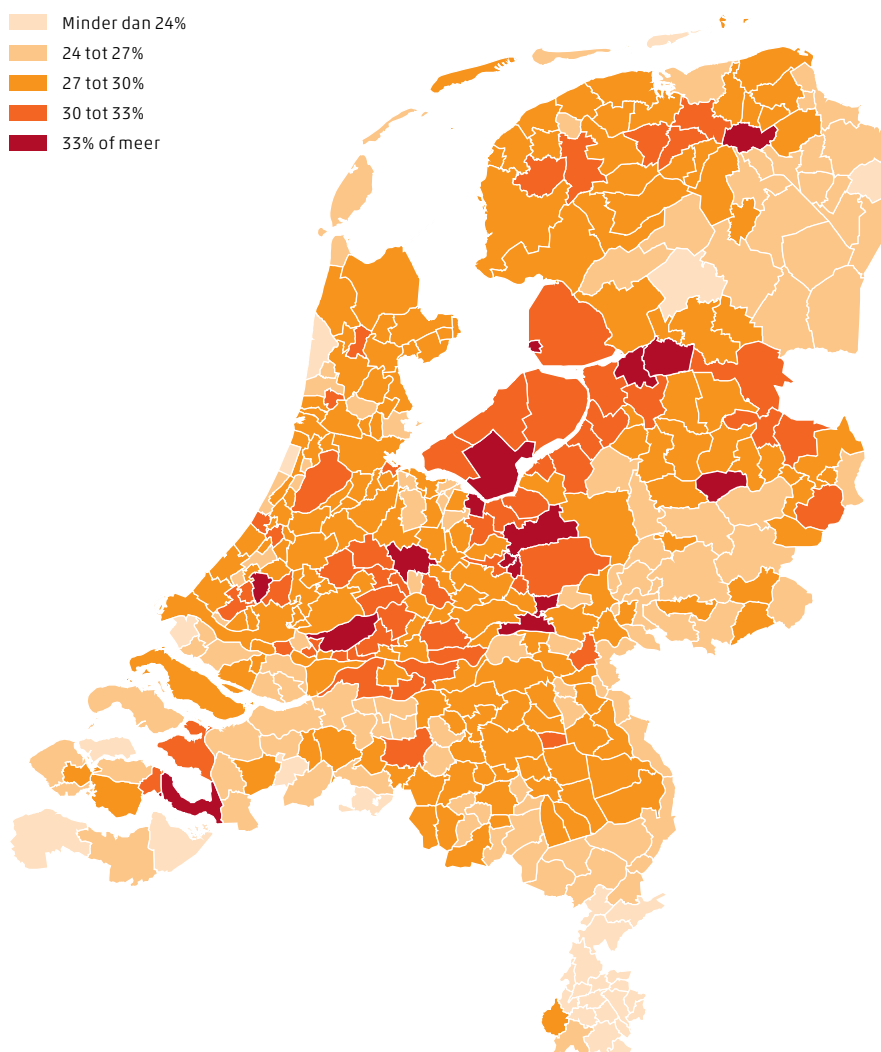
Andere gemeenten hebben een jonge bevolking omdat zich daar veel jongvolwassenen vestigen voor studie of werk. Onder de gemeente met de meeste jongeren bevinden zich dan ook veel studentensteden. Zo bedroeg het aandeel jongeren in Groningen en Wageningen 36 procent begin 2017, tegenover 29 procent landelijk. Overigens is het aantal jongeren dat verhuist naar een van de universiteitssteden de afgelopen jaren afgenomen. Tussen juli en oktober 2016 vestigden zich in de meeste studentensteden minder nieuwe jongeren (17 tot 23 jaar) uit de rest van Nederland dan in dezelfde periode van 2015. In het studiejaar 2014/'15 is het nieuwe studiefinancieringsstelsel voor nieuwe studenten ingevoerd, waarbij de basisbeurs als gift is vervangen door een lening (CBS, 2 januari 2017).

Daarnaast zijn er jonge gemeenten, zoals Almere en Zeewolde (Flevoland). In deze gemeenten vestigden zich vanaf 1970 tot aan het begin van deze eeuw relatief veel twintigers en in mindere mate dertigers. Het ging daarbij vaak om startende gezinnen. Dat heeft ertoe geleid dat deze gemeenten relatief jong zijn. Inmiddels vestigen zich er nauwelijks nog jonge gezinnen. Dat betekent dat ook deze gemeenten langzaamaan gaan vergrijzen (CBS, 29 december 2015).

Weinig jongeren in Limburg, Zeeland en noordoosten

Aan de randen van Nederland, met name in Limburg, Zeeland en het noordoosten van het land, bevinden zich de gemeenten met het laagste aandeel jongeren. Onderaan de lijst staat Gulpen-Wittem (21 procent), gevolgd door Valkenburg aan de Geul, Vaals en Kerkrade. Deze in Limburg gelegen gemeenten telden begin 2017 elk minder dan 100 duizend inwoners. Van de gemeenten met minstens 100 duizend inwoners hadden Venlo en Emmen naar verhouding de minste jongeren, met beide 26 procent. Maar liefst 3 op de 10 kleinere gemeenten hadden 26 procent of minder jongeren. Het gaat vaak om gemeenten waar sprake is van bevolkingskrimp: jongeren verhuizen naar een andere gemeente. Na verloop van tijd stichten ze daar een gezin. Zowel het wegtrekken van jongeren uit bepaalde gemeenten als het feit dat ze vervolgens elders een gezin stichten, leidt tot vergrijzing (CBS, 3 januari 2017).

2.2.1 Percentage jongeren (0 tot 25 jaar) per gemeente, 1 januari 2017

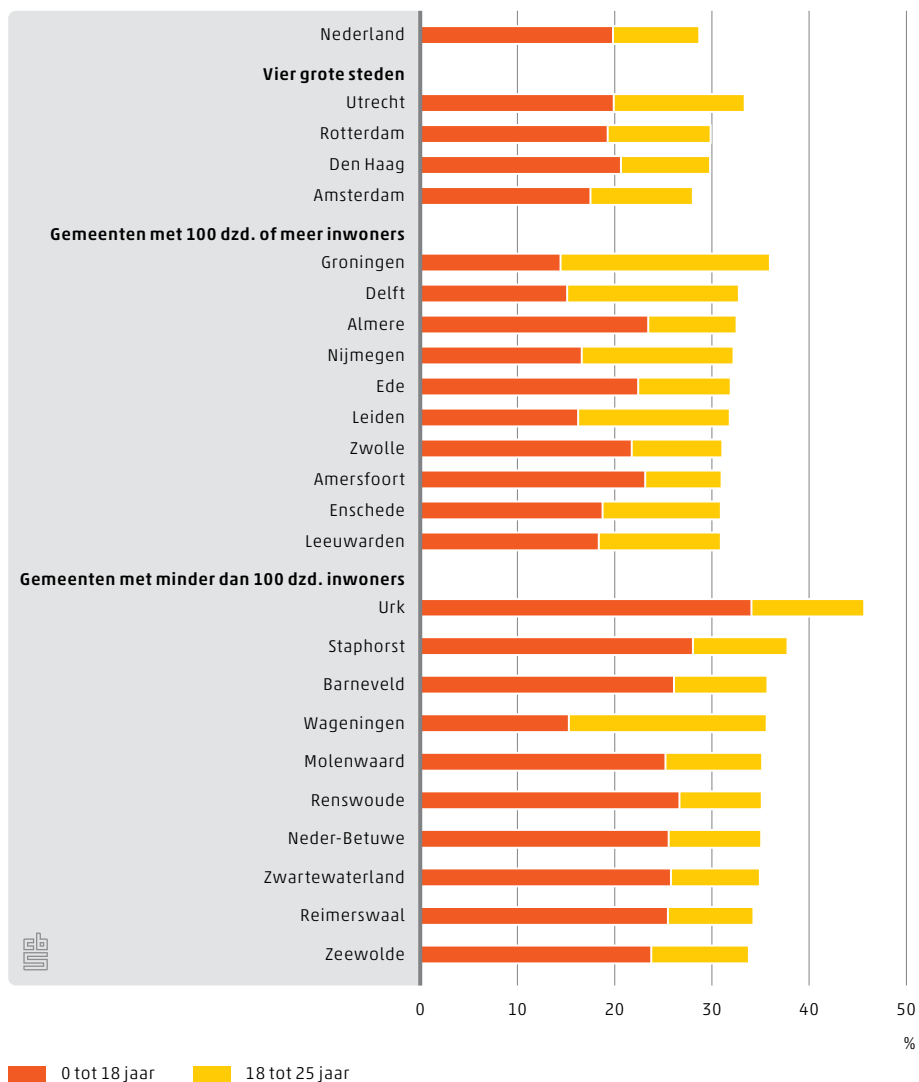

Veel jongvolwassenen in studentensteden

In Nederland was begin 2017 20 procent van de bevolking minderjarig en 9 procent jongvolwassen. In de meeste grote steden was het aandeel minderjarigen lager en het aandeel jongvolwassenen hoger dan gemiddeld. Dat geldt ook voor de vier grootste steden; in Utrecht was zelfs 13 procent van de inwoners jongvolwassen in 2017. Alleen in Den Haag was het aandeel minderjarigen en het aandeel jongvolwassenen nagenoeg gelijk aan het gemiddelde voor Nederland.

De kleinere studentensteden, zoals Groningen, Delft, Nijmegen en Leiden, hadden daarentegen een opvallend groot aandeel jongvolwassenen.

2.2.2 Percentage jongeren (0 tot 25 jaar) in de vier grote steden en de tien gemeenten met het hoogste percentage jongeren per gemeentegrootte, 1 januari 2017

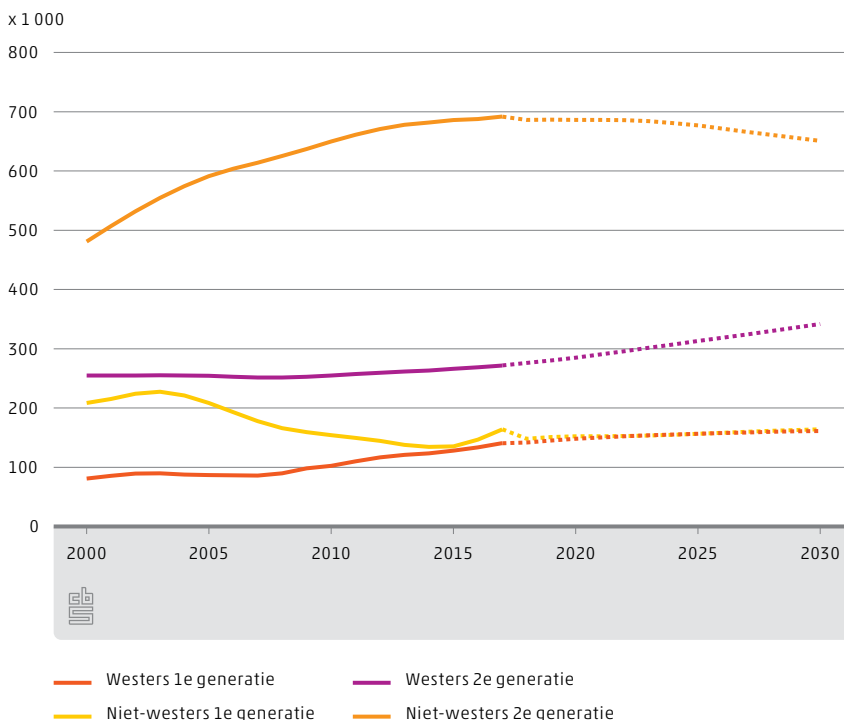
In de vier grote steden is per saldo geen sprake van een sterke uitstroom van middentwintigers. Dat geldt ook voor een grote stad als Eindhoven. Een deel van de pas afgestudeerden verlaat de stad wel, maar tegelijkertijd zijn er andere, net afgestudeerde middentwintigers die zich voor werk vestigen in deze steden. De grote stad blijft met al zijn voorzieningen een aantrekkelijke woon- en werk-omgeving (Kooiman, De Jong, Huisman, Van Duin en Stoeldraijer, 2016). Dit blijkt ook uit Latten, Kooiman en Bontje (2017): de groei van de Nederlandse bevolking concentreert zich steeds meer in de steden en vooral in de Randstad. Ook op latere leeftijd, met een hoger inkomen en vaak met een gezin, blijft men graag in een stad of in de nabijheid van een stad. Dit leidt tot grotere regionale verschillen in opleidingsniveau (Latten et al., 2017).

2.3 Migratieachtergrond van jongeren

Kwart heeft migratieachtergrond

Begin 2017 telde Nederland 1,3 miljoen jongeren met een migratieachtergrond. Dat betekent dat ruim een kwart van alle jongeren een migratieachtergrond heeft. Twee derde van de jongeren met een migratieachtergrond heeft een niet-westerse achtergrond, hetgeen neerkomt op ongeveer 850 duizend jongeren. De rest heeft een westerse achtergrond en bestaat uit ruim 400 duizend personen. Van de jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond is ruim 80 procent in Nederland geboren en daarmee van de tweede generatie. Onder jongeren met een westerse migratieachtergrond is twee derde van de tweede generatie. De verwachting is dat het aantal jongeren met een migratieachtergrond de komende decennia zal blijven toenemen. Dat komt doordat het aantal jongeren met een westerse achtergrond groeit, met name dat van de tweede generatie. Naar verwachting zal het aantal jongeren met een niet-westerse achtergrond langzaam afnemen tot 2030. De afgelopen twee jaar was er sprake van een piek bij jongeren van de eerste generatie met een niet-westerse achtergrond. Dat kwam door de toestroom van asielzoekers, met name uit Syrië. Zij vormden in 2016 de grootste groep migranten.

2.3.1 Aantal jongeren (0 tot 25 jaar) met een migratieachtergrond naar herkomst en generatie, 1 januari

Van de ruim 850 duizend jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond begin 2017 vormden personen van Marokkaanse herkomst de grootste groep (20 procent), gevolgd door jongeren van Turkse (17 procent), Surinaamse (12 procent) en Antilliaanse herkomst (7 procent). Daarnaast had een deel een Syrische migratieachtergrond (4 procent), een Chinese, Iraakse of Somalische (elke 3 procent) of een Afghaanse achtergrond (2 procent). De instroom van jongeren van Syrische komaf (vluchtelingen) is pas vrij recent begonnen, door de burgeroorlog die in Syrië woedt. Begin 2017 woonden er 37 duizend jongeren van Syrische komaf in ons land; rond de eeuwwisseling waren dat er nog minder dan 3 duizend. Van de asielkinderen in de basisschoollleeftijd die in 2016 ons land binnen kwamen, had ruim de helft een Syrische achtergrond (CBS, 2 februari 2017). De reden waarom jongeren met een niet-westerse achtergrond naar Nederland migreren, is om asiel aan te vragen. Daarnaast groeit de omvang van de groep personen met een niet-westerse achtergrond vrijwel uitsluitend doordat de tweede generatie groeit: het gaat dan om personen die in Nederland zijn geboren met minstens één in het buitenland geboren ouder.

Onder de ruim 400 duizend jongeren met een westerse migratieachtergrond begin 2017 vormden jongeren van Duitse komaf de grootste groep (15 procent). Daarna volgen jongeren met een Poolse (12 procent), Belgische (8 procent) en Indonesische migratieachtergrond (7 procent), en jongeren afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk (7 procent). De redenen waarom migranten met een westerse achtergrond zich hier vestigen, lopen uiteen: waar voor jongvolwassen migranten uit Duitsland studie, arbeid en gezinsmigratie belangrijke motieven zijn, is dat voor Polen vooral arbeid (CBS, StatLine, 2017).

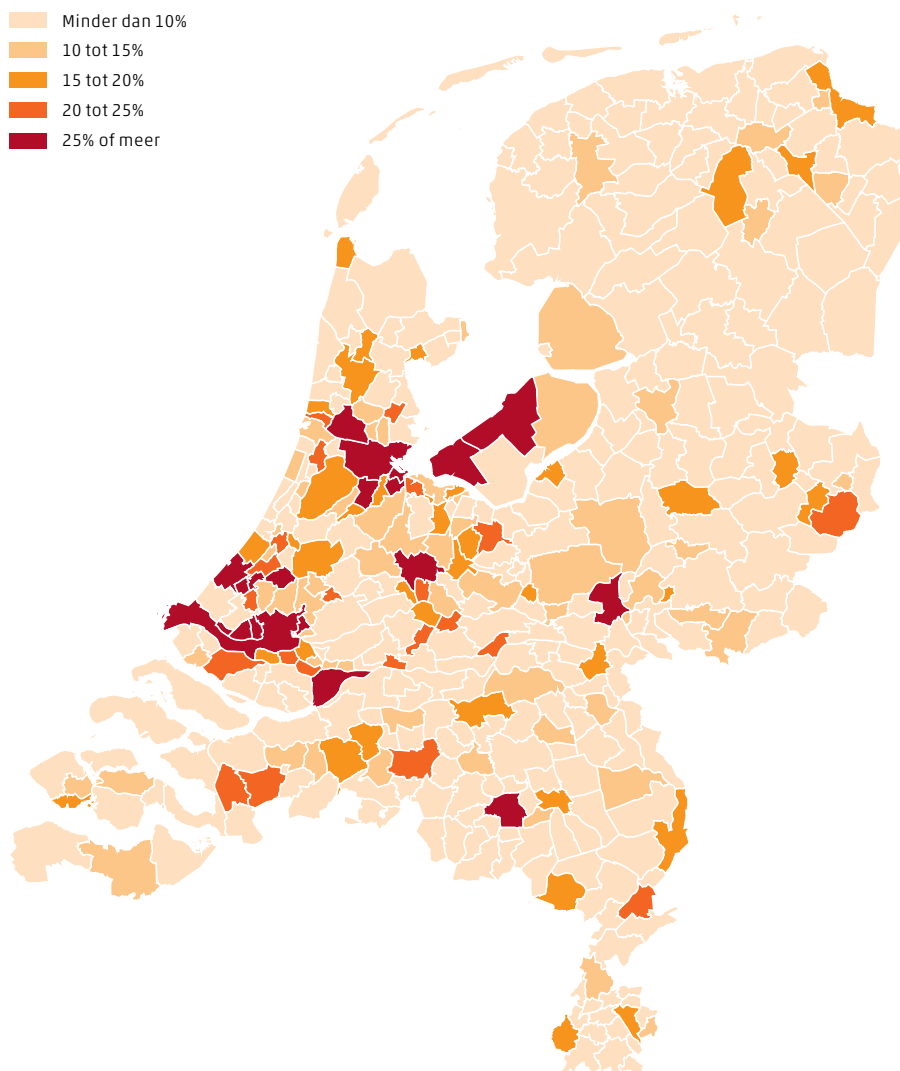
6 op de 10 Haagse jongeren heeft migratieachtergrond

Van alle jongeren die begin 2017 in Den Haag woonden, had 60 procent een migratieachtergrond. Dat is flink hoger dan het landelijke gemiddelde van 26 procent. Ook in Amsterdam en Rotterdam was het aandeel jongeren met een migratieachtergrond hoog, 58 procent. In Utrecht lag dit met 37 procent een stuk lager.

Meestal gaat het om jongeren met een niet-westerse achtergrond. In Rotterdam was het aandeel met een niet-westerse achtergrond onder jongeren het hoogst, 46 procent in 2017. Daarna volgen Den Haag en Amsterdam, met beide 43 procent. In Utrecht lag dit aandeel een stuk lager, 27 procent. Het totaal voor Nederland bedroeg 18 procent in 2017.

Van de andere steden met minstens 100 duizend inwoners was het aandeel jongeren met een niet-westerse achtergrond opvallend hoog in Almere (38 procent). Ook in steden als Zoetermeer en Eindhoven was ongeveer een kwart van niet-westerse komaf. In de kleinere gemeenten staat Schiedam bovenaan de lijst (39 procent), gevolgd door Diemen en Capelle aan den IJssel. In onder meer Groningen, Leeuwarden, Zwolle en Apeldoorn (steden met minstens 100 duizend inwoners) ging het daarentegen om minder dan 15 procent. Het laagst was het aandeel jongeren van niet-westerse komaf echter in de kleinere gemeenten, zoals Staphorst, Urk en de Waddeneilanden.

2.3.2 Percentage jongeren (0 tot 25 jaar) met een niet-westerse migratieachtergrond per gemeente, 1 januari 2017

Ruim 470 duizend jongeren van derde generatie

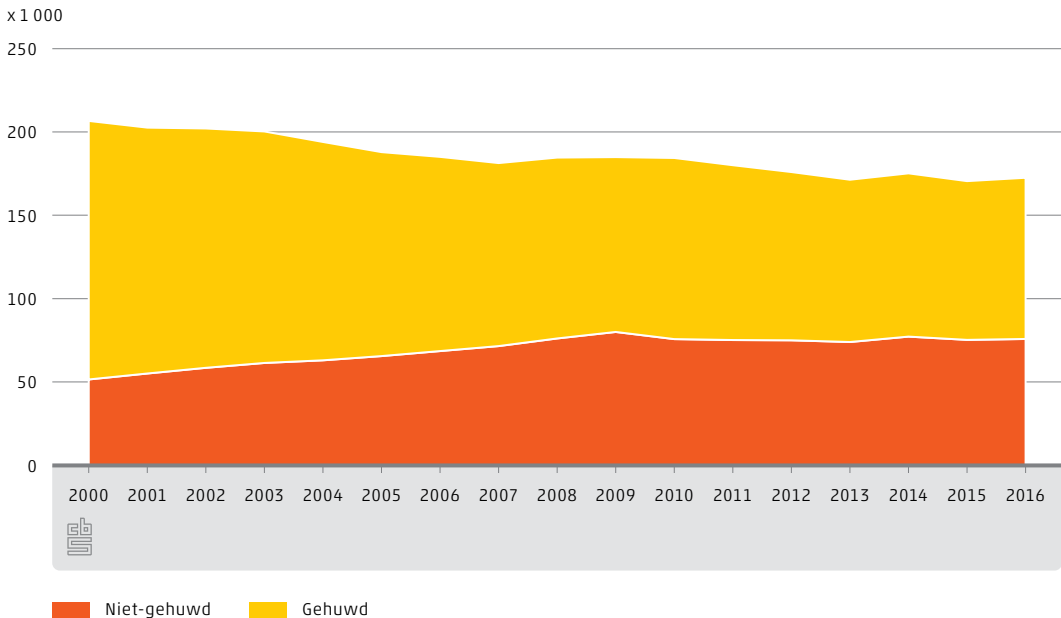
Naast personen met een migratieachtergrond van de eerste en de tweede generatie zijn er ook personen van de derde generatie. Iemand behoort tot de derde generatie wanneer beide ouders in Nederland zijn geboren en ten minste één van de vier grootouders in het buitenland is geboren. Personen die tot de derde generatie behoren, hebben per definitie een Nederlandse achtergrond. Gemiddeld genomen zijn personen van de tweede generatie beter geïntegreerd dan die van de eerste generatie. Dit blijkt onder meer uit het feit dat ze minder vaak het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten, dat het inkomensverschil ten opzichte van personen met een Nederlandse achtergrond kleiner is en dat ze er vaker voor kiezen om met een in Nederland woonachtige persoon te trouwen in plaats van een migratiehuwelijk aan te gaan (CBS, 2016). Om na te gaan hoe dat voor een volgende generatie is, onderscheidt het CBS de derde generatie. Begin 2016 waren er 473 duizend jongeren van de derde generatie in Nederland. Drie kwart daarvan is van westerse komaf; de rest heeft grootouders met een niet-westerse achtergrond. De grootste groep wordt gevormd door personen van de derde generatie met een Indonesische achtergrond (186 duizend), gevolgd door degenen met een Duitse (77 duizend) of een Belgische achtergrond (24 duizend). Onder jongeren van de derde generatie met een niet-westerse achtergrond zijn de meesten van Surinaamse komaf (40 duizend), gevolgd door jongeren met een Turkse, Antilliaanse of Marokkaanse achtergrond, met elk 15 à 20 duizend (CBS, 21 november 2016).

2.4 Gezinsituatie van jongeren

Helft van eerste kinderen bij ongehuwd stel geboren

Steeds vaker worden kinderen geboren bij twee ouders die samenwonen, maar niet zijn getrouwd. In 2016 werd 44 procent van de kinderen geboren bij een ongehuwd stel. Voor eerste kinderen gold dit voor zelfs iets meer dan de helft (51 procent). In 2000 werd nog slechts een kwart van alle kinderen bij een ongehuwd stel geboren. Ongeveer 1 op de 10 kinderen werd in 2016 geboren bij ouders die niet samenwonen.

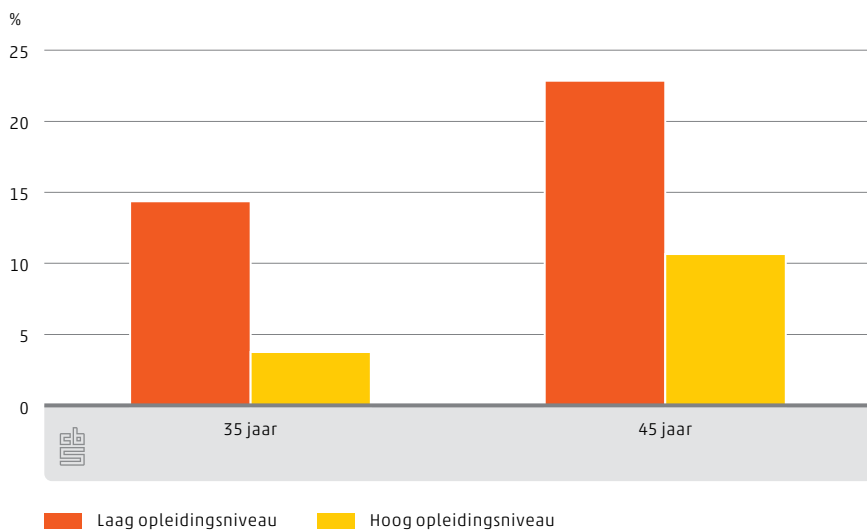
2.4.1 Levend geboren kinderen naar burgerlijke staat van de moeder, 1 januari

Minderjarigen steeds vaker in eenoudergezin

De gezinssituatie waarin kinderen opgroeien verandert. Steeds meer kinderen maken deel uit van een eenoudergezin. Rond de eeuwwisseling ging het nog om 12 procent van alle jongeren tot 18 jaar (CBS, 26 maart 2015). In 2017 was dit opgelopen tot 16 procent. Verder blijkt dat hoger opgeleide moeders minder vaak alleen met hun kind(eren) wonen dan middelbaar en lager opgeleide moeders. Het percentage alleenstaande moeders is onder hoger opgeleiden over de generaties bovendien stabiel, terwijl het bij de andere onderwijsniveaus in jongere generaties toeneemt. Van de moeders die zijn geboren in 1970 was op 35-jarige leeftijd 14 procent van de laagopgeleide en 4 procent van de hoogopgeleide vrouwen alleenstaande moeder; met 45 jaar waren deze percentages 23 en 11 procent (CBS, 30 maart 2017). Hierbij dient te worden opgemerkt dat hoogopgeleide vrouwen later gaan samenwonen, later kinderen krijgen en daardoor op oudere leeftijd alleenstaande moeder worden dan laagopgeleide vrouwen.

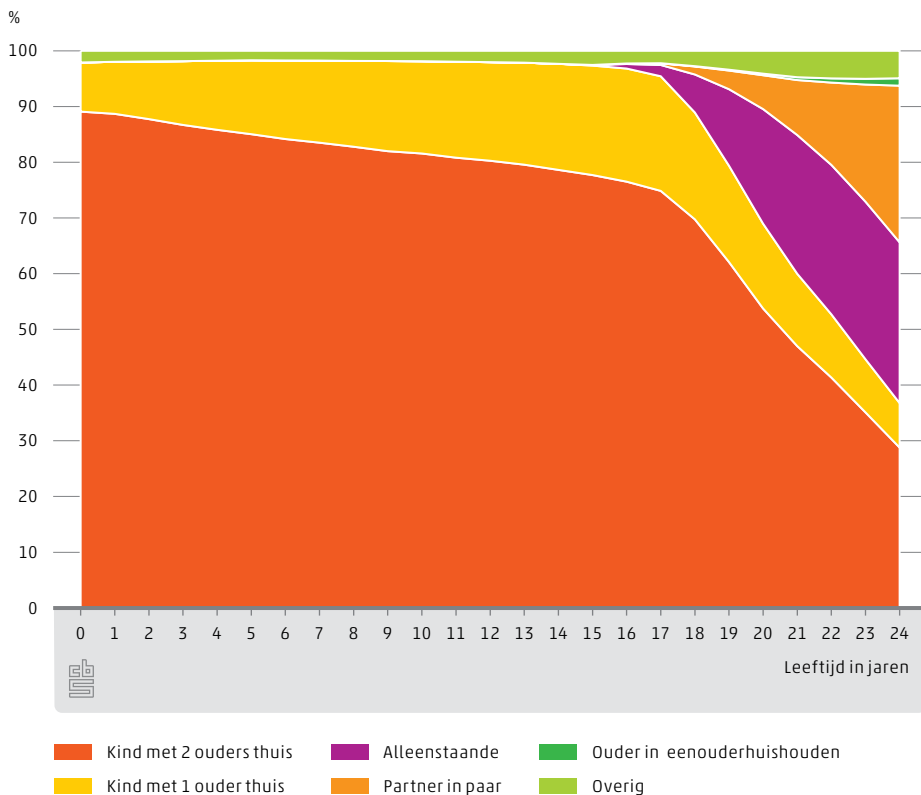
2.4.2 Alleenstaande moeders onder vrouwen geboren in 1970, naar opleidingsniveau en leeftijd, 2015

Jongeren blijven langer thuis wonen

De gemiddelde leeftijd waarop jongeren het ouderlijk huis verlaten en zelfstandig gaan wonen is de laatste jaren toegenomen, van 23,6 in 2006 tot 24,6 in 2016 (CBS, 8 juli 2016). Begin 2017 woonden ongeveer 9 op de 10 18-jarigen nog thuis. Voor 24-jarigen bedroeg dit aandeel minder dan 4 op de 10.

2.4.3 Jongeren (0 tot 25 jaar) naar huishoudensamenstelling, 1 januari 2017

Baby's steeds vaker een oudere moeder of vader

In 2016 werden kinderen vaker bij een 35-plusmoeder geboren en minder vaak bij een jonge moeder dan rond de eeuwwisseling het geval was (CBS, 5 oktober 2016). Moeders zijn tegenwoordig gemiddeld 31,2 jaar oud wanneer ze een kind krijgen. Vaders zijn gemiddeld 34,1 jaar oud. Het is al jaren zo dat vaders gemiddeld zo'n drie jaar ouder zijn dan moeders bij de geboorten van de kinderen. De meeste vaders zijn bij de geboorte van hun kind tussen de dertig en veertig jaar oud. Steeds vaker zijn vaders echter de veertig al gepasseerd (CBS, 6 december 2016). In 2016 werden er bijna 2,5 duizend baby's bij een vijftigplusvader geboren.

70% van de twintigers die
ongetrouwd samenwonen wil ooit trouwen

Meeste jongeren willen trouwen

Aan de wens om te trouwen verandert weinig. Nog altijd willen de meeste twintigers ooit trouwen, zo blijkt op basis van het Onderzoek Gezinsvorming 2013. Van de twintigers die ongetrouwd samenwonen met hun partner wil ongeveer 70 procent ooit met hun partner gaan trouwen (CBS, 20 december 2016). Bij vrouwen van die leeftijd leeft het huwelijk net iets meer dan bij mannen. Bij een deel van de 20- tot 29-jarige samenwoners is de trouwrens concreter: 25 procent van de vrouwen en 15 procent van de mannen wil binnen drie jaar trouwen. Ook van degenen zonder samenwoonrelatie koestert meer dan de helft een trouwrens (CBS, 20 december 2016). Wel blijkt dat jongeren op latere leeftijd in het huwelijk stappen dan eerder het geval was. In 2000 was 7 procent van de 20- tot 25-jarigen getrouwd; begin 2017 was dit nog slechts 3 procent.

Vrijwel alle jongeren hebben kinderrens

Jonge vrouwen en mannen (18 tot 23 jaar) zijn onverminderd eensgezind in hun verwachting om ooit kinderen te krijgen. Slechts 3 à 4 procent van de jonge mannen en vrouwen verwacht nooit kinderen te krijgen, blijkt op basis van het Onderzoek Gezinsvorming 2013. Jonge mannen twijfelen wel iets vaker dan vrouwen. Meer dan 4 op de 5 jongeren zijn stellig: zij verwachten ooit kinderen te zullen krijgen. Een gezin met twee kinderen lijkt nog steeds favoriet: iets meer dan de helft van de 18- tot 23-jarigen denkt op twee kinderen uit te komen. Dat was ook al zo in 2003 en 2008. Vrouwen verwachten iets meer kinderen te krijgen dan mannen: minder dan 20 procent van de jonge vrouwen verwacht hooguit één kind te krijgen, tegenover 28 procent van de jonge mannen (Kooiman en Stoeldraijer, 2015). Net als samenwonen en trouwen wordt ook het krijgen van kinderen uitgesteld. Vrouwen die het krijgen van kinderen uitstellen, lopen echter een verhoogd risico om hun kinderrens niet te kunnen realiseren omdat ze er fysiek niet meer toe in staat zijn.

Meer informatie

- Cijfers over het aantal jongeren zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
- Cijfers over het aantal allochtone jongeren zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
- Regionale cijfers over het aantal jongeren zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
- De prognose van het aantal jongeren is te vinden op [StatLine](#).

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicaties:

Beer, J. de (2012). [Crisis in de economie, crisis in de relatie- en gezinsvorming? Bevolkingstrends](#), 12 november 2012.

CBS (2015, 6 maart). [Twintigers minder huisje boompje beestje dan eerdere generatie](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2015, 26 maart). [Steeds meer minderjarigen wonen bij één ouder](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2015, 29 december). [Dertigjarig Flevoland wordt volwassen](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (8 juli 2016). [Jongeren blijven langer bij ouders thuis](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (5 oktober 2016). [Meer vrouwen worden na hun 35ste moeder](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (21 november 2016). [Wie zijn de derde generatie?](#) CBS nieuwsbericht.

CBS (2016, 6 december). [Vorig jaar 2,5 duizend baby's met vijftigplusvader](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2016, 20 december). [Jonge man trouwt vaak omdat partner dat wil](#). CBS nieuwsbericht.

CBS (2016). [Jaarrapport Integratie 2016](#). Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Aruba.

CBS (2017, 2 januari). [Weer minder jongeren verhuisd naar universiteitssteden.](#)
CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 3 januari). [2016: grote steden groeien door geboorten en immigratie.](#)
CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 2 februari). [Bijna 9 duizend asielkinderen onder de twaalf in 2016.](#)
CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 30 maart). [Hoger opgeleide moeders minder vaak alleenstaand.](#)
CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 3 mei). [Geen natuurlijke bevolkingsgroei in eerste kwartaal.](#)
CBS nieuwsbericht.

CBS (2017, 12 mei). [Een op de honderd moeders heeft meer dan vijf kinderen.](#)
CBS nieuwsbericht.

Kooiman, N. en L. Stoeldraijer (2015). [Twee kinderen, maar wanneer en met wie?](#)
Bevolkingstrends, 2015/3.

Kooiman, N., A. de Jong, C. Huisman, C. van Duin en L. Stoeldraijer (2016).
[PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2016-2040: sterke regionale verschillen.](#) Bevolkingstrends, 2016/8.

Latten, J., N. Kooiman en M. Bontje (2017). [Toenemende ruimtelijke verschillen in opleiding.](#) Demos, juni 2017.

Riele, S. te, en S. Loozen (2017). [Vruchtbaarheid in de 21^e eeuw.](#) [Statistische Trends.](#)

StatLine en maatwerk

CBS (2016). [Derde generatie \(tot 50 jaar\), 1 januari 2016 \(maatwerk\).](#)

CBS, StatLine (2017). [Immigratie van Niet-Nederlanders; migratiemotief, geboorteland, leeftijd.](#)

3.

Wonen en veilig opgroeien

Wonen in een bijstandsgezin

230 000 minderjarige
bijstandskinderen in Nederland eind 2016

70% van de bijstandsgesinnen met
minderjarige kinderen is een eenoudergezin

Eind 2016 woonden in Nederland 230 duizend minderjarige bijstandskinderen. Het aantal bijstandskinderen blijft daarmee stijgen. Deze kinderen hebben overwegend een niet-westerse migratieachtergrond en leven vaak in een eenoudergezin. Een deel van de bijstandsgezinnen met kinderen houdt per maand geld over, maar aanzienlijk minder dan andere gezinnen met kinderen. Hierdoor voelen ze zich vaker beperkt in hun materiële mogelijkheden, zoals het kopen van nieuwe kleren.

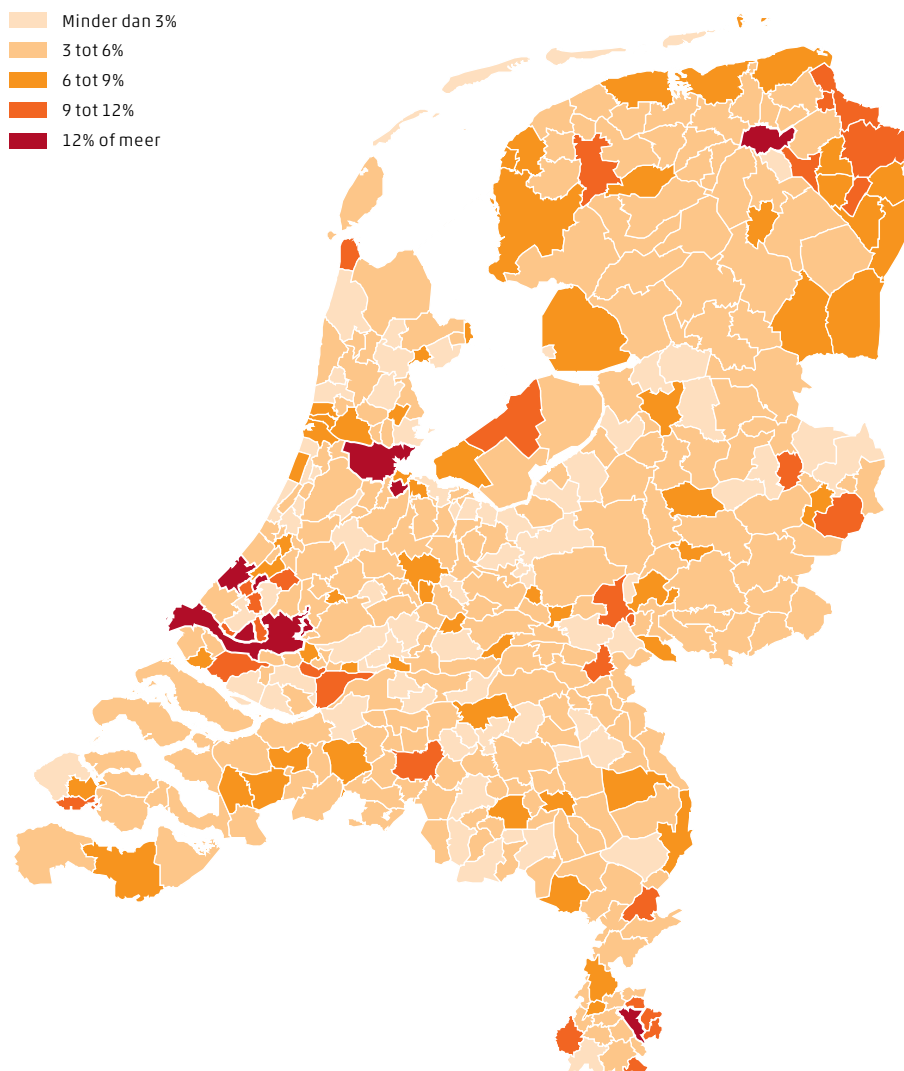
3.1 Bijstandskinderen

Relatief veel in Rotterdam en Heerlen

Eind 2016 groeiden in Nederland bijna 7 op elke 100 kinderen onder de 18 jaar op in een gezin waarin minstens één volwassene een bijstandsuitkering had. In het vervolg worden deze kinderen aangeduid als bijstandskinderen. In de provincies Groningen en Zuid-Holland woonden naar verhouding de meeste bijstandskinderen (9 procent), in Zeeland, Gelderland en Utrecht de minste (5,5 procent).

Van de vier grootste gemeenten telde Rotterdam relatief de meeste bijstandskinderen (17,5 procent), gevolgd door Amsterdam (13,5 procent), Den Haag (12 procent) en Utrecht (8,5 procent). In de top vijf van gemeenten met naar verhouding de meeste bijstandskinderen stonden na koploper Rotterdam achtereenvolgens Heerlen, Groningen, Amsterdam en Vlaardingen. De top vijf van gemeenten met relatief de laagste aantallen bijstandskinderen bestond uit de vier kleinere Waddeneilanden en het dicht bij Rotterdam gelegen Korendijk.

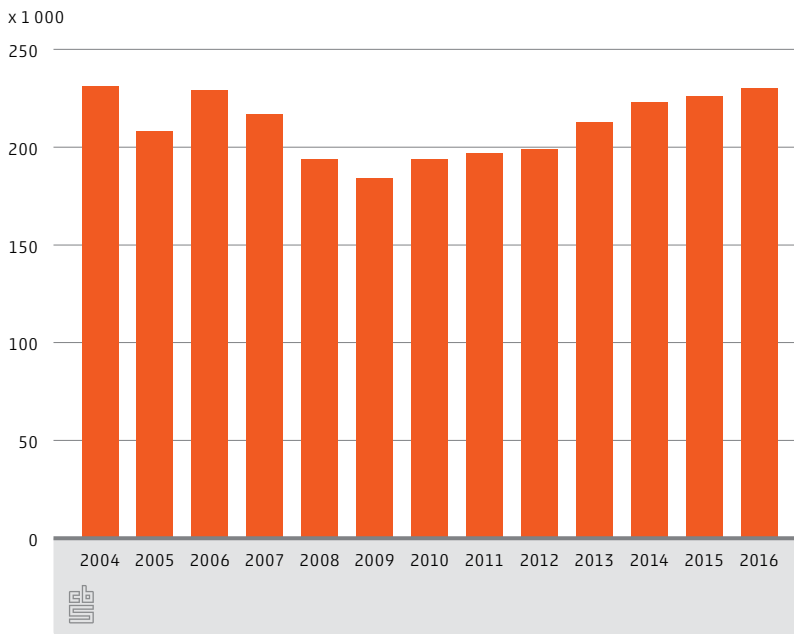
3.1.1 Minderjarige kinderen in bijstandsgesinnen per gemeente, 31 december 2016

Aantal bijstandskinderen blijft stijgen

Nederland telde eind 2016 in totaal 230 duizend minderjarige bijstandskinderen. Dat zijn er 4 duizend meer dan een jaar eerder. Sinds 2009 is het aantal bijstandskinderen onafgebroken gestegen, eerst als gevolg van de economische crisis en meer recent door de vluchtelingencrisis.

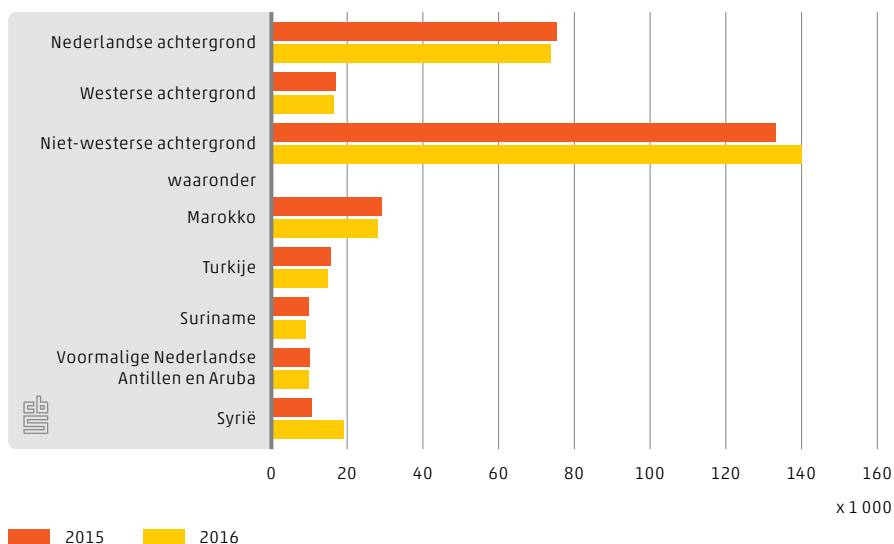
3.1.2 Minderjarige bijstandskinderen, 31 december

Meer bijstandskinderen met een Syrische achtergrond

De toename van het aantal bijstandskinderen van 2015 op 2016 is volledig toe te rekenen aan een toename van het aantal bijstandskinderen met een Syrische achtergrond. Eind 2016 waren dat er ruim 19 duizend, bijna een verdubbeling ten opzichte van 2015. In alle overige groepen met een migratieachtergrond nam het aantal bijstandskinderen licht af. Ruim 6 op de 10 minderjarige bijstandskinderen hadden eind 2016 een niet-westerse achtergrond en 3 op de 10 een Nederlandse achtergrond.

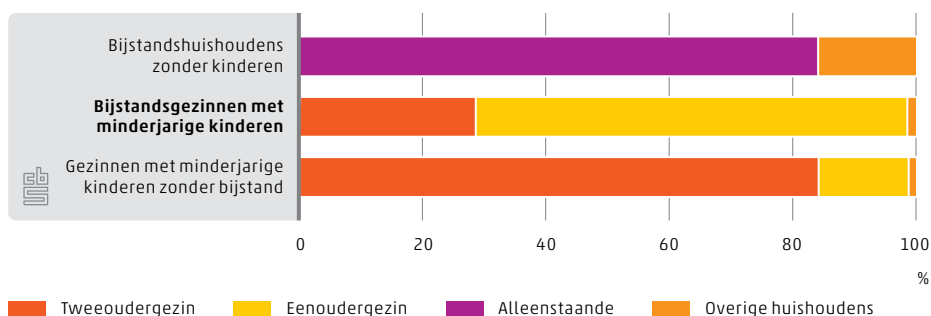
3.1.3 Minderjarige bijstandskinderen naar migratieachtergrond, 31 december

Bijstandsgezinnen vooral eenoudergezinnen

Voor 102 duizend huishoudens met minderjarige kinderen vormde de bijstands-uitkering gedurende héél 2015 de belangrijkste bron van inkomen. Deze zogenaamde bijstandsgezinnen zijn vooral eenoudergezinnen (70 procent). Andere gezinnen met kinderen, niet-bijstandsgezinnen, zijn merendeels tweeoudergezinnen. Bijstandshuishoudens zonder kinderen zijn voor het overgrote deel eenpersoonshuishoudens.

3.1.4 Samenstelling van huishoudens met en zonder bijstand, 2015*

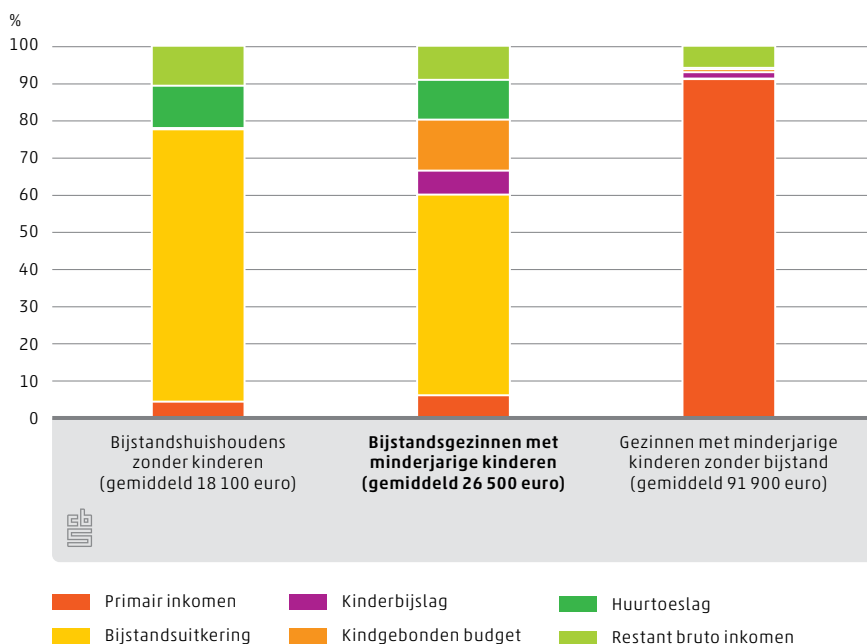

3.2 Financiële situatie van bijstandsgezinnen met kinderen

Bijstandsuitkering vormt ruim de helft van het inkomen

Voor bijstandsgezinnen met minderjarige kinderen vormde de bijstandsuitkering gemiddeld 54 procent van het totale bruto inkomen in 2015. Daarnaast spelen toeslagen en andere sociale voorzieningen een belangrijke rol. De kinderbijslag, het kindgebonden budget en de huurtoeslag waren goed voor nog eens 31 procent van het bruto inkomen. Bijstandshuishoudens zonder kinderen kunnen geen gebruik maken van de kindregelingen en leunen nog zwaarder op de bijstandsuitkering. Bij de gezinnen met kinderen die niet afhankelijk zijn van bijstand, bestaat het bruto inkomen voor ruim 90 procent uit primair inkomen, zoals inkomen uit arbeid.

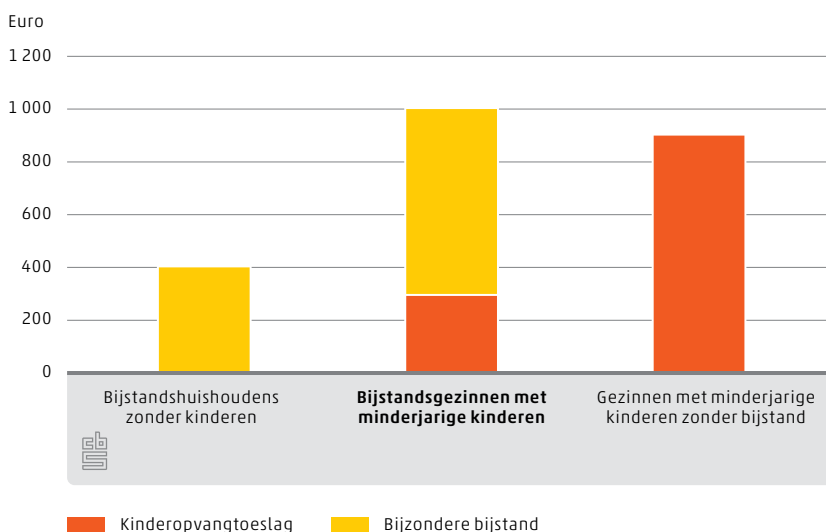
3.2.1 Samenstelling (en hoogte) bruto inkomen van huishoudens met en zonder bijstand, 2015*

Bijstandsgezinnen met kinderen leveren weinig in van hun bruto inkomen. Zo waren ze in 2015 gemiddeld iets minder dan 5 duizend euro kwijt aan verplichte premies voor zorgverzekering en bijbehorend eigen risico, en aan premies volksverzekeringen en belastingen. Bij niet-bijstandsgezinnen met kinderen was dit ruim 38 duizend euro. In tegenstelling tot bijstandshuishoudens dragen zij ook nog premies inkomensverzekeringen en pensioenpremies af.

Kinderopvangtoeslag en bijzondere bijstand zijn extra tegemoetkomingen bovenop het inkomen. Kinderopvangtoeslag is een tegemoetkoming voor werkenden met kinderen in de kosten die ze kwijt zijn aan kinderopvang. Het saldo van kosten en toeslag wordt beschouwd als besteding en telt niet mee in het inkomen. Voor bijzondere bijstand kunnen huishoudens een beroep doen op hun gemeente. Deze extra tegemoetkoming wordt vaak in natura verleend. Huishoudens die tenminste drie jaren in de bijstand zitten, ontvangen daarnaast nog een langdurigheidstoeslag. Bijstandsgezinnen met kinderen ontvingen in 2015 gemiddeld 700 euro aan bijzondere bijstand.

3.2.2 Extra tegemoetkomingen (gemiddeld) voor huishoudens met en zonder bijstand, 2015*

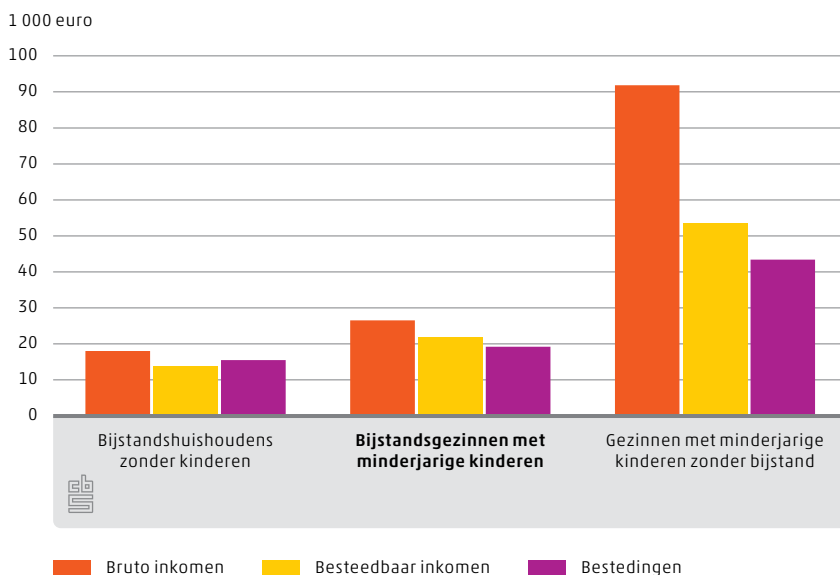
Inkomen net toereikend

Bijstandsgezinnen met minderjarige kinderen hadden in 2015 een bruto inkomen van gemiddeld 26 500 euro. Na aftrek van premies en belastingen hielden ze 21 700 euro over om te besteden. Dat komt neer op 1 810 euro per maand.

Dit was gemiddeld genomen toereikend om hun bestedingen van 1 600 euro te bekostigen. Dit in tegenstelling tot bijstandshuishoudens zonder kinderen, waar het besteedbaar inkomen lager was dan het uitgavenniveau.

3.2.3 Inkomen en bestedingen (gemiddeld) van huishoudens met en zonder bijstand, 2015*

Helpt kwijt aan vaste lasten

Vaste lasten en voeding vormen noodzakelijke uitgavenposten voor huishoudens. Bijstandsgezinnen met minderjarige kinderen waren in 2015 gemiddeld ruim 800 euro per maand kwijt aan vaste lasten. Dat was de helft van hun totale uitgaven. Huishoudens met kinderen zonder bijstand betaalden ruim 1 100 euro per maand, voor hen betekende dit maar een derde van de totale uitgaven.

Het aandeel van voeding in de totale bestedingen verschilt niet veel tussen de diverse groepen huishoudens en ligt rond 12 procent. Voor bijstandsgezinnen met kinderen kwam dit neer op gemiddeld 195 euro per maand, voor de huishoudens met kinderen zonder bijstand op 435 euro. De bestedingen aan voeding hangen niet alleen samen met het prijsniveau van de gekochte voedingsmiddelen, maar ook met de samenstelling van het huishouden. Bijstandsgezinnen met kinderen zijn vooral eenoudergezinnen en bestaan gemiddeld uit drie personen, één volwassene en twee kinderen. Huishoudens met kinderen zonder bijstand

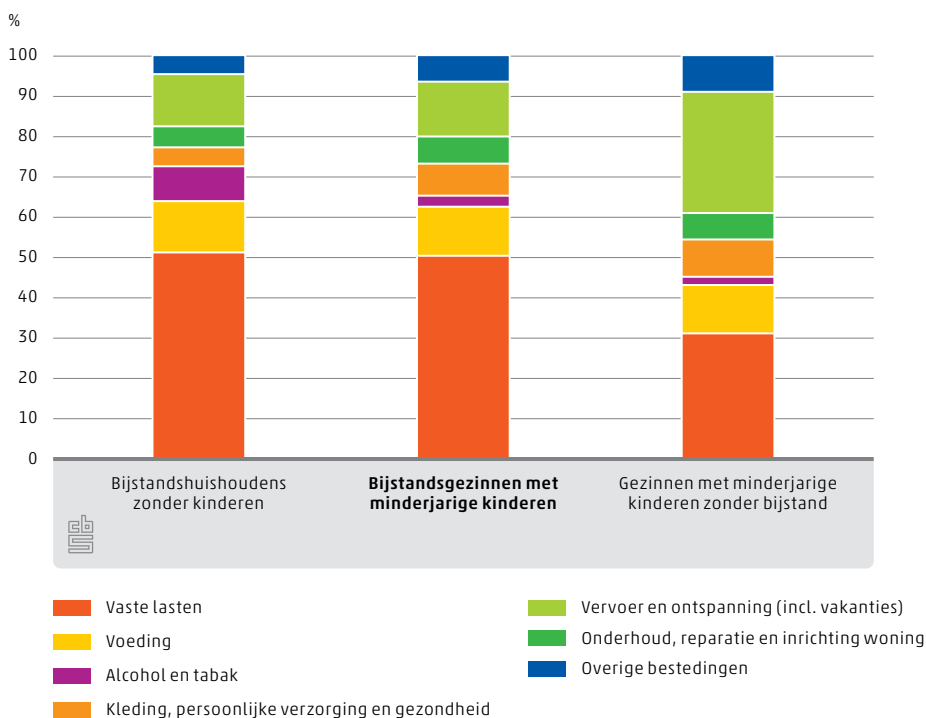
bestaan gemiddeld uit bijna vier personen, merendeels twee volwassenen en twee kinderen.

Vaste lasten

Vaste lasten bestaan uit woonlasten, kosten voor elektriciteit, gas en water, abonnementskosten voor TV, internet en bellen, premies voor de inboedel- en aansprakelijkheidsverzekering en lokale heffingen en leges die voor ieder huishouden verplicht zijn, zoals de rioolheffing. Het zijn uitgaven waar een (contractuele) verplichting aan ten grondslag ligt en waar een huishouden niet (eenvoudig) onderuit komt.

Aan genotsmiddelen als alcohol en tabak besteedden bijstandsgesinnen met kinderen op maandbasis gemiddeld 45 euro. Dit is minder dan de helft van het bedrag dat bijstandshuishoudens zonder kinderen hieraan uitgeven (110 euro op maandbasis).

3.2.4 Bestedingspatroon van huishoudens met en zonder bijstand, 2015*

Middelen voor vakanties beperkt

Na vaste lasten en voeding geven huishoudens het meest uit aan vervoer en ontspanning (recreatie, cultuur en horeca). Hiertoe behoren ook uitgaven tijdens vakanties. Op vakantie gaan is voor kinderen in bijstandsgezinnen echter geen vanzelfsprekendheid. In 2015 gaven ruim 8 op de 10 bijstandsgezinnen met kinderen aan dat ze niet jaarlijks een week op vakantie kunnen gaan. Als gevolg van hun krappe budget konden zij gemiddeld iets meer dan 400 euro per jaar vrijmaken voor vakanties. Niet-bijstandsgezinnen met kinderen konden vaker op vakantie en hadden een hoger budget (bijna 3 000 euro).

8 op de 10

bijstandsgezinnen kunnen niet
jaarlijks een week op vakantie

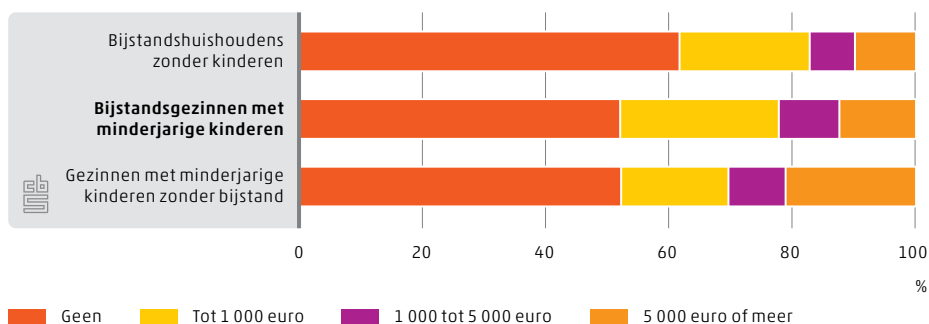
Bijna 7 op de 10 bijstandsgezinnen met kinderen konden naar eigen zeggen niet regelmatig nieuwe kleren kopen. In 2015 gaven zij op maandbasis gemiddeld 130 euro uit aan kleding en persoonlijke verzorging. Dit komt neer op 8 procent van hun totale uitgaven. Bij andere gezinnen met kinderen lag dit bedrag met 335 euro op maandbasis aanzienlijk hoger.

Meer dan de helft heeft geen schuld

Wanneer huishoudens tijdelijk geld te kort komen, kunnen ze rood staan op hun rekening of proberen een krediet op te nemen bij een kredietverstrekker. Voor bijstandshuishoudens is het echter niet eenvoudig om een krediet te verkrijgen. Ruim de helft van de bijstandsgezinnen met kinderen heeft dan ook géén schulden en een kwart heeft schulden tot duizend euro. Deze zijn meestal het gevolg van rood staan. Niet-bijstandsgezinnen met kinderen kunnen doorgaans eenvoudiger een hoger krediet krijgen. Van hen heeft meer dan 20 procent een

schuld van 5 duizend euro of meer. In deze cijfers tellen studieschulden mee, maar blijven hypotheekschulden buiten beschouwing. Bijstandsgezinnen met kinderen wonen vrijwel altijd in een huurwoning, terwijl ruim drie kwart van de niet-bijstandsgezinnen met kinderen een eigen woning heeft.

3.2.5 Hoogte van schulden¹⁾ (excl. hypotheekschuld) van huishoudens met en zonder bijstand, 1 januari 2015*

¹⁾ Exclusief openstaande saldi op creditcards, betalingsachterstanden en openstaande bedragen bij postorder-bedrijven na koop op afbetaling.

Meer informatie

- Cijfers over het aantal minderjarige bijstandskinderen naar regio zijn ook te vinden op [Jeugdmonitor Statline](#).
  - Cijfers over het gemiddeld inkomen en de gemiddelde bestedingen van particuliere huishoudens naar diverse kenmerken zijn ook te vinden op [Statline](#).
-

4.

School

Leerlingen in het

voortgezet onderwijs

54% van de leerlingen in leerjaar 3 gaat naar het vmbo

185 000 geslaagden in 2015/'16

In het voortgezet onderwijs is het vmbo de meest gevolgde onderwijssoort. Leerlingen in het noorden van Nederland volgen het vaakst vmbo. Ruim 9 op de 10 leerlingen die eindexamen doen op de middelbare school, halen hun diploma.

4.1 Vmbo'ers in leerjaar 3

Minder vmbo'ers dan tien jaar geleden

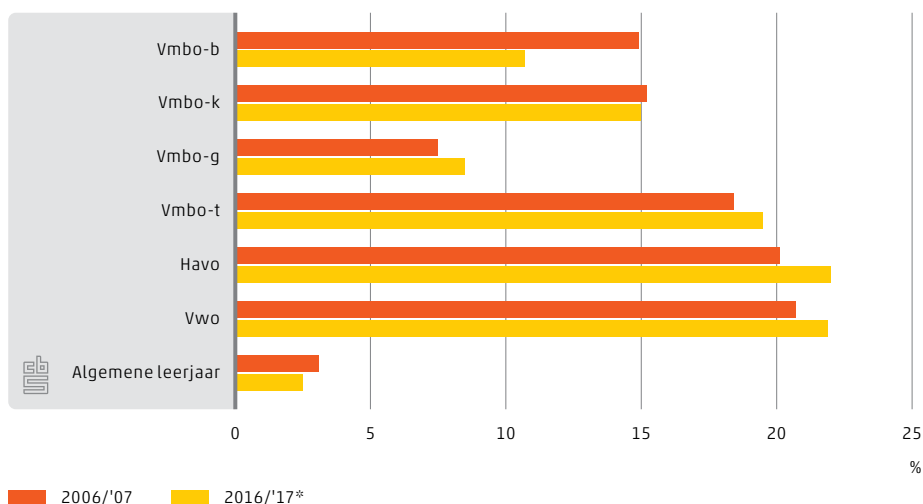
In het schooljaar 2016/'17 zaten ruim 204 duizend leerlingen in leerjaar 3 van het voortgezet onderwijs. Meer dan de helft daarvan (54 procent) volgde een opleiding in het vmbo. In de afgelopen jaren is het percentage leerlingen dat op het vmbo zit licht gedaald. Zo ging het tien jaar geleden nog om 56 procent. Vooral het aandeel leerlingen dat koos voor vmbo-b daalde. De gemengde en theoretische leerweg worden tegenwoordig juist iets vaker gevolgd.

109 000 vmbo'ers in leerjaar 3

Het vmbo bestaat uit vier leerwegen: de basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b), de kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-k), de gemengde leerweg (vmbo-g) en de theoretische leerweg (vmbo-t). Vmbo-g en vmbo-t hebben een vergelijkbaar niveau en dit is ook het hoogste niveau van het vmbo. In tegenstelling tot het vmbo-t, volgen leerlingen op het vmbo-g ook een beroepsgericht vak. Binnen het vmbo is de theoretische leerweg de meest gevolgde opleiding.

4.1.1 Onderwijspositie van leerlingen in leerjaar 3

Bijna 45 duizend leerlingen in leerjaar 3 volgden in 2016/'17 een havo-opleiding, wat neerkomt op 22 procent van alle leerlingen in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs. Ditzelfde aandeel geldt voor het vwo. Een klein deel van de leerlingen volgde een algemeen leerjaar. Dit zijn leerlingen die in een gecombineerde havo/vwo klas zitten. Vergeleken met tien jaar geleden is het percentage leerlingen dat op havo of vwo zit iets toegenomen.

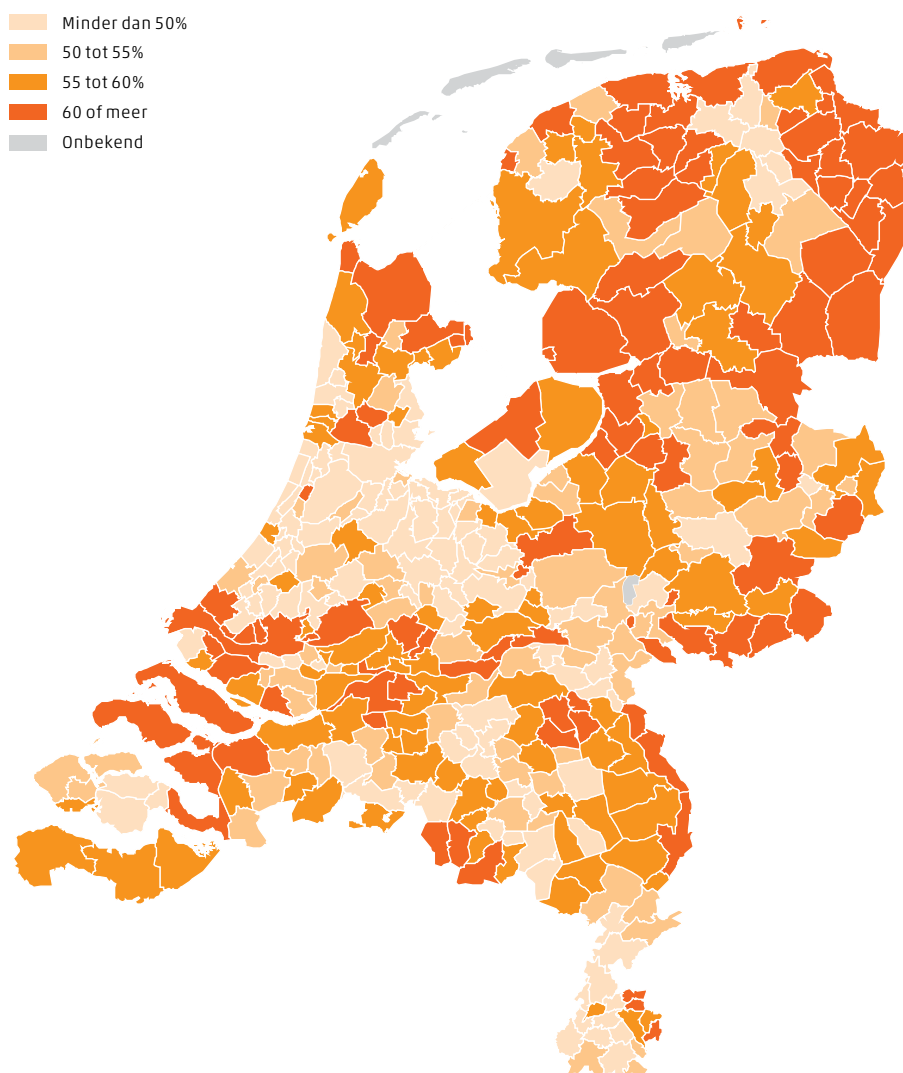
Meeste vmbo'ers in Friesland en Drenthe

Het noorden van Nederland kent het grootste aandeel vmbo'ers. Van de Friese en Drentse leerlingen in het derde leerjaar ging in 2016/'17 ongeveer 60 procent naar het vmbo. Ook in Flevoland ging het om een dergelijk aandeel, gevolgd door Groningen (58 procent) en Overijssel (57 procent). In de provincie Utrecht zijn er naar verhouding juist relatief weinig leerlingen die voor het vmbo kiezen, en dat geldt ook voor Noord-Holland. In die provincies ging het respectievelijk om 47 en 50 procent van alle leerlingen in leerjaar 3.

Pekela, Hoogeveen en Weststellingwerf kenden het grootste aandeel vmbo'ers, in deze gemeenten volgden van de leerlingen in leerjaar 3 ruim 7 op de 10 een vmbo-opleiding. Dit aandeel is beduidend kleiner in de gemeenten Oegstgeest, Laren en Bloemendaal, waar ongeveer 2 op de 10 leerlingen in het derde leerjaar op het vmbo zitten.

4.1.2 Percentage vmbo'ers in leerjaar 3, per woongemeente, schooljaar 2016/'17*

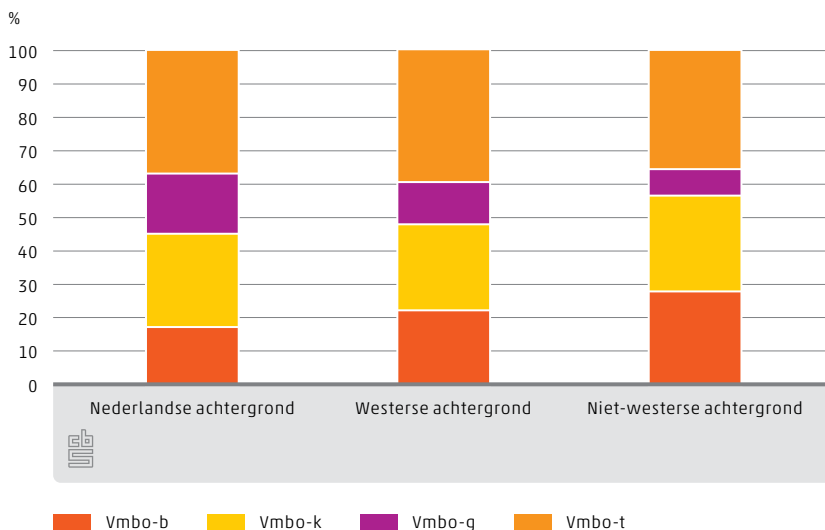

Leerlingen met niet-westerse achtergrond vaker op het vmbo

Leerlingen met een niet-westerse achtergrond volgen vaker vmbo dan leerlingen met een andere migratieachtergrond. Van de leerlingen met een niet-westerse achtergrond in leerjaar 3 zat 65 procent op het vmbo in 2016/'17. Bij leerlingen met een Nederlandse achtergrond en leerlingen met een westerse achtergrond

was dit achtereenvolgens 52 en 48 procent. Binnen het vmbo volgden leerlingen met een niet-westerse achtergrond vooral vaker vmbo-b en minder vaak de gemengde leerweg dan leerlingen met een andere migratieachtergrond.

4.1.3 Leerweg van vmbo-leerlingen in leerjaar 3 naar migratie-achtergrond, schooljaar 2016/'17*

Er zijn ook verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens volgden in 2016/'17 met 56 procent vaker vmbo dan meisjes (51 procent). Jongens op het vmbo volgden bovendien vaker de beroepsgerichte leerwegen (vmbo-b en vmbo-k). Na het vmbo stromen jongens en leerlingen met een niet-westerse achtergrond overigens wel vaker door naar havo dan meisjes en leerlingen met een Nederlandse achtergrond (CBS, 2016).

4.2 Geslaagden in het voortgezet onderwijs

Ruim 198 duizend examenkandidaten

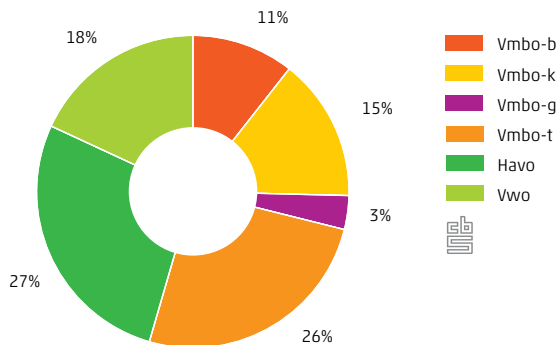
In het vierde leerjaar doen de meeste vmbo'ers eindexamen. Alleen leerlingen die de entree-opleiding in het vmbo¹⁾ volgen of onderwijs volgen binnen een doorlopende leerlijn van vmbo naar mbo²⁾, doen geen examen in het voortgezet onderwijs. Havoleerlingen doen in het vijfde leerjaar eindexamen en vwo'ers in het zesde. De meeste leerlingen doen eindexamen in de onderwijssoort die zij in het derde leerjaar volgden; ongeveer 1 op de 10 leerlingen is naar een andere onderwijssoort overgestapt. Dit zijn vooral leerlingen die eerder in de gemengde leerweg van het vmbo zaten en eindexamen doen in de theoretische leerweg. Deze leerwegen hebben hetzelfde niveau. Er zijn ook leerlingen die eerder op het vwo zaten maar eindexamen op de havo doen en leerlingen die havo volgden en op het vmbo hun examen afleggen. Daarnaast is er een groep leerlingen die het voortgezet onderwijs hebben verlaten voordat zij eindexamen doen. Deze leerlingen gaan bijvoorbeeld naar particulier onderwijs of volgen geen onderwijs meer (voortijdig schoolverlaters).

In het schooljaar 2015/'16 deden ruim 198 duizend leerlingen eindexamen in het voortgezet onderwijs. Ruim de helft van hen deed examen binnen een van de leerwegen van het vmbo, 27 procent deed havo-examen en 18 procent vwo-examen.

¹⁾ Wordt afgesloten met een mbo-1 diploma.

²⁾ Experimentele leerroute waarbij vmbo-leerlingen worden opgeleid met als doel het halen van een mbo-diploma.

4.2.1 Onderwijssoort van examenkandidaten voortgezet onderwijs, schooljaar 2015/'16*

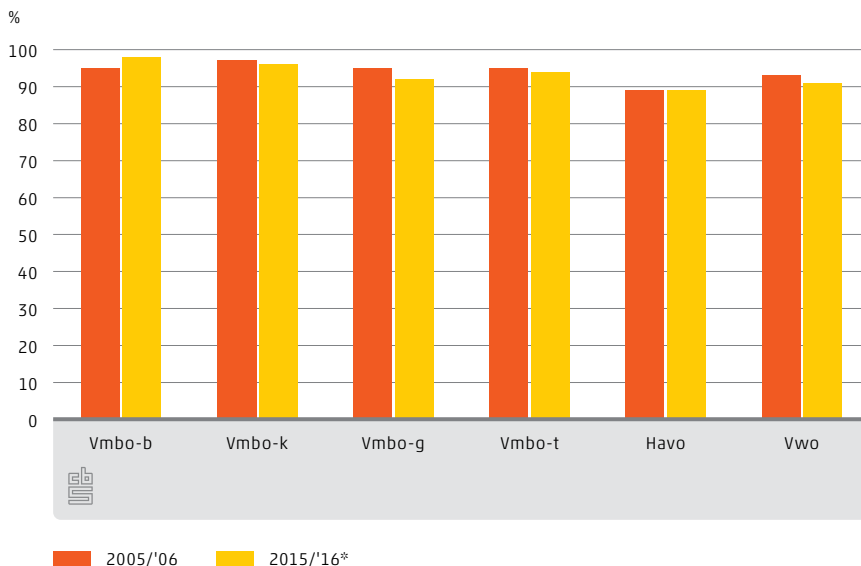
Vmbo'ers halen vaakst diploma

Van alle leerlingen die in schooljaar 2015/'16 eindexamen deden, slaagde 93 procent. Onder vmbo-leerlingen is het slagingspercentage het hoogst, vooral onder leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b). Binnen deze leerweg haalden bijna alle examenkandidaten een diploma, namelijk 98 procent. Havo-examenkandidaten haalden het minst vaak een diploma, bijna 89 procent. De afgelopen tien jaar was het slagingspercentage op de havo lager dan op het vmbo en het vwo.

Binnen het vwo slaagden leerlingen die eindexamen deden op het gymnasium met ruim 94 procent vaker dan leerlingen die opgingen voor een atheneum-diploma (90 procent). Drie kwart van de vwo'ers deed atheneumexamen, de rest gymnasium.

De slagingspercentages zijn de afgelopen tien jaar weinig veranderd. Voor het vmbo-b geldt dat relatief iets meer leerlingen zijn geslaagd dan in 2005/'06, terwijl vmbo-g en vwo-leerlingen juist iets minder vaak een diploma haalden dan tien jaar eerder.

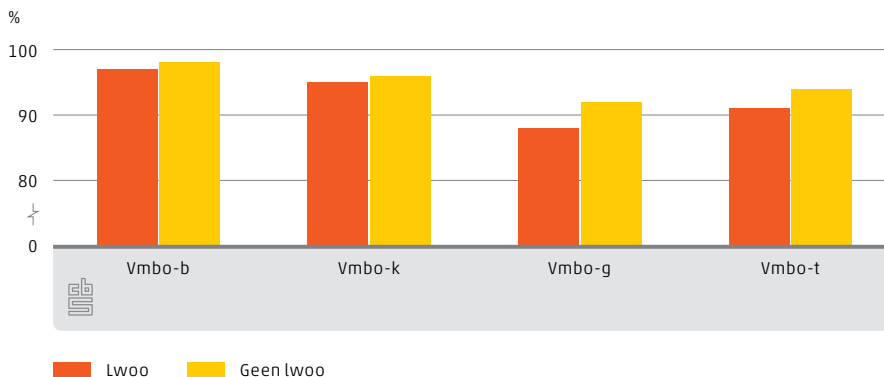
4.2.2 Slagingspercentage naar onderwijssoort

Minder geslaagden onder leerlingen met lwoo-indicatie

Vmbo-examenkandidaten met een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) haalden iets minder vaak een diploma dan leerlingen zonder deze indicatie. Het lwoo is gericht op leerlingen die extra ondersteuning en begeleiding nodig hebben omdat ze een leerachterstand, of gedrags- of motivatieproblemen hebben. Vmbo-b-leerlingen hebben vaker dan in de andere leerwegen een lwoo-indicatie; van de vmbo-b eindexamenleerlingen is dat 63 procent.

4.2.3 Slagingspercentage naar leerweg vmbo en lwoo, schooljaar 2015/'16*

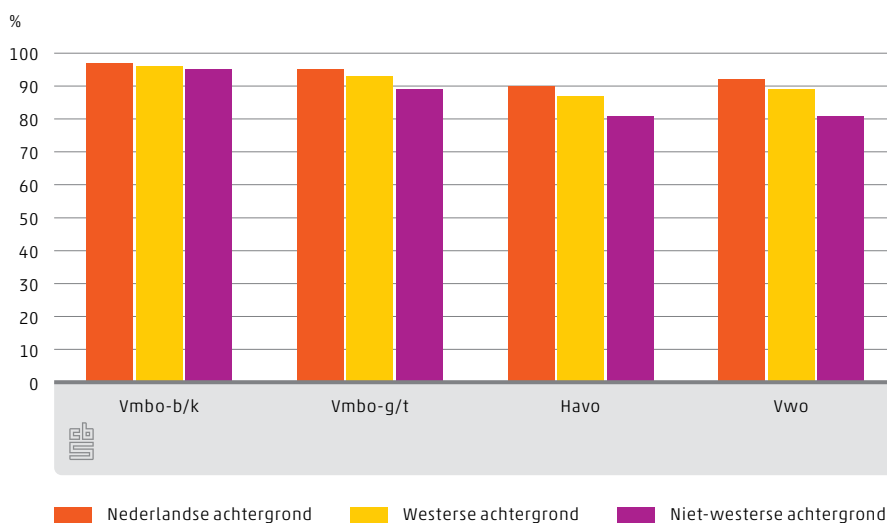

Slagingspercentage ook lager onder leerlingen met niet-westerse achtergrond

Jongens en meisjes haalden in 2015/'16 ongeveer even vaak een diploma. Zo slaagde 93 procent van de jongens en 92 procent van de meisjes. Naar migratieachtergrond zijn er grotere verschillen. Onder leerlingen met een niet-westerse achtergrond is het percentage dat slaagt voor het eindexamen lager dan onder leerlingen met een Nederlandse of een westerse achtergrond.

Op de havo en het vwo zijn de verschillen het grootst. Zo is het slagingspercentage onder leerlingen met een niet-westerse achtergrond op de havo 9 procentpunten en op het vwo 11 procentpunten lager dan onder leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Vooral onder leerlingen met een Turkse achtergrond is dit percentage laag. Op de havo haalde 75 procent van de examenkandidaten met een Turkse achtergrond een diploma en op het vwo 73 procent. Bij eindexamenleerlingen met een Nederlandse achtergrond was dit respectievelijk 90 en 92 procent.

4.2.4 Slagingspercentage naar onderwijssoort en migratieachtergrond, schooljaar 2015/'16*

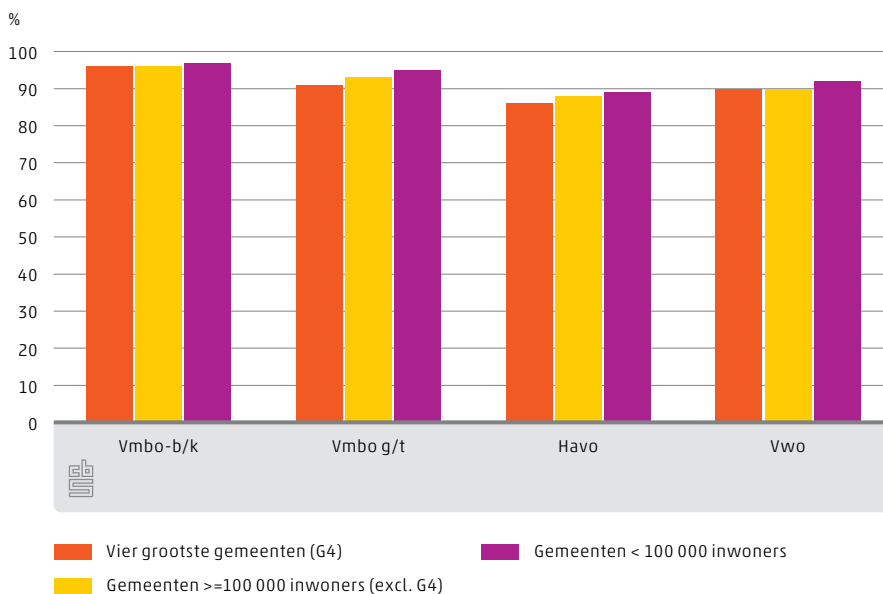

Iets minder geslaagden in grote stad

Eindexamenleerlingen die in gemeenten wonen met minder dan 100 duizend inwoners haalden relatief iets vaker een diploma dan leerlingen in grotere gemeenten. Voor zowel vmbo, havo als vwo lag het slagingspercentage in deze gemeenten het hoogst. In Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, de vier steden met meer dan 250 duizend inwoners, haalden leerlingen minder vaak dan gemiddeld een diploma. Dit hangt samen met het aandeel examenleerlingen met een migratieachtergrond in deze steden. Van deze G4 had Utrecht het hoogste slagingspercentage.

In de provincie Zeeland slaagden de meeste kandidaten voor hun havo of vwo-examen, respectievelijk 91 en 94 procent in 2015/'16. Voor vmbo-leerlingen verschilden de slagingspercentages tussen de provincies weinig.

4.2.5 Slagingspercentage naar onderwijssoort en gemeentegrootte, schooljaar 2015/'16*

Meer informatie

- Cijfers over onderwijsdeelname naar schooltype zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
- Cijfers over examenkandidaten en slagingspercentages in het voortgezet onderwijs zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over gediplomeerden in het voortgezet onderwijs zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicatie:

CBS (2016). Jaarrapport 2016 Landelijke Jeugdmonitor. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Aruba.

5.

Werk

Jongeren op de arbeidsmarkt

64% van de jongeren heeft betaald werk in 2016

76% van de jongeren is tevreden over hun werk

In 2016 waren er meer jongeren aan het werk en was de jeugdwerkloosheid lager dan een jaar eerder. Van de onderwijsvolgende jongeren met een baan werkte ruim 70 procent als werknemer met een flexibele arbeidsrelatie en bijna 60 procent minder dan twaalf uur per week. Van de niet-onderwijsvolgenden met werk had bijna 50 procent een vaste baan en werkte bijna 60 procent voltijds.

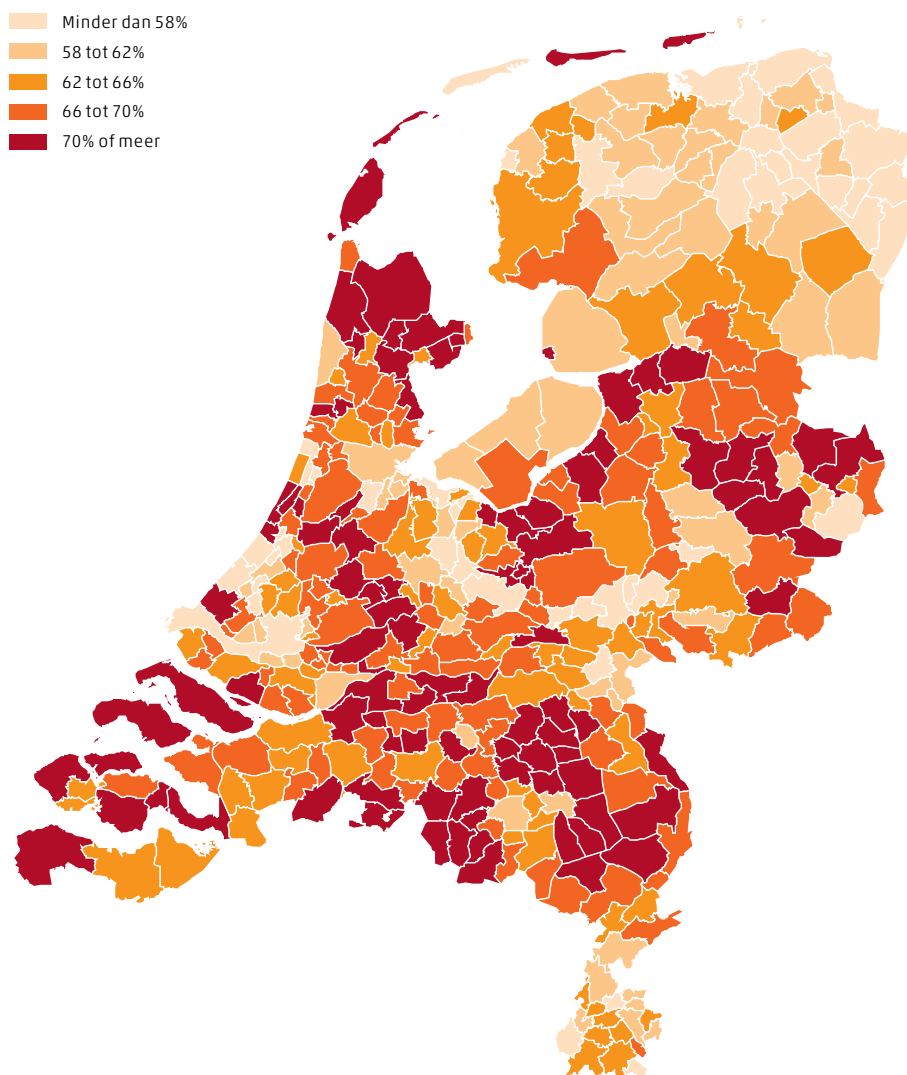
5.1 Arbeidsdeelname jongeren per gemeente

Lage arbeidsdeelname in Rotterdam en Den Haag

Van de vier grote steden was de arbeidsdeelname onder jongeren het laagst in Rotterdam en Den Haag. In 2015 had 54,6 procent van de 15- tot 27-jarigen in Rotterdam werk. De arbeidsdeelname onder Haagse jongeren was nog iets lager (52,6 procent). De arbeidsdeelname van jongeren in Utrecht en Amsterdam was hoger, maar bleef met respectievelijk 61,2 en 61,7 procent nog net onder het landelijk gemiddelde (64,3 procent).

In 2015 waren Boekel, Reusel-De Mierden, Nunspeet en Hilvarenbeek de vier Nederlandse gemeenten met de hoogste arbeidsparticipatie onder jongeren (77,8 procent of meer). De vier gemeenten met het laagste aandeel werkende jongeren (46,1 procent of lager) waren Laren, Maastricht, Wassenaar en Wageningen.

5.1.1 Arbeidsdeelname jongeren (15 tot 27 jaar) per gemeente, 2015

5.2 Trends in arbeidsdeelname en werkloosheid

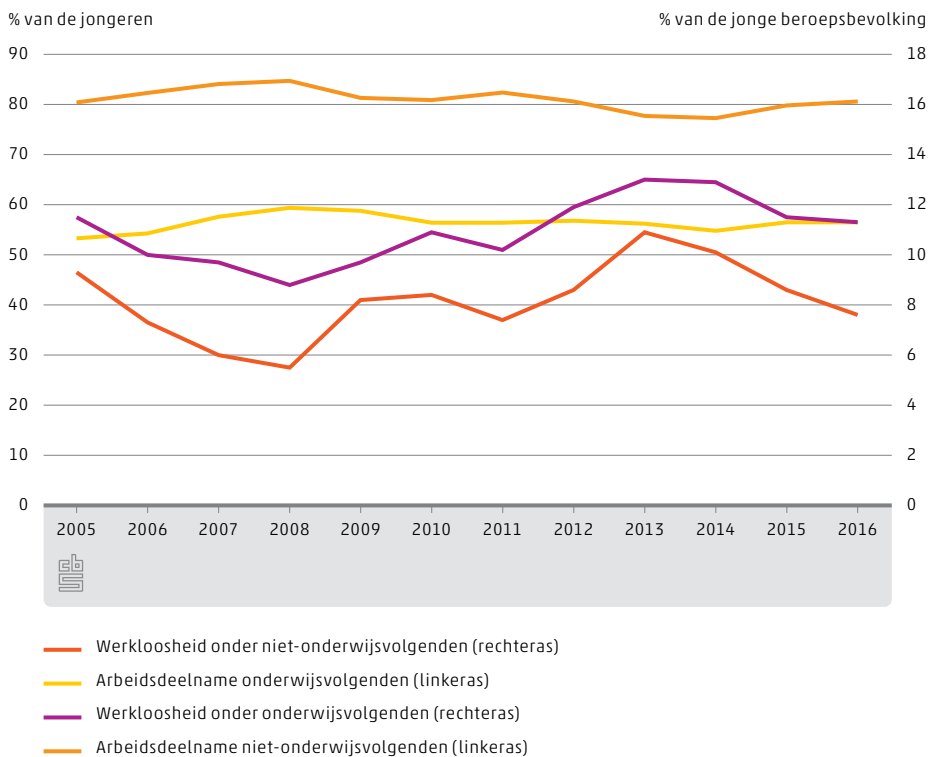
Meer jongeren met werk

Nederland telde in 2016 ruim 1,6 miljoen werkende jongeren van 15 tot 27 jaar. Er werkten 24 duizend jongeren meer dan in 2015. Daarmee nam de arbeidsparticipatie van jongeren toe van 64,0 naar 64,3 procent. Van de niet-onderwijsvolgende jongeren werkte 80,6 procent en van de scholieren en studenten 56,5 procent. De arbeidsdeelname van jongeren neemt toe sinds 2014, maar lag vorig jaar nog niet op het niveau van 2008 (68,0 procent). Eind van dat jaar trad de economische crisis in. De toename in arbeidsdeelname onder jongeren heeft zich begin 2017 verder voortgezet.

Minder jeugdwerkloosheid

In 2016 waren bijna 175 duizend 15- tot 27-jarigen werkloos, 8 duizend minder dan het jaar ervoor. De werkloosheid daalt al sinds 2013 maar is nog altijd niet zo laag als in 2008. In 2013 was 12,2 procent van de jongeren werkloos, in 2008 7,4 procent. In 2016 was de werkloosheid onder 15- tot 27-jarigen 9,8 procent. Dat is aanzienlijk hoger dan onder 27-plussers (5,1 procent). De dalende lijn in de jeugdwerkloosheid heeft zich begin 2017 voortgezet.

5.2.1 Arbeidsdeelname en werkloosheid onder jongeren (15 tot 27 jaar)

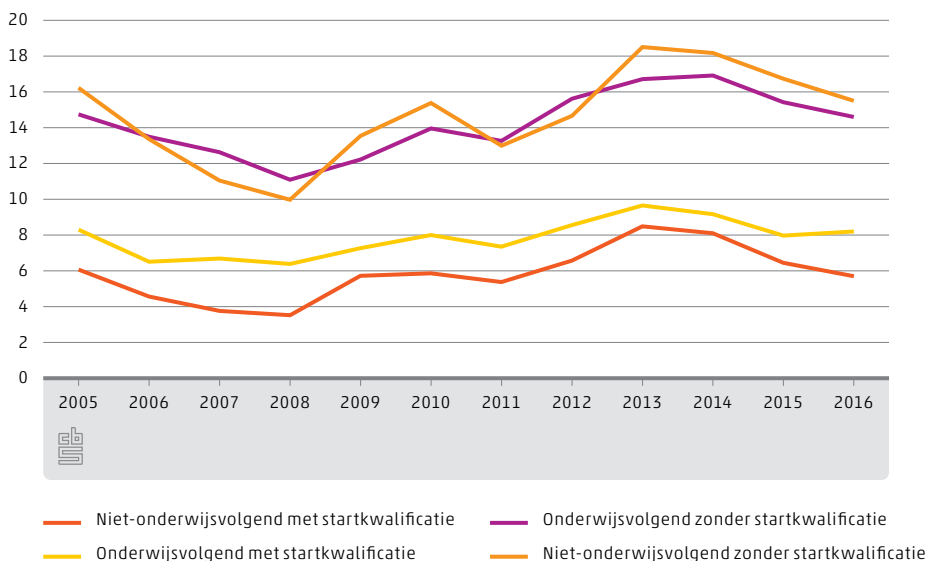

Meer werkloosheid onder jongeren zonder startkwalificatie

De werkloosheid onder onderwijsvolgende jongeren bedroeg in 2016 11,3 procent, die onder niet-onderwijsvolgenden 7,6 procent. Zowel onder scholieren en studenten als onder schoolverlaters was de werkloosheid hoger als zij geen zogeheten startkwalificatie hadden: een afgeronde havo-, vwo- of basisberoepsopleiding (mbo-2). In 2016 nam de werkloosheid van schoolverlaters verder af, of ze nu wel of geen startkwalificatie hadden. Dat gold niet voor onderwijsvolgenden. Bij scholieren en studenten met een startkwalificatie daalde de werkloosheid niet; bij onderwijsvolgenden zonder startkwalificatie wel.

5.2.2 Werkloosheid onder jongeren (15 tot 27 jaar)

% van de jonge beroepsbevolking

Klein deel van jongeren heeft uitkering

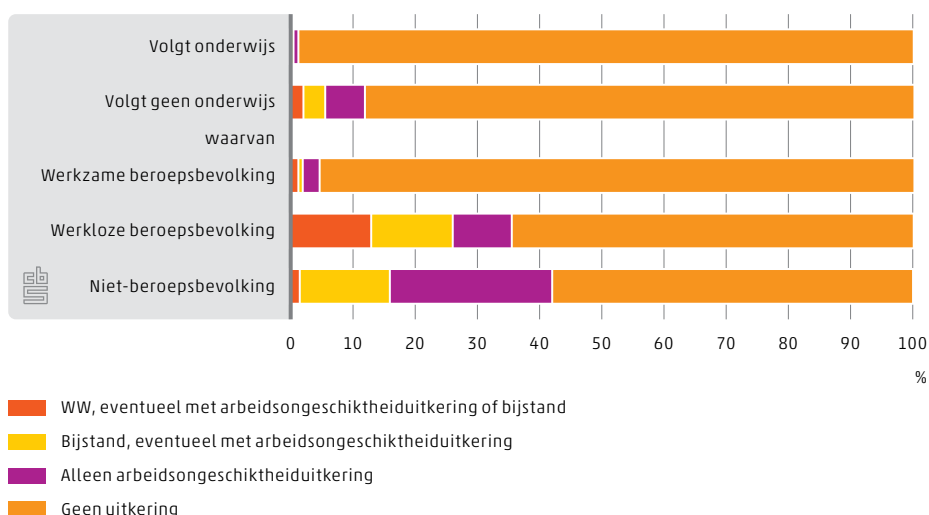
De werkloosheid onder jongeren is relatief hoog. Toch heeft een relatief klein deel van de jongeren een WW-uitkering. Werkloze jongeren hebben namelijk vaak nog niet voldoende rechten opgebouwd om in aanmerking te komen voor een WW-uitkering. In 2016 had 4 procent van alle werkloze jongeren een WW-uitkering tegen 38 procent van de werkloze 27-plussers.

Van alle niet-schoolgaande jongeren ontving 2 procent een WW-uitkering (eventueel aangevuld met bijstand of een arbeidsongeschiktheidsuitkering), 3 procent had een bijstandsuitkering (eventueel samen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering) en 6 procent alleen een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Bij de 27-plussers ging het om respectievelijk 3, 5 en 6 procent.

Van de jongeren die geen onderwijs volgen en die werkloos waren – dat wil zeggen op zoek naar werk en direct inzetbaar – ontving 13 procent een WW-uitkering en ook 13 procent bijstand. Van de schoolverlaters die niet behoren tot de beroepsbevolking – dat wil zeggen geen werk hebben, en niet op zoek

of niet beschikbaar zijn – ontving een relatief grote groep (26 procent) een arbeidsongeschiktheidsuitkering; 15 procent ontving bijstand. Personen die een bijstandsuitkering ontvangen, zijn wettelijk verplicht om passend werk te aanvaarden en daar actief naar te zoeken (soliciteringsplicht), tenzij zij een vrijstelling hebben gekregen van de gemeente.

Uitkeringsituatie van jongeren (15 tot 27 jaar), 2016

5.3 Baankenmerken

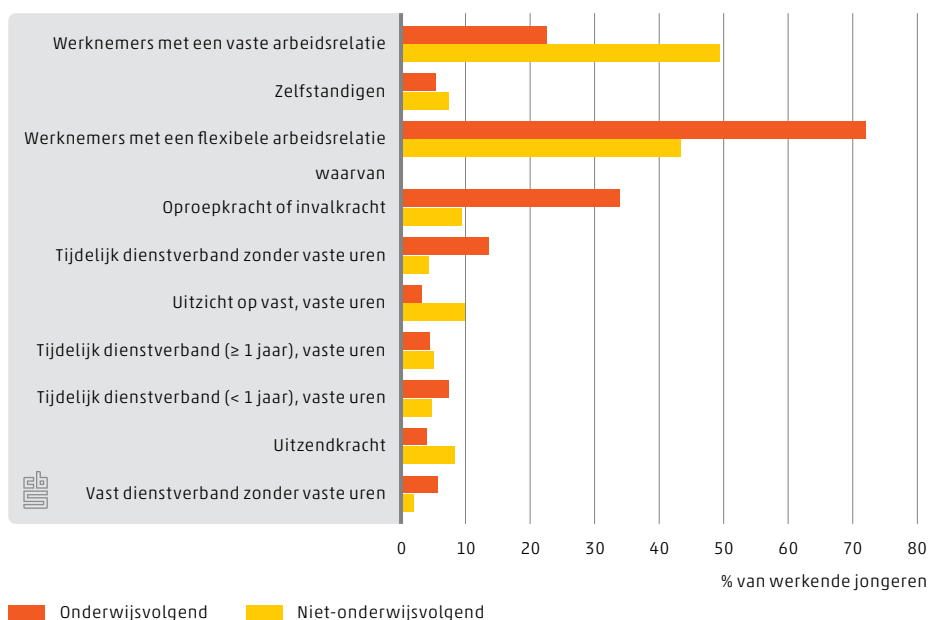
Jongeren vaker flexwerker

Het aandeel werkende jongeren met een flexibele arbeidsrelatie is verder toegenomen. In 2016 had 60 procent van de werkzame jongeren van 15 tot 27 jaar een flexibele baan als werknemer, tegenover 40 procent in 2005. Ook onder 27-plussers is het aandeel flexibele werknemers toegenomen: van 9 procent in 2005 tot 13 procent in 2016. Vergeleken met 27-plussers werken weinig jongeren in een vaste baan of als zelfstandige. In 2016 had 33 procent van de werkende jongeren een vaste baan; 6 procent was werkzaam als zelfstandige, meestal zonder personeel.

Scholieren en studenten met een baan hadden vaker een flexibele arbeidsrelatie (72 procent) dan schoolverlaters (43 procent). Ruim 49 procent van de werkende niet-onderwijsvolgenden had een vaste baan, aanzienlijk meer dan onder scholieren en studenten. Niet-onderwijsvolgenden werkten ook een fractie vaker als zelfstandige. Onderwijsvolgende jongeren waren relatief vaak werkzaam als oproep- of invalkracht, terwijl uitzicht op een vaste baan het meeste voorkwam onder flexwerkende niet-onderwijsvolgenden.

5.3.1 Jongeren (15 tot 27 jaar) met werk naar positie in de werkkring, 2016

Echte jongerenberoepen zijn dagbladbezorger, barmedewerker, kelner, vakkenvuller, keukenhulp en kassamedewerker. Van hen is minimaal de helft jonger dan 27 jaar. Van de kassamedewerkers is zelfs 80 procent jonger dan 27 jaar. In tenminste 8 van de 10 gevallen zijn de jongeren in genoemde beroepen scholier of student.

De meeste werkende scholieren en studenten hebben een kleine baan: 57 procent werkte in 2016 minder dan twaalf uur per week. Van de niet-onderwijsvolgenden werkte juist 57 procent voltijds, dat wil zeggen 35 uur of meer per week. Dat is vergelijkbaar met het percentage 27-plussers dat voltijds werkte.

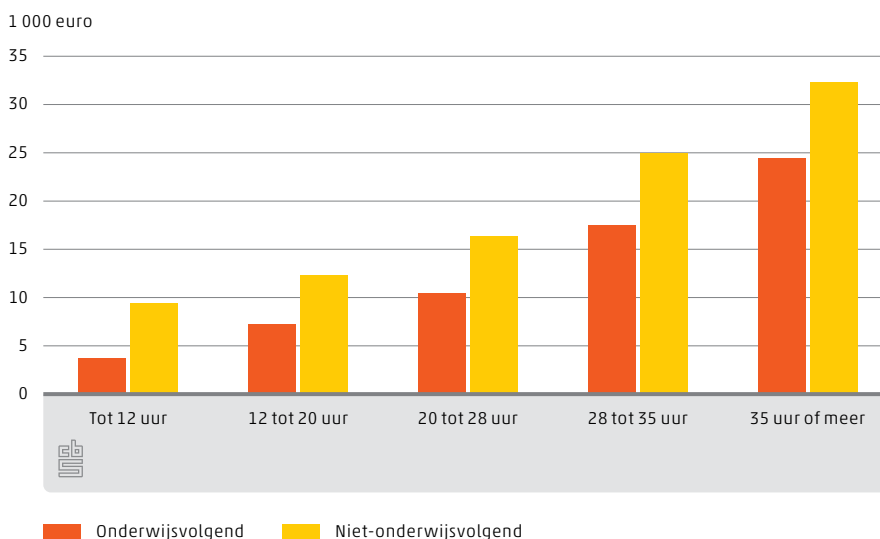
57% van de onderwijsvolgenden heeft werk voor minder dan 12 uur per week

Schoolverlaters verdienen meer dan scholieren/ studenten

Het gemiddelde inkomen uit arbeid of eigen onderneming van niet-onderwijsvolgende jongeren was in 2015 bijna 26 duizend euro per jaar. Dat is ruim drie keer zo veel als het inkomen van onderwijsvolgenden, die gemiddeld 8 duizend euro verdienen. Hierbij speelt mee dat schoolverlaters meer uren per week werken dan scholieren en studenten. Maar ook bij een gelijke arbeidsduur verdienen werkende schoolverlaters meer dan werkende scholieren of studenten. Zo ontvingen niet-onderwijsvolgenden van 15 tot 27 jaar die voltijds werken gemiddeld iets meer dan 32 duizend euro, bijna 8 duizend euro meer dan onderwijsvolgende jongeren die voltijds werken. Het verschil in inkomen tussen onderwijsvolgenden en niet-onderwijsvolgenden hangt ook samen met het feit dat scholieren en studenten gemiddeld jonger en lager opgeleid zijn dan de schoolverlaters.

5.3.2 Gemiddeld jaarinkomen uit arbeid of onderneming van werkende jongeren (15 tot 27 jaar) naar wekelijkse arbeidsduur, 2015*

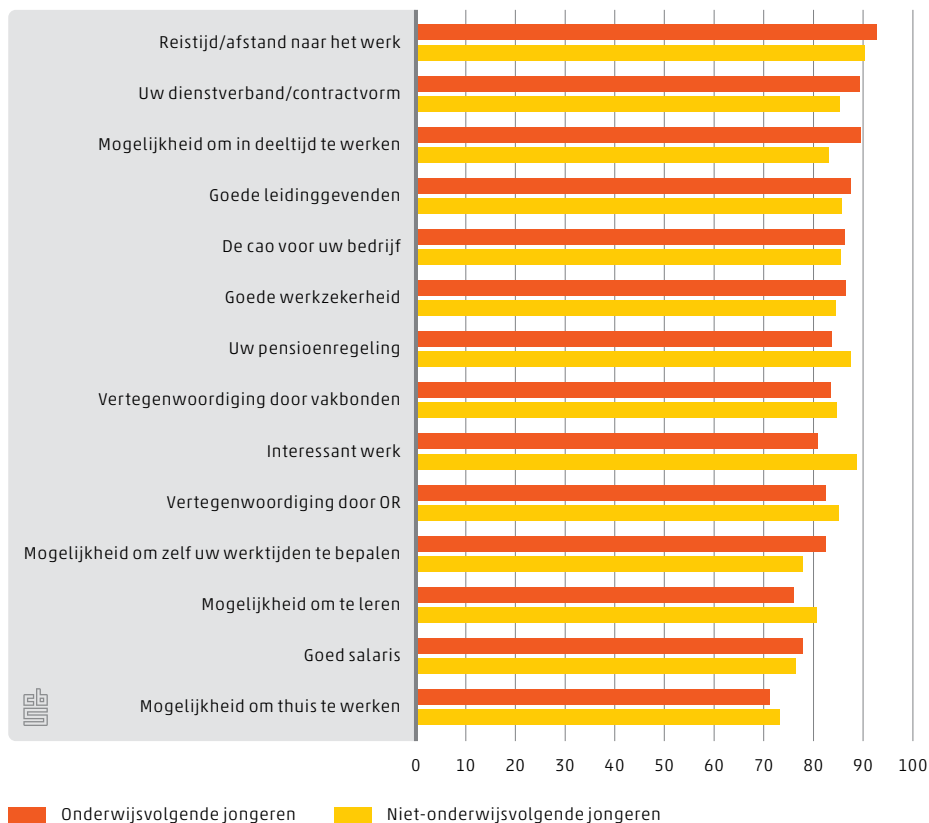

Drie kwart jonge werknemers tevreden over werk

Drie kwart van de jongere werknemers is alles bij elkaar genomen tevreden of zeer tevreden over hun werk en de arbeidsomstandigheden. Dat geldt zowel voor de onderwijsvolgende als niet-onderwijsvolgende jongeren. Ook drie kwart van de 27-plussers is tevreden over het werk en de arbeidsomstandigheden.

Het meest tevreden zijn de jongeren over de afstand naar het werk, het dienstverband en de mogelijkheid om in deeltijd te werken. Het minst tevreden zijn ze over de mogelijkheid om te leren, het salaris en de mogelijkheid om thuis te werken.

Tevredenheid van jongeren (15 tot 27 jaar) over aspecten van het werk, 2016

Bron: CBS, TNO.

Vergeleken met hun niet-onderwijsvolgende leeftijdsgenoten zijn onderwijsvolgende jongeren vooral meer tevreden over de mogelijkheid om in deeltijd te werken, werktijden zelf te bepalen en het dienstverband. Niet-onderwijsvolgende jongeren zijn op hun beurt vooral meer tevreden over hoe interessant hun werk is en de mogelijkheid om te leren.

De cijfers zijn gebaseerd op de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) van CBS en TNO.

Meer informatie

- Cijfers over arbeidsdeelname en werkloosheid onder jongeren in Nederland zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#) en [StatLine](#).
- Cijfers over arbeidsdeelname, werkloosheid en uitkeringen zijn te vinden in [Arbeidsparticipatie en de afstand tot de arbeidsmarkt](#).¹⁾

Interessante artikelen:

- [Arbeidspositie naar leeftijd en geslacht](#)
- [Ruim vier op de tien scholieren werken](#)
- [Meer vaste banen voor mbo'ers met startkwalificatie](#)
- [Aantal oproepbanen groeit in 5 jaar met ruim een derde](#)
- [Schoolverlaters werken weer vaker voltijd](#)

¹⁾ De cijfers in deze tabel zijn gebaseerd op een koppeling van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) en uitkeringsgegevens in het Stelsel van Sociaal-Statistische Bestanden (SSB). Zij wijken daarom enigszins af van de cijfers op de Jeugdmonitor Statline.

6.

Criminaliteit

Jeugdige verdachten en slachtoffers

2% van jongeren verdacht in 2016,
tegenover 4,5% in 2007

16% van jongeren slachtoffer van cybercrime

In de afgelopen tien jaar is het percentage jongeren dat is geregistreerd als verdachte van een misdrijf meer dan gehalveerd. Die daling is onder minderjarigen (12- tot 18-jarigen) sterker dan onder 18-plussers. In deze periode is ook het percentage jeugdige slachtoffers gedaald. Jongvolwassenen (18- tot 25-jarigen) geven vaker aan wel eens slachtoffer te zijn geweest van criminaliteit dan minderjarigen. En dat geldt ook voor de jongeren in stedelijke gebieden ten opzichte van de jongeren in niet-stedelijke gebieden. De groep jongvolwassen vrouwen voelt zich het vaakst onveilig.

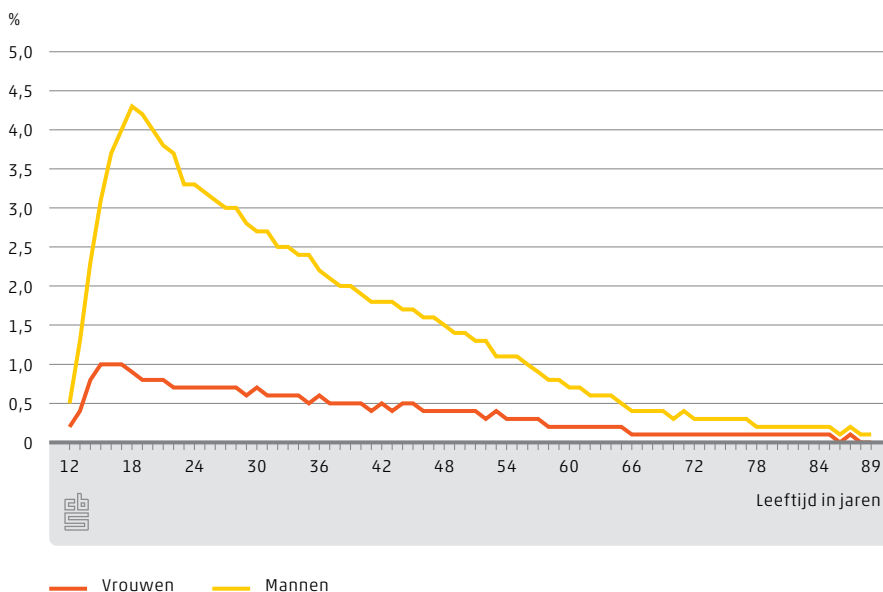
6.1 Trends verdachte jongeren

Aandeel geregistreeerde jeugdige verdachten sterk gedaald

In 2016 stonden ruim 60 duizend jongeren geregistreerd als verdachte van een misdrijf. Dit komt neer op 2,0 procent van alle jongeren. Tien jaar geleden, in 2007, ging het nog om 4,5 procent van de jongeren. Het aandeel verdachten is onder jongeren relatief hoog. Zo stond van de 25- tot 45-jarigen 1,5 procent als verdachte geregistreerd in 2016.

Het aandeel verdachten is onder jonge mannen beduidend groter dan onder jonge vrouwen. Zo stond in 2016 3,2 procent van de 12- tot 25-jarige mannen als verdachte geregistreerd en 0,8 procent van de vrouwen in die leeftijd. Jonge mannen van 18 à 19 jaar worden met ruim 4 procent het vaakst verdacht van een misdrijf. Bij de vrouwen zijn het de 15- tot 18-jarigen die het grootste aandeel verdachten hebben (1,0 procent).

6.1.1 Percentage geregistreerde verdachten naar leeftijd en geslacht, 2016*

Geregistreerde verdachten

Een persoon wordt door de politie als verdachte van een misdrijf geregistreerd als er een redelijk vermoeden van schuld aan dat misdrijf bestaat. De gegevens over geregistreerde verdachten voor de jaren 2005 tot en met 2009 komen uit de Geïntegreerde Interactieve Databank voor Strategische bedrijfsinformatie (GIDS) van de politie. De gegevens over 2010 tot en met 2016 komen uit de 'Basisvoorziening Informatie' (BVI). De gegevens over 2015 en 2016 zijn nog voorlopig.

Omdat er mensen zijn die van meer dan één type misdrijf worden verdacht, tellen de aantallen verdachten per type misdrijf samen op tot meer dan het totaal aantal unieke verdachten. Een persoon die binnen een verslagjaar meer dan één keer is geregistreerd, wordt slechts één keer meegeteld in het totaal aantal verdachten. Daarnaast wordt hij voor ieder delict waarvan hij wordt verdacht één keer geteld in de betreffende hoofdgroep van delicten. Voorbeeld: een verdachte van 10 inbraken en 2 geweldsdelicten wordt 1 maal geteld in het totaal aantal verdachten, 1 maal in de hoofdgroep vermogensdelicten en 1 maal in de hoofdgroep geweldsdelicten.

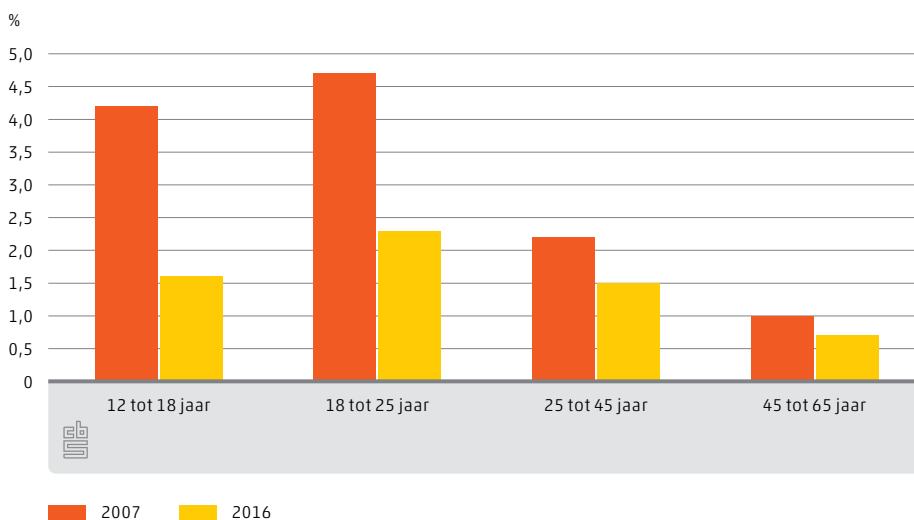
Bij overtredingen of lichte misdrijven kan de politie onder bepaalde voorwaarden minderjarige jongeren doorverwijzen naar een Halt-bureau. De jongere komt dan niet in aanraking met justitie, maar kan door tussenkomst van het Halt-bureau een taakstraf uitvoeren. In deze bijdrage blijven de Halt-jongeren buiten beschouwing.

Vooraf daling onder minderjarige verdachten

Van de jongeren die in 2016 geregistreerd stonden als verdachte, was ruim een derde minderjarig. De daling van het aandeel verdachten die zich de afgelopen jaren voordeed, geldt het sterkst voor deze minderjarigen. Zo was tussen 2007 en 2016 sprake van meer dan een halvering: van 4,2 naar 1,6 procent. Het percentage verdachte jongvolwassenen nam ook sterk af: van 4,7 naar 2,3 procent. Voor de 25-plussers geldt een minder sterke afname: bij de 25- tot 45-jarigen nam het percentage verdachten af van 2,2 procent naar 1,5 procent en bij de 45- tot 65-jarigen van 1,0 naar 0,7 procent.

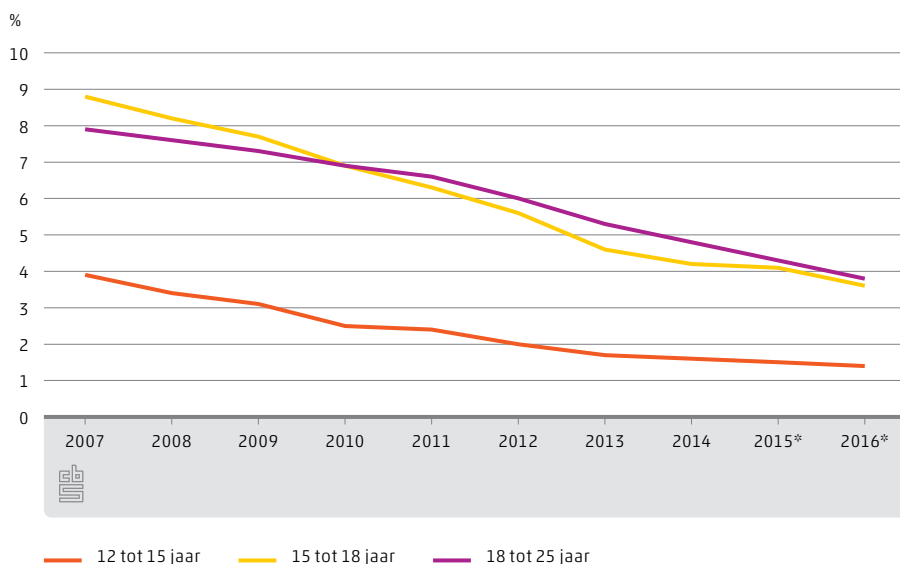
6.1.2 Percentage geregistreerde verdachten naar leeftijdsgroepen, 2007 en 2016*

Het aandeel geregistreerde verdachten onder 15- tot 18-jarige jongens en jongvolwassen mannen is ruim twee keer zo groot als onder 12- tot 15-jarige jongens. Voor alle leeftijdsgroepen geldt dat het aandeel verdachten de afgelopen jaren

sterk is gedaald. Het geldt echter in iets sterkere mate voor de 15- tot 18-jarige jongens dan voor de jongvolwassen mannen. Tot en met 2009 hadden de 15- tot 18-jarigen naar verhouding de meeste verdachten. Vanaf 2010 zijn de rollen juist omgedraaid en hadden de 18- tot 25-jarige mannen naar verhouding iets meer verdachten, maar de verschillen in 2015 en 2016 zijn heel klein.

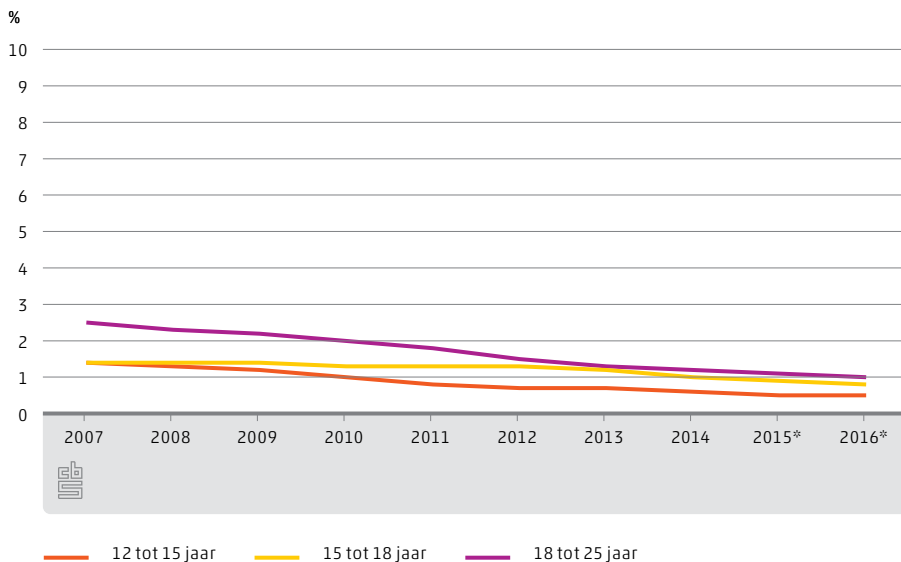
6.1.3 Percentage jonge mannen (12 tot 25 jaar) geregistreerd als verdachte van een misdrijf, naar leeftijd

Vrouwen minder vaak verdacht, maar wel jonger

Jeugdcriminaliteit komt zoals eerder al bleek onder vrouwen beduidend minder voor dan onder mannen. Daarnaast zijn ook de verschillen tussen de leeftijdsgroepen kleiner dan bij mannen. Het aandeel geregistreerde verdachten was in 2016 met 1 procent het grootst onder 15- tot 18-jarige meisjes, gevolgd met 0,8 procent onder de jongvolwassen vrouwen en was met 0,5 procent het kleinst onder 12- tot 15-jarigen. Net als voor de mannen geldt ook voor de vrouwen dat het percentage geregistreerde verdachten in de afgelopen jaren is afgenomen. Bij de vrouwen van 18 tot 25 jaar nam dit minder sterk af dan bij de andere leeftijdsgroepen en de mannen. In de hele periode 2007 tot en met 2016 was het aandeel verdachte meisjes van 15 tot 18 jaar groter dan dat van de jongvolwassen vrouwen. Dit verschil is de laatste jaren echter klein.

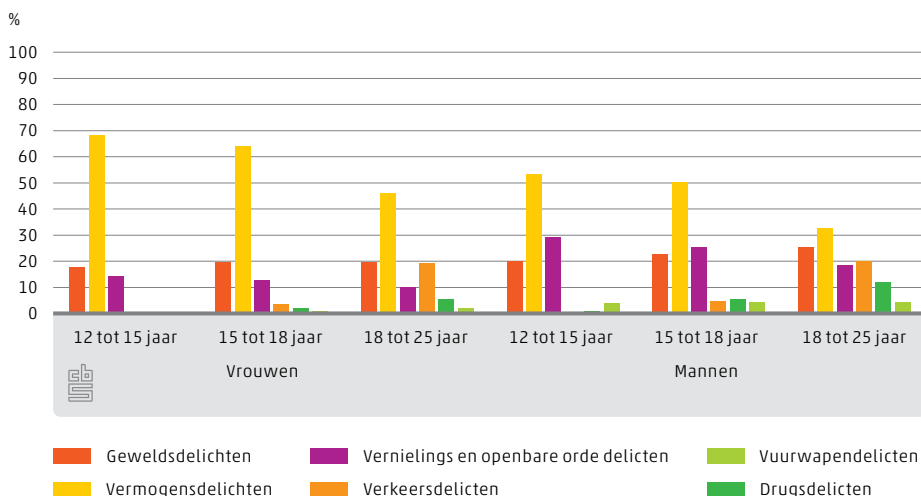
6.1.4 Percentage jonge vrouwen (12 tot 25 jaar) geregistreerd als verdachte van een misdrijf, naar leeftijd

Meestal verdacht van vermogensdelict

Van welke type delicten jongeren zoal worden verdacht, hangt samen met hun leeftijd maar ook met hun sekse. Zowel voor mannen als voor vrouwen was een vermogensdelict, diefstal bijvoorbeeld, veruit het meest voorkomende type delict. Zo werd 53,5 procent van de 12- tot 15-jarige mannelijke verdachten en 68,1 procent van de 12- tot 15-jarige vrouwelijke verdachten in 2016 verdacht van één of meerdere vermogensdelicten. Onder de 15- tot 18-jarige mannelijke en vrouwelijke verdachten gold dit voor respectievelijk 50,2 en 64,2 procent. Verkeersdelicten en drugsdelicten kwamen vaker voor bij jongvolwassenen dan bij minderjarige verdachten. Het aandeel drugsdelicten, vuurwapendelicten en vernieling en openbare orde-delicten was bij verdachte mannen groter dan bij vrouwen.

6.1.5 Geregisteerde verdachten (12 tot 25 jaar) naar type delict¹⁾, geslacht en leeftijdsgroep, 2016*

¹⁾ Omdat personen verdacht kunnen zijn van meerdere typen delicten, tellen de percentages op tot meer dan 100 procent van het totaal aantal unieke verdachten.

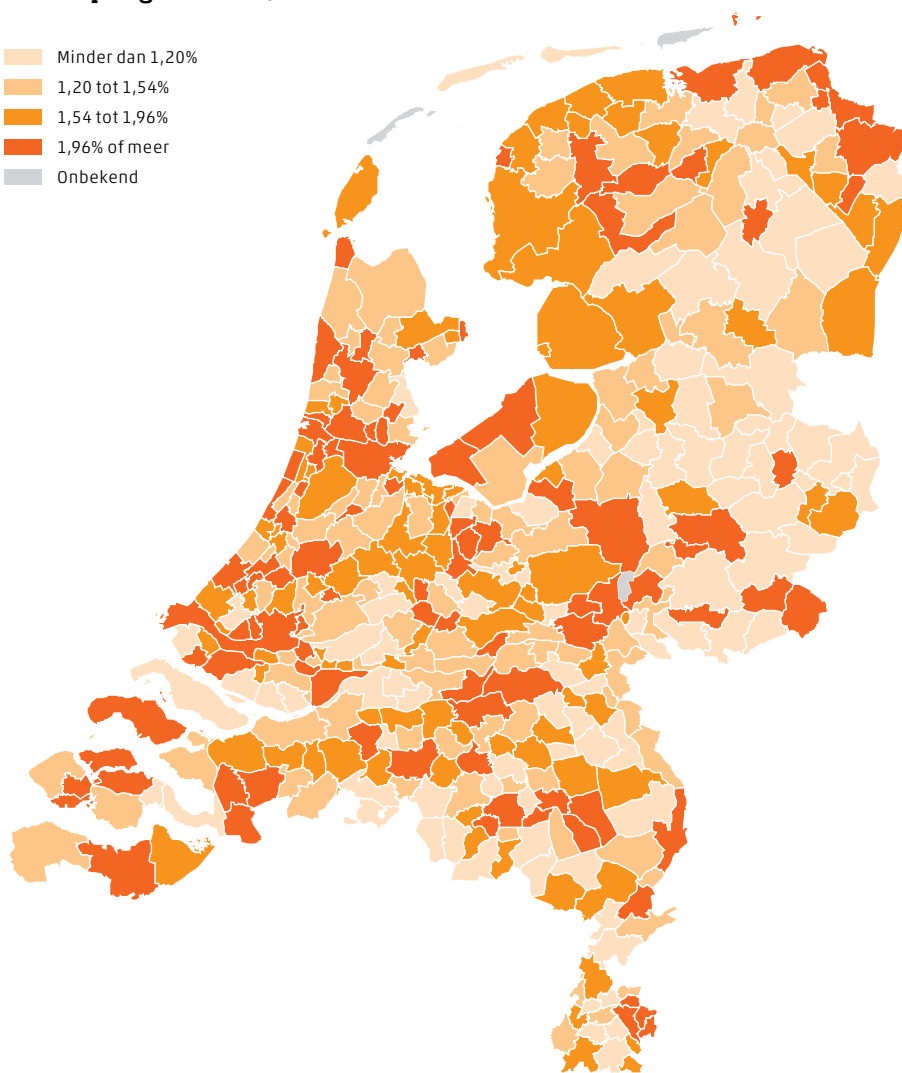
6.2 Verdachte jongeren per gemeente

Meeste jeugdige verdachten in Rotterdam, Den Haag en Den Helder

Het aandeel geregisteerde verdachten verschilt sterk per gemeente. Zo hadden de grote steden Rotterdam en Den Haag met 3,4 procent een meer dan gemiddeld aandeel jeugdige verdachten. En dat geldt ook voor Amsterdam: 3,2 procent van de jeugdige Amsterdammers stond in 2016 geregistreerd als verdachte. Andere gemeenten met hoge percentages zijn Den Helder (3,4 procent), Zandvoort (3,3 procent) en Noord-Beveland (3,2 procent). In veel kleine gemeenten, onder meer in Overijssel, is het aandeel verdachten onder jongeren relatief laag. In Tubbergen en Dinkelland bijvoorbeeld, was in 2016 respectievelijk 0,4 en 0,6 procent van de jongeren verdacht van een misdrijf.

6.2.1 Percentage geregistreerde verdachten (12 tot 25 jaar) per gemeente, 2016*

- Minder dan 1,20%
- 1,20 tot 1,54%
- 1,54 tot 1,96%
- 1,96% of meer
- Onbekend

6.3 Jeugdige slachtoffers

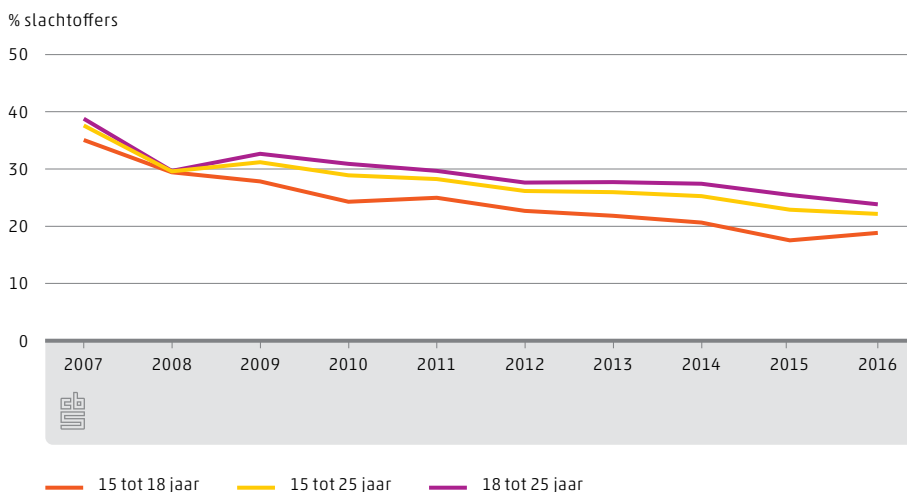
Minder slachtoffers traditionele criminaliteit dan tien jaar geleden

In 2016 gaf 22 procent van de jongeren in de leeftijd van 15 tot 25 jaar aan slachtoffer te zijn geweest van veelvoorkomende criminaliteit. Het gaat daarbij om traditionele delicten zoals gewelds-, vermogens- of vandalismedelicten. Het aandeel jeugdige slachtoffers is de afgelopen tien jaar sterk gedaald, in 2007 ging het om 38 procent. Minderjarigen gaven minder vaak aan slachtoffer te zijn geweest dan de 18- tot 25-jarigen, respectievelijk 19 en 24 procent in 2016. De daling van het aantal slachtoffers in de afgelopen tien jaar was onder minderjarigen iets sterker dan die onder meerderjarigen. Recentelijk, tussen 2015 en 2016, steeg het aantal slachtoffers onder minderjarigen licht maar gelet op de betrouwbaarheidsmarges van de steekproef is deze toename niet statistisch significant.

Jongeren zijn meer dan gemiddeld slachtoffer van traditionele criminaliteit. Van alle Nederlanders was namelijk 17 procent slachtoffer. Het slachtofferschap van jongeren verschilt niet wezenlijk naar geslacht en migratieachtergrond. Onder mannen en vrouwen was in 2016 respectievelijk 21 en 23 procent slachtoffer, en onder jongeren met een Nederlandse achtergrond, jongeren met westerse achtergrond en jongeren met een niet-westerse achtergrond achtereenvolgens 22, 23 en 24 procent.

In zeer sterk verstedelijkte gemeenten waren in 2016 28 procent van de jongeren slachtoffer van criminaliteit. In niet-stedelijke gemeenten was dit aandeel beduidend lager, namelijk 16 procent.

6.3.1 Slachtofferschap traditionele criminaliteit jongeren (15 tot 25 jaar), naar leeftijd

Slachtoffers van criminaliteit

De cijfers over slachtofferschap komen uit de Veiligheidsmonitor, een groot-schalige jaarlijkse enquête onder Nederlanders van 15 jaar of ouder over onder andere het thema slachtofferschap van criminaliteit. Daarbij gaat het zowel om 'traditionele' criminaliteit zoals gewelds-, vermogens- en vandalsmedelicten, als om cybercrime zoals identiteitsfraude, koop- en verkoopfraude, hacken en cyberpesten. Personen zijn slachtoffer als ze in de enquête aangeven in de twaalf maanden voorafgaande aan het onderzoek slachtoffer te zijn geweest van één of meerdere van die delicten.

De trendcijfers in deze paragraaf zijn gebaseerd op drie verschillende edities van het onderzoek, namelijk achtereenvolgens de Veiligheidsmonitor Rijk (uitgevoerd in de periode 2005–2007), de Integrale Veiligheidsmonitor (2008–2011) en de Veiligheidsmonitor (vanaf 2012). Doordat in 2008 en in 2012 veranderingen zijn doorgevoerd in de vraagstellingen en de opzet van het onderzoek, zijn de uitkomsten van de Veiligheidsmonitor vanaf 2012 niet zonder meer vergelijkbaar met die van de jaargangen daarvoor. Daarom zijn correcties voor deze zogeheten 'methodebreuken' doorgevoerd, waardoor de uitkomsten voor de hele periode vanaf 2005 vergelijkbaar zijn. Het thema cybercrime is in 2012 voor het eerst in de Veiligheidsmonitor opgenomen. Hiervoor is dus alleen de kortetermijnontwikkeling beschikbaar.

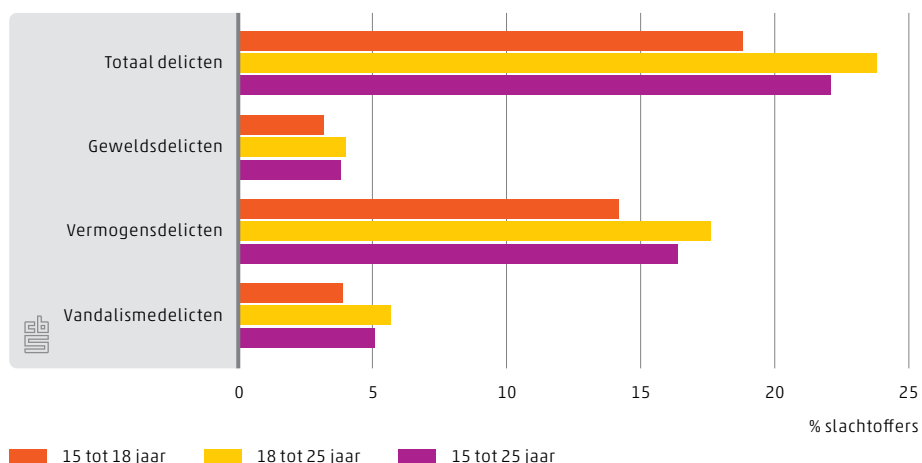
22% jongeren slachtoffer
traditionele criminaliteit

Jongeren veelal slachtoffer van vermogensdelicten

Jongeren waren in 2016 het meest slachtoffer van vermogensdelicten (16 procent), gevolgd door vandalisme (5 procent) en geweld (4 procent). Meerderjarige jongeren waren vaker dan minderjarigen slachtoffer van vermogensdelicten, en dan met name van fietsdiefstal en diefstal gerelateerd aan de auto. Van het laatste kunnen minderjarigen doorgaans ook geen slachtoffer worden. Meerderjarigen waren ook vaker dan minderjarigen slachtoffer van vandalisme, en dan vooral van vernielingen aan voertuigen. Het slachtofferschap van geweldsdelicten verschilde daarentegen nauwelijks tussen de twee leeftijdsgroepen.

6.3.2 Slachtofferschap traditionele criminaliteit jongeren (15 tot 25 jaar) naar delictgroep, 2015

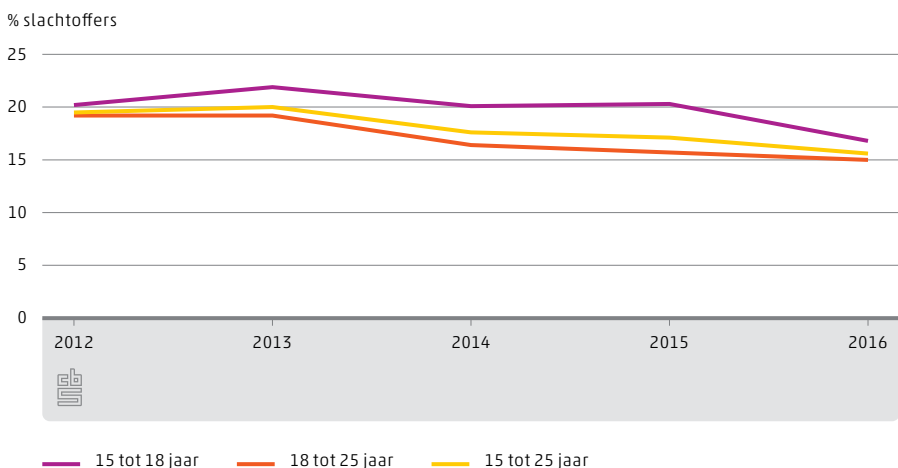
Ook slachtofferschap cybercrime gedaald

Naast traditionele criminaliteit is er ook cybercrime (zie kader slachtoffers van criminaliteit). Net als bij traditionele criminaliteit waren jongeren in 2016 meer dan gemiddeld slachtoffer van deze relatief nieuwe vorm van criminaliteit: 16 procent van de 15- tot 25-jarigen tegenover 11 procent van alle Nederlanders. Het aandeel jeugdige cybercrimeslachtoffers daalde de afgelopen jaren, in 2012 ging het nog om 20 procent. Die daling geldt zowel voor minderjarige als meerderjarige jongeren. Wel vond de daling in het aandeel minderjarige slachtoffers van cybercrime uitsluitend plaats tussen 2015 en 2016; tussen 2012 en 2015 schommelde het rond de 20 procent.

Het slachtofferschap van cybercrime onder jongeren verschilt naar geslacht: vrouwen waren in 2016 iets vaker slachtoffer dan mannen (17 tegenover 14 procent). Dit komt vooral doordat vrouwen vaker via internet gepest worden dan mannen (9 tegenover 6 procent). Naar migratieachtergrond zijn er geen verschillen: jongeren met een Nederlandse achtergrond werden er even vaak mee geconfronteerd als personen met een migratieachtergrond.

Anders dan bij traditionele criminaliteit verschilt het slachtofferschap van cybercrime niet naar stedelijkheidsgraad: in zowel zeer sterk verstedelijkte gemeenten als in niet-stedelijke gemeenten werd in 2016 een even groot deel van de jongeren (15 procent) slachtoffer van cybercrime.

6.3.3 Slachtofferschap cybercrime jongeren (15 tot 25 jaar), naar leeftijd

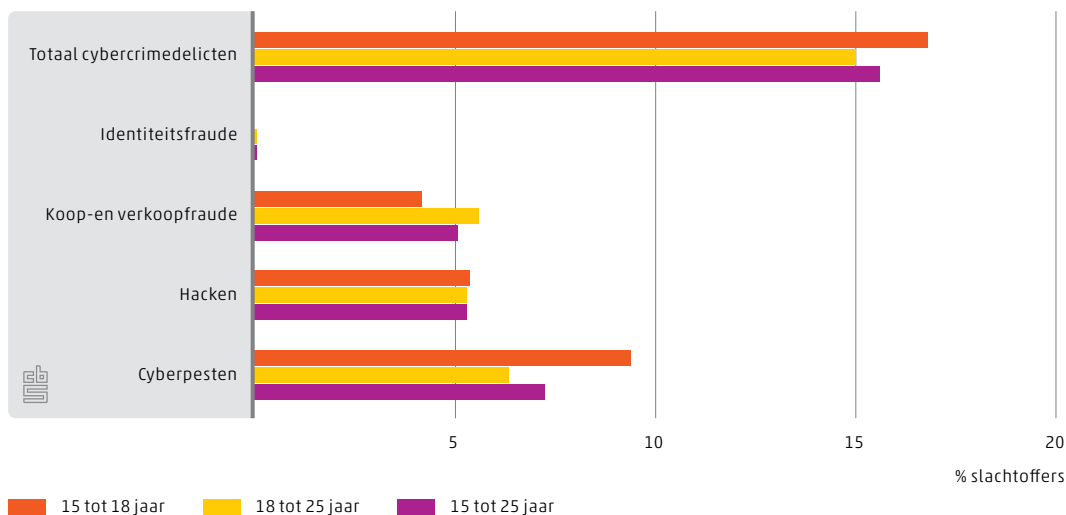

7 procent slachtoffer van cyberpesten

De delicten waar jongeren het meest slachtoffer van werden in 2016, zijn cyberpesten (7 procent) gevolgd door hacken (5 procent) en koop- en verkoopfraude (5 procent). Identiteitsfraude kwam nauwelijks voor (0,1 procent). In vergelijking met de totale bevolking kwamen jongeren vooral meer in aanraking met cyberpesten, maar ook met koop- en verkoopfraude, en minder met identiteitsfraude.

Minder- en meerderjarigen werden in 2016 ongeveer even vaak geconfronteerd met cybercrime. Het ging om 17 procent van de 15- tot 18-jarigen en 15 procent van de 18- tot 25-jarigen; percentages die gelet op de betrouwbaarheidsmarges van de steekproef niet significant verschillen. Minderjarigen waren wel vaker dan meerderjarigen slachtoffer van cyberpesten (9 tegen 6 procent in 2016).

6.3.4 Slachtofferschap cybercrime jongeren (15 tot 25 jaar) naar soort delict, 2016

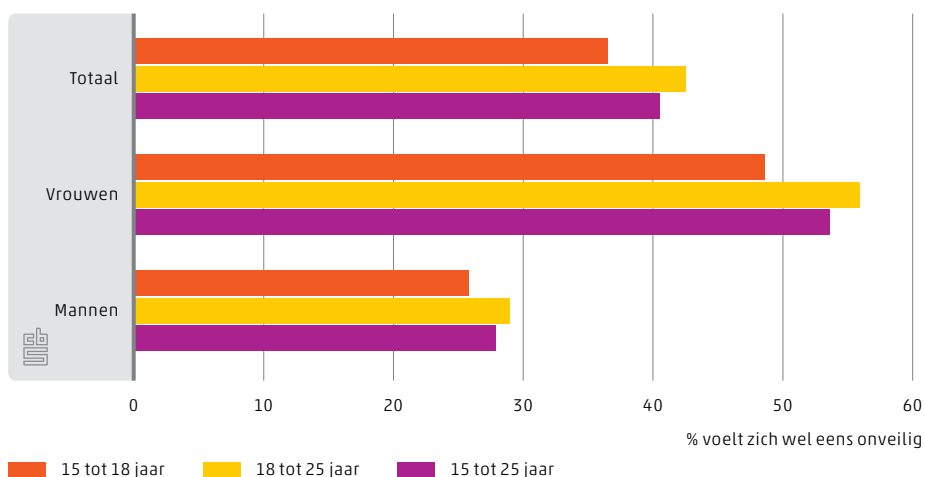
6.4 Onveiligheidsgevoelens jongeren

Vrouwen voelen zich onveilig(er) dan mannen

In 2016 voelde 41 procent van de jongeren zich wel eens onveilig. Dit is meer dan onder alle Nederlanders van 15 jaar en ouder (35 procent). De onveiligheidsgevoelens verschillen fors naar geslacht. Het aandeel vrouwen van 15 tot 25 jaar dat zich wel eens onveilig voelde in 2016 is met 54 procent bijna twee keer zo groot als het aandeel mannen in deze leeftijdsgroep met onveiligheidsgevoelens (28 procent).

Net zoals traditioneel slachtofferschap variëren ook de onveiligheidsgevoelens naar stedelijkheidsgraad. In 2016 voelde 47 procent van de jongeren in zeer sterk stedelijke gemeenten zich wel eens onveilig, tegen 32 procent van de jongeren in niet-stedelijke gemeenten. Er bestaan geen wezenlijke verschillen in onveiligheidsgevoelens onder jongeren naar migratieachtergrond.

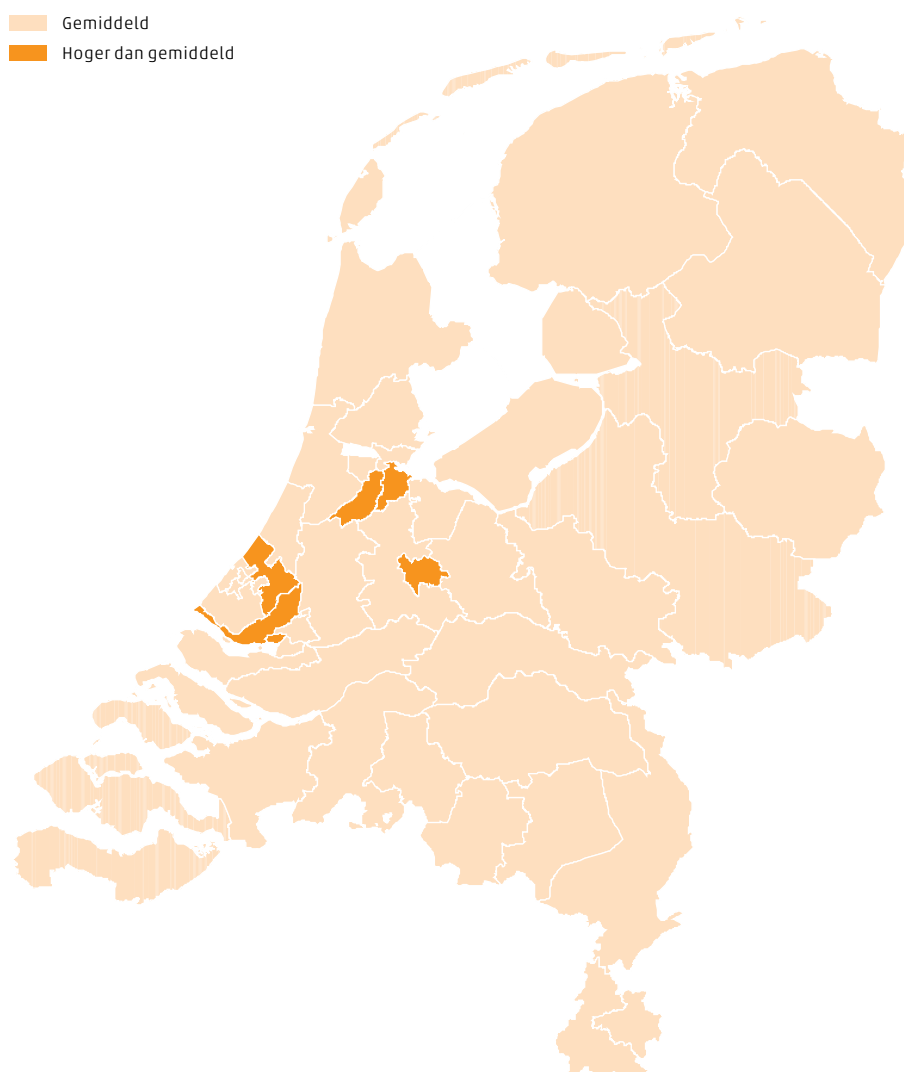
6.4.1 Onveiligheidsgevoelens jongeren (15 tot 25 jaar) naar geslacht, 2016

Meer onveiligheidsgevoelens rond vier grote steden

In 2016 waren de onveiligheidsgevoelens onder jongeren in een zestal politiedistricten gelegen in of rond de vier grote steden hoger dan landelijk gemiddeld, te weten in Utrecht Stad, Amsterdam Oost, Amsterdam Zuid, Zoetermeer-Leidschendam/Voorburg, Rijnmond Noord en Rotterdam Stad. In alle andere politiedistricten waken de onveiligheidsgevoelens – rekening houdend met de betrouwbaarheidsmarges van de steekproef – niet wezenlijk af van het landelijke gemiddelde.

6.4.2 Onveiligheidsgevoelens jongeren (15 tot 25 jaar) naar politiedistrict, 2016

Meer informatie

- Cijfers over verdachten van 12 tot 25 jaar naar delictgroep en persoonskenmerken zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
  - Cijfers over verdachten tot 25 jaar naar delictgroep en woonregio zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
  - Cijfers over verdachten naar delictgroep, geslacht, leeftijd en herkomstgroepering zijn te vinden op [StatLine](#).
  - Cijfers over slachtofferschap van criminaliteit naar persoonskenmerken zijn te vinden op [StatLine](#).
  - Cijfers over slachtofferschap van criminaliteit onder jongeren van 15 tot 25 jaar zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
-

7.

Alcoholgebruik

en gezondheid

6 op de 10 jongeren van
12 tot 25 jaar drinken wel eens

42% van de 18- tot 25-jarige
jongens die drinken, roken ook wel eens

Het percentage 18 tot 25 jarigen dat alcohol gebruikt in 2016 is 86 procent, maar is sterk gedaald in het afgelopen decennium. Het zijn vooral de jongvolwassenen (18 tot 25 jaar) met een Nederlandse achtergrond die alcohol nuttigen. Alcoholgebruik onder jongeren komt in steden minder voor dan op het platteland. Verder blijkt dat drinkende jongelui alcohol vaak combineren met sigaretten of met drugs. Het alcoholgedrag lijkt bij jongeren daarentegen weinig samen te hangen met overgewicht of bewegen.

7.1 Alcoholgebruik onder jongeren

Effecten van alcoholgebruik

Regelmatige consumptie van alcohol kan schadelijk zijn voor de gezondheid en kan daarnaast ook leiden tot maatschappelijke problemen, zoals agressie of ongelukken in het verkeer (Kuunders en Van Laar, 2010). Na roken, overgewicht en weinig lichamelijke activiteit komt overmatig alcoholgebruik op de vierde plaats van determinanten van ziekten (RIVM, 2014). In het algemeen geldt dat hoe hoger de totale consumptie van alcohol, hoe groter het risico op schade; de risico's op bijvoorbeeld hersenschade, alcoholvergiftiging of ongevallen zijn groter bij zware drinkers dan bij lichte drinkers. Daarnaast kan overmatig drankgebruik het risico op bepaalde ziekten en aandoeningen zoals hart- en vaatziekten verhogen (Trimbos-instituut, 2015; Van Laar, 2012; Gezondheidsraad, 2015).

Voor jongeren kan het extra gevaarlijk zijn omdat zij gevoeliger zijn voor de risico's van alcohol: hun lichaam is nog volop in ontwikkeling (Kuunders et al., 2010). Jongeren maken bovendien meer kans op bijvoorbeeld verkeersongevallen vanwege drankgebruik in het uitgaanscircuit (SWOV, 2016).

Meerderheid jongeren vindt leeftijdsgrens precies goed

Tot 1 januari 2014 was het voor jongeren vanaf 16 jaar toegestaan om alcohol te kopen. Deze leeftijdsgrens is sindsdien verhoogd naar 18 jaar en ouder. Ook mogen jongeren tot hun 18^e geen alcohol bij zich hebben in het openbaar. Om het draagvlak voor deze wetswijziging te vergroten is de campagne NIX18 opgezet. Deze had als doel een nieuwe sociale norm neer te zetten: 'niet roken en niet drinken onder de 18' (Rijksoverheid, 2016). Uit eindrapportages naar aanleiding van deze campagne blijkt dat meer ouders de NIX-afspraken met hun kinderen maken en minder jongeren roken of drinken vergeleken met 2013 (Rijksoverheid, 2017).

In 2015 heeft het CBS een onderzoek uitgevoerd naar de mening van jongeren van 12 tot 25 jaar over alcoholgebruik (Arends en Van Beuningen, 2016). Hieruit blijkt dat de meerderheid van de jongeren de nieuwe leeftijdsgrens precies goed vindt voor het gebruik van zowel zwak als sterk alcoholgebruik. Toch vindt 30 procent van de jongeren 18 jaar te oud voor zwak alcoholhoudende drank (bijvoorbeeld bier, wijn of mixdrankjes).

Het lekker vinden van alcoholische drank en de gezelligheid die daarmee gepaard gaat, zijn de meest genoemde redenen voor jongeren om alcohol te drinken. Jongeren die geen alcohol drinken geven aan dit vooral niet te doen omdat ze het ongezond vinden of niet willen drinken.

Uit hetzelfde onderzoek blijkt ook dat de meerderheid van de jongeren alcohol schadelijk voor de gezondheid vindt. De meeste jongeren zijn zich bewust van de mogelijke negatieve gezondheidseffecten van alcohol: dagelijks alcoholgebruik is volgens meer dan de helft van de jongeren niet gezond. Echter, volgens 42 procent is het afhankelijk van de hoeveelheid die gedronken wordt.

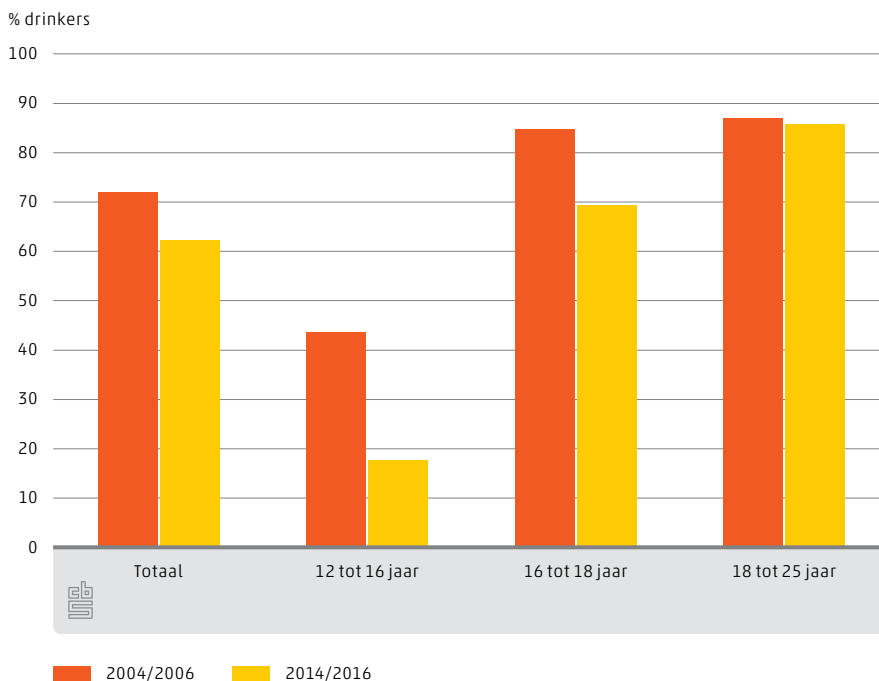

Minder drinkende tieners in de afgelopen tien jaar

In vergelijking met tien jaar geleden is het alcoholgebruik onder jongeren gedaald. Dit blijkt zowel uit cijfers van de Gezondheidsenquête als het Peilstationsonderzoek. Uit het Peilstationsonderzoek onder scholieren van 12 tot 17 jaar blijkt dat het aandeel scholieren dat ooit alcohol heeft gedronken is gedaald in 2003–2015 van 84 naar 45 procent. Deze daling is het sterkst onder de 12- tot 15-jarigen en is tussen 2011 en 2015 voor het eerst ook zichtbaar bij de 16-jarigen. Vergeleken met 2003, waren jongeren in 2015 gemiddeld ruim een jaar ouder als zij voor het eerst alcohol drinken: 12,0 jaar versus 13,2 jaar (Van Dorsselaer, Tuithof, Verdurmen, Spit, van Laar en Monshouwer, 2016). Ook het alcoholgebruik in de maand voorafgaand aan het onderzoek halveerde in die periode bijna van 56 naar 26 procent.

De gegevens uit de Gezondheidsenquête tonen een daling onder 12 tot 25 jarigen. Deze is het sterkst onder jonge tieners van 12 tot 16 jaar: in de periode 2004–2006 had gemiddeld ruim 40 procent in de afgelopen twaalf maanden alcohol gedronken, in 2014–2016 nog geen 20 procent. Onder 16- en 17-jarigen daalde het aandeel drinkende jongeren eveneens, maar minder sterk: van 84 naar 69 procent. De alcoholconsumptie onder jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar is de afgelopen tien jaar nauwelijks veranderd.

7.1.1 Alcoholgebruik onder jongeren (12 tot 25 jaar) naar leeftijd

Bron: 2004/2006 Gezondheidsenquête CBS; 2014/2016 Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

Databronnen

De cijfers over alcoholgebruik onder jongeren in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de Leefstijlmonitor van RIVM, CBS en Trimbos-instituut. Voor gegevens over alcohol, roken en drugs onder jongeren beschikt de Leefstijlmonitor over diverse databronnen. Het Peilstationsonderzoek Scholieren en het HBSC-onderzoek zijn de preferente databronnen voor middelengebruik onder jongeren. Dit onderzoek wordt eens in de vier jaar uitgevoerd door het Trimbos-instituut en is een landelijk representatief onderzoek naar roken, drinken, drugsgebruik en internetgebruik onder scholieren van 12 tot 17 jaar. Voor andere leeftijdscategorieën worden de gegevens van de Gezondheidsenquête gebruikt. De Gezondheidsenquête is een landelijk representatief onderzoek onder alle leeftijden dat doorlopend wordt uitgevoerd. Vragen over alcoholgebruik worden gesteld aan respondenten van 12 jaar en ouder. Om het alcoholgebruik van jongeren onder de 18 jaar (tieners) te kunnen vergelijken met dat van 18- tot

25-jarigen (jongvolwassenen), is in deze publicatie gebruik gemaakt van de Gezondheidsenquête. Cijfers hiervoor zijn gemaakt door de jaren 2014 tot en met 2016 samen te nemen.

7.2 Profielschets van drinkende jongeren

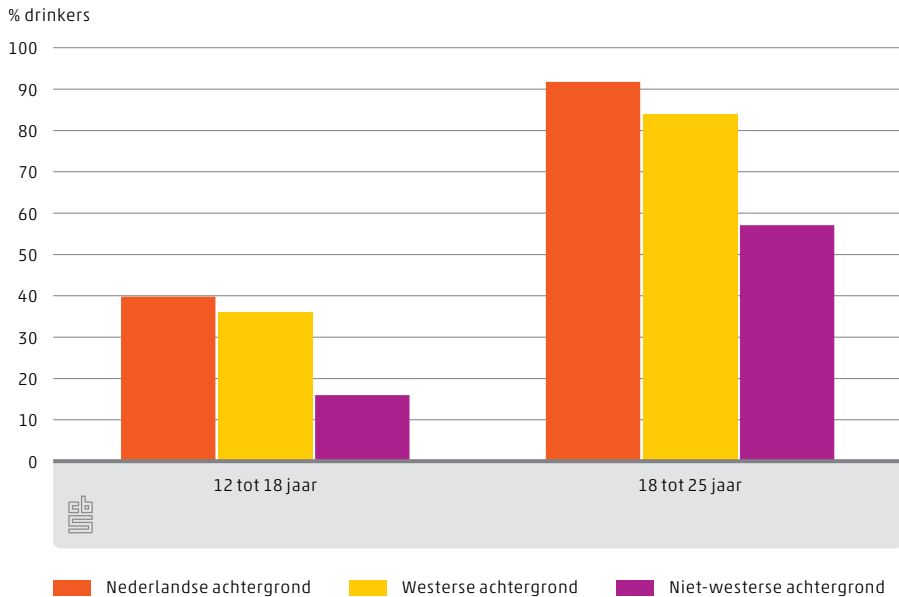
Vooraf jongeren met een Nederlandse achtergrond drinken een glaasje

In 2014–2016 rapporteerde gemiddeld ruim 60 procent van de jongeren in Nederland in het afgelopen jaar alcohol te hebben gedronken. Ruim een derde van de tieners (12 tot 18 jaar) en 86 procent van de jongvolwassenen (18 tot 25 jaar) gaf aan wel eens alcohol te drinken. Er zijn nauwelijks verschillen tussen jongens en meisjes, maar daarentegen wel tussen jongeren met een verschillende migratieachtergrond.

In 2014–2016 bleek dat jongeren met een Nederlandse achtergrond in de afgelopen 12 maanden het vaakst alcohol hebben geconsumeerd (gemiddeld 70 procent). Jongeren met een westerse achtergrond volgden hen daarin met 62 procent. Onder jongeren met een niet-westerse achtergrond was het alcoholgebruik het laagst, 40 procent.

Wanneer naar tieners en jongvolwassenen apart wordt gekeken zijn de verschillen naar herkomst nog duidelijker: Nederlandse tieners gaven met 40 procent het vaakst aan alcohol te hebben genuttigd, gevolgd door degenen met een westerse achtergrond (36 procent). Tieners met een niet-westerse achtergrond dronken het minst vaak (16 procent). Bij jongvolwassenen is er sprake van hetzelfde patroon. Het lagere aandeel van drinkende jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond houdt verband met religie. In deze groep bevinden zich vooral moslims. Zij vinden vaker dan niet-moslims dat alcohol verboden moet worden en dat de leeftijdsgrens van 18 jaar voor alcohol te laag is (Arends et al., 2016).

7.2.1 Alcoholgebruik onder jongeren (12 tot 25 jaar) naar leeftijd en migratieachtergrond, 2014/2016

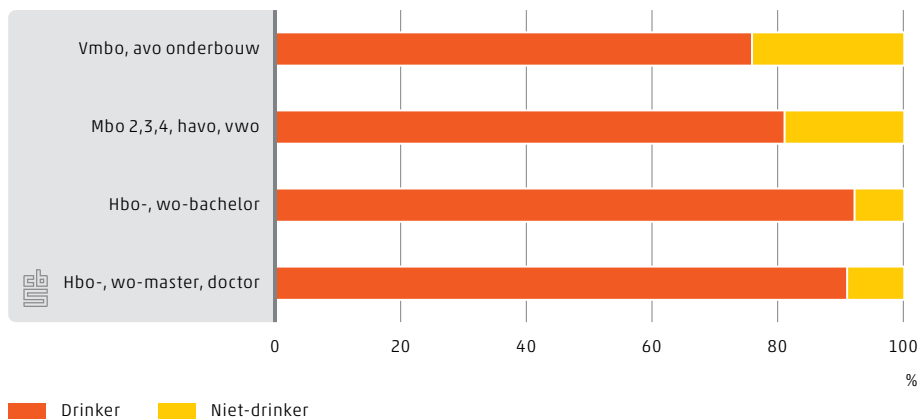

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

Hoogopgeleide jongvolwassenen drinken het meest

In het algemeen geldt dat hoger opgeleide jongvolwassenen meer drinken dan lager opgeleide jongvolwassenen. Onder de 18- tot 25-jarigen waren in 2014-2016 de hoogst opgeleiden op hbo- en wo-niveau het vaakst drinker (merendeel is student): ruim 90 procent ten opzichte van bijna 80 procent van de jongvolwassenen met vmbo- en mbo-niveau. Hierbij geldt wel dat een deel van de jongeren nog een opleiding aan het volgen is en dat het onderwijsniveau bij een toename van de leeftijd hoger kan worden.

7.2.2 Alcoholgebruik onder jongeren (18 tot 25 jaar) naar gevolgd opleidingsniveau, 2014/2016

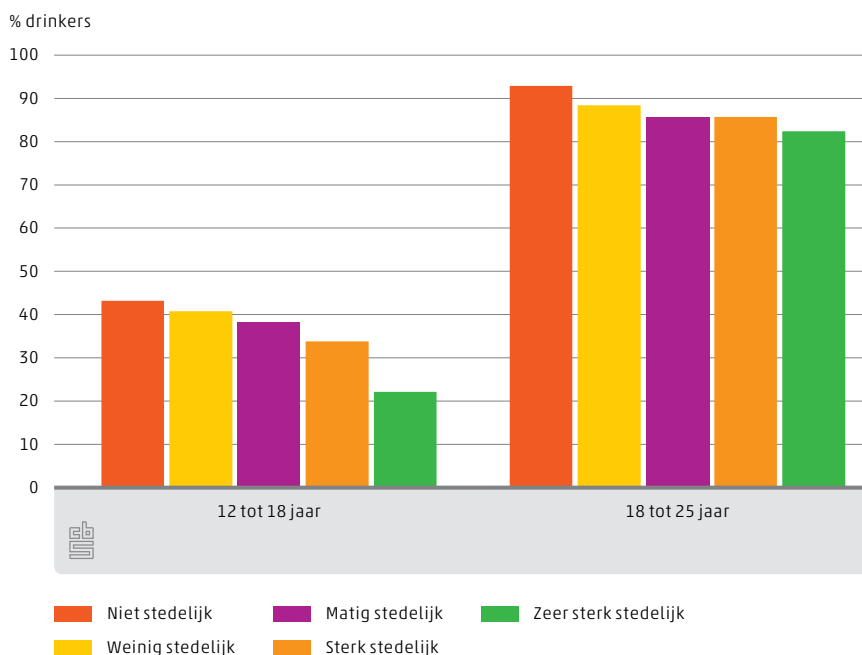

Uit het Peilstationsonderzoek blijkt juist dat het binge drinken (het drinken van vijf of meer glazen bij één gelegenheid) onder jongeren van 12 tot 17 jaar in 2015 vaker voorkwam onder leerlingen van het vmbo dan het vwo. Bijna 8 op de 10 alcoholgebruikers op de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo en 7 op de 10 drinkers op de theoretische leerweg van het vmbo gaven aan de afgelopen maand wel eens vijf of meer glazen bij één gelegenheid te hebben gedronken. Op het vwo ging het om bijna 6 op de 10 (Van Dorsselaer et al., 2016).

Minder drankgebruik in de stad

Onder tieners in de steden bevinden zich minder drinkers dan onder tieners op het platteland. Zo gaf in zeer sterk stedelijk gebieden 22 procent van de tieners in 2014-2016 aan te drinken. In niet stedelijke gebieden was dat bijna twee keer zoveel. Dit patroon geldt ook voor de jongvolwassenen. In de sterk en zeer sterk stedelijke gebieden wonen relatief gezien meer jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en meer laag opgeleide jongeren dan op het platteland. Wanneer rekening wordt gehouden met deze verschillen in opleidingsniveau en migratieachtergrond blijven voor tieners de verschillen in alcoholgebruik naar stedelijkheid overeind. De verschillen bij jongvolwassenen verdwijnen echter wel. Dat betekent dat de verschillen in opleidingsniveau en migratieachtergrond onder jongvolwassenen de verschillen in alcoholgebruik naar stedelijkheid verklaren.

7.2.3 Alcoholgebruik onder jongeren (12 tot 25 jaar) naar leeftijd en stedelijkheidsgraad, 2014/2016

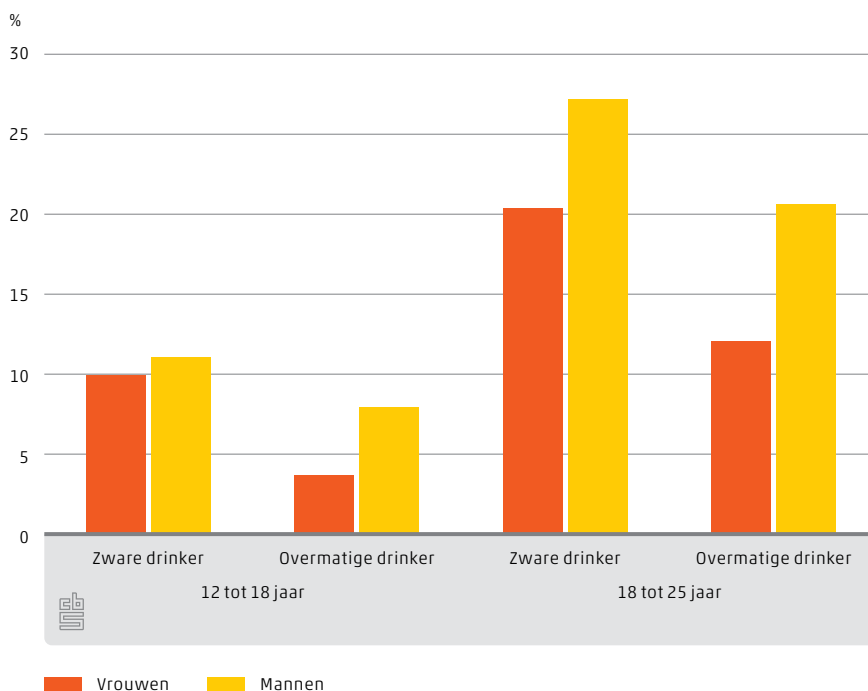
21% van de drinkende mannen
(18 tot 25 jaar) drinkt overmatig

Overmatig en zwaar drankgebruik vooral onder jongvolwassen mannen

In 2014-2016 waren onder de 12- tot 18-jarigen drinkende jongens (8 procent) vaker overmatige drinker (zie Begrippen) dan drinkende meisjes (4 procent). Daarnaast was 10 procent van de drinkende tieners een zware drinker (zie Begrippen). Dit verschilt niet tussen jongens en meisjes.

Onder de 18- tot 25-jarigen waren het de jonge mannen die zowel vaker overmatig als zwaar drinken: 21 en 27 procent. Onder de vrouwen in deze leeftijdsgroep ging het om respectievelijk 12 en 20 procent. Het waren vooral de jonge mannen van 18 tot 25 jaar met een Nederlandse achtergrond die vaker en regelmatig dieper in het glaasje kijken, meestal wonend in de matig tot zeer sterk stedelijke gebieden.

7.2.4 Zwaar en overmatig alcoholgebruik onder drinkende jongeren (12 tot 25 jaar) naar leeftijd en geslacht, 2014/2016

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

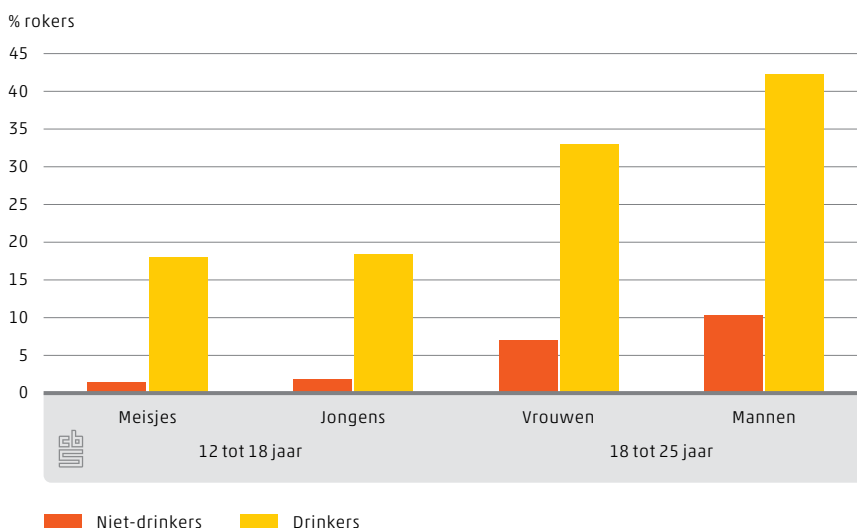
7.3 Alcoholgebruik en leefstijl

Vooral jongvolwassenen combineren drank met sigaretten

In 2014–2016 gaf gemiddeld bijna een kwart van de jongeren aan te roken. Nog geen 10 procent van de tieners rapporteerde te roken, tegenover een derde van de jongvolwassenen.

Jongeren die alcohol drinken roken vaker dan jongeren die niet drinken. Onder de jongvolwassenen waren het in 2014–2016 vooral de jonge mannen die drank met sigaretten combineren: 42 procent van de drinkende jonge mannen rookte tegenover 33 procent van de drinkende jonge vrouwen. Onder de drinkende tieners was het aandeel rokers kleiner (bijna 20 procent) en verschilde het niet tussen jongens en meisjes.

7.3.1 Roken onder jongeren (12 tot 25 jaar) naar alcoholgebruik, leeftijd en geslacht, 2014/2016

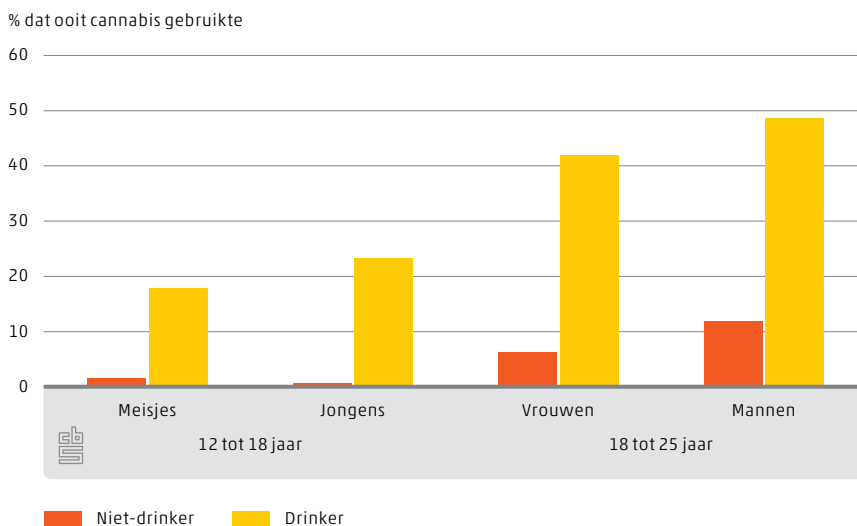
Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

Onder de jongeren die 'nee' zeggen tegen alcohol is het aandeel rokers klein. Gemiddeld 1 procent van de niet-drinkende tieners en nog geen 10 procent van de niet-drinkende jongvolwassenen rookte in het afgelopen jaar.

Meer drugsgebruik onder drinkende jongeren

In 2015/2016 gaf ruim een kwart van de jongeren in Nederland aan ooit drugs te hebben gebruikt: 9 procent van de 12- tot 18-jarigen en 43 procent van de 18- tot 25-jarigen. Van alle soorten drugs gebruikten jongeren het vaakst cannabis. Drinkende jongeren gebruikten dit vaker dan niet-drinkende jongeren. Bijna 50 procent van de mannen en 42 procent van de vrouwen van 18 tot 25 jaar die drinken, hebben ooit cannabis gebruikt. Van de niet-drinkende jongeren gaf gemiddeld 9 procent van de 18- tot 25-jarige mannen en vrouwen aan ooit cannabis te hebben gebruikt. Onder de tieners is er geen verschil tussen jongens en meisjes. Van de drinkende 12- tot 18-jarigen heeft 21 procent ooit cannabis gebruikt, terwijl slechts 1 procent van de niet-drinkende tieners ooit cannabis heeft gebruikt.

7.3.2 Cannabisgebruik onder jongeren (18 tot 25 jaar) naar alcoholgebruik, leeftijd en geslacht, 2015/2016¹⁾

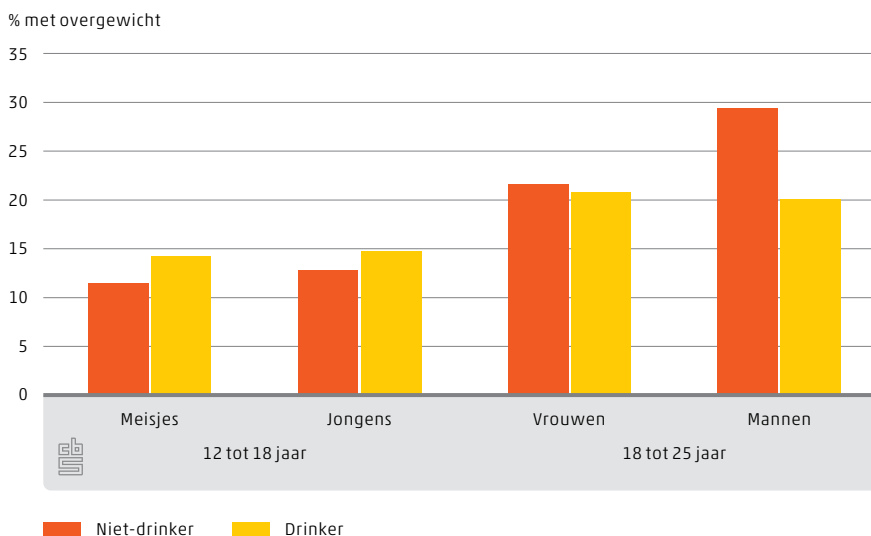
¹⁾ In 2014 is cannabisgebruik onder jongeren van 12 tot 15 jaar niet bevestigd.
Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

Jonge, niet drinkende mannen hebben vaker overgewicht

Bij de tieners hebben drinkers en niet-drinkers vrijwel even vaak overgewicht: respectievelijk 14 en 12 procent was te zwaar in 2014–2016. Ruim een vijfde van de 18- tot 25-jarige vrouwen had overgewicht, ongeacht hun drankgebruik.

Bij jongvolwassen mannen is er wel een opmerkelijk verschil: niet-drinkende mannen hadden vaker overgewicht dan drinkende mannen (30 versus 20 procent). Dit hangt voor een deel samen met migratieachtergrond. Jongvolwassen mannen met een niet-westerse achtergrond drinken minder vaak, maar hebben wel vaker overgewicht dan mannen met een Nederlandse of westerse achtergrond.

7.3.3 Overgewicht onder jongeren (12 tot 25 jaar) naar alcoholgebruik, leeftijd en geslacht, 2014/2016

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

Drinkende dames (18 tot 25 jaar) zijn sportief

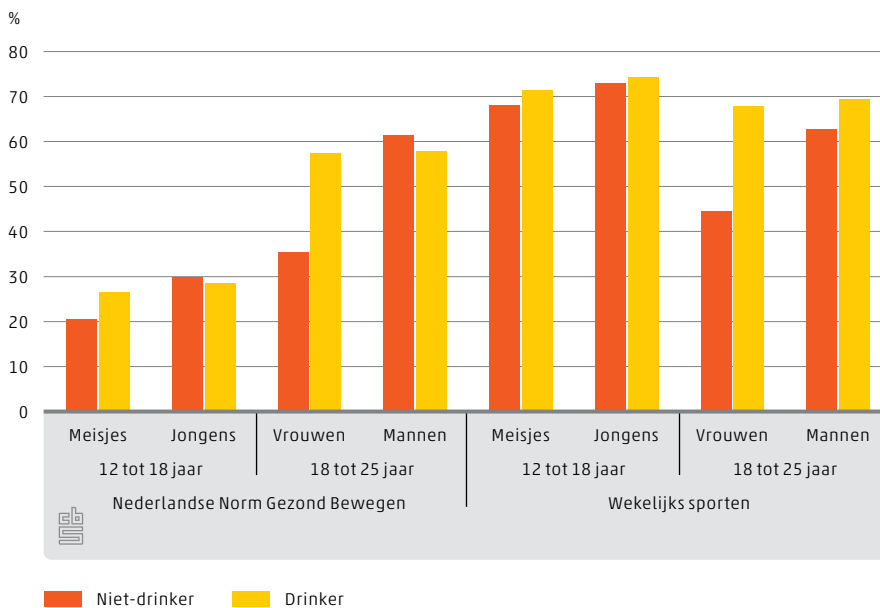
Ruim 40 procent van de 12- tot 25-jarigen voldeed in 2014–2016 aan de norm gezond bewegen (zie Begrippen) en een ruime meerderheid van bijna 70 procent sportte op minstens één dag in de week. Een kwart van de tieners en ruim de helft van de jongvolwassenen voldeden aan de norm gezond bewegen. Tieners sportten echter iets vaker minstens eenmaal per week: 71 tegenover 67 procent van de jongvolwassenen.

Drinkende tieners verschilden in 2014–2016 niet van niet-drinkers wat betreft het voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Bij de jongvolwassen mannen was er ook geen verschil tussen drinkers en niet-drinkers. Onder de 18- tot 25-jarige vrouwen echter wel: waar meer dan de helft van de drinkende dames van 18 tot 25 jaar aan de norm voldeed, gold dit voor een derde van

de niet-drinkende dames in 2014–2016. Dit hangt voor een deel samen met migratieachtergrond. Jongvolwassen vrouwen met een niet-westerse achtergrond drinken minder en voldoen minder vaak aan de beweegnorm.

Ook in wekelijks sporten verschilden drinkende jongens en meisjes niet van niet-drinkers. Ook drinkende en niet-drinkende mannen van 18 tot 25 jaar sportten even vaak wekelijks. Drinkende jongvolwassen vrouwen echter gaven vaker aan wekelijks te sporten dan de vrouwen die niet drinken: 68 versus 45 procent. Dit kan net als bij de beweegnorm deels worden verklaard door migratieachtergrond: jongvolwassen vrouwen met een niet-westerse achtergrond sporten minder vaak wekelijks.

7.3.4 Nederlandse Norm Gezond Bewegen en minimaal 1 keer per week sporten onder jongeren (12 tot 25 jaar) naar alcoholgebruik, leeftijd en geslacht, 2014/2016

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-instituut.

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicaties:

Arends J. en J. van Beuningen (2016). [Meningen van jongeren over alcoholgebruik. Bevolkingstrends, 2016/2, 2-16.](#)

Dorsselaer S. van, M. Tuithof, J. Verdurmen, M. Spit, M. van Laar en K. Monshouwer (2016). Jeugd en riskant gedrag 2015. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren. Trimbos-instituut, Utrecht.

Gezondheidsraad (2015). Richtlijnen goede voeding 2015. Ontleend aan <https://www.gezondheidsraad.nl/nl/taak-werkwijze/werkterrein/gezonde-voeding/richtlijnen-goede-voeding-2015>

Kuunders, M.M.A.P. en M.W. van Laar (2010). Wat zijn de mogelijk gezondheidsgevolgen van alcoholgebruik? In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Rijksinstituut Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven.

Laar, M.W. van (2012). Wat zijn de mogelijke gezondheidsgevolgen van drugsgebruik? In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Rijksinstituut Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven.

Rijksoverheid (2016). Campagne 'Nix18'. Ontleend aan <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/campagnes/inhoud/campagnes-2016/nix18>

Rijksoverheid (2017). Eindrapportages campagne-effectonderzoek Nix18. Ontleend aan <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/campagnes/documenten/rapporten/2017/06/06/eindrapportages-campagne-effectonderzoek-nix18>

RIVM (2014). Bijdrage van verschillende determinanten aan de totale ziektelast. Ontleend aan http://www.eengezondernederland.nl/Heden_en_verleden/determinanten

SWOV (2016). Rijden onder invloed van alcohol. SWOV factsheet, september 2016. Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid, Den Haag.

Trimbos-instituut (2015). Alcoholinfo: Risico's voor jongeren. Ontleend aan <http://www.alcoholinfo.nl/publiek/opvoeding/risico-s-voor-jongeren>

8.

Jeugdzorg

392 000 jongeren ontvingen jeugdzorg in 2016

43% van de jongeren in gesloten
plaatsing had ook ambulante hulp op locatie

In 2016 ontvingen 392 duizend jongeren een vorm van jeugdzorg. Meestal gaat het om jeugdhulp, maar er zijn ook jongeren die te maken krijgen met een jeugdbeschermingsmaatregel of met jeugdreclassering. De inzet hiervan verschilt per leeftijd en per regio. Een jongere heeft vaak meerdere vormen van jeugdzorg tegelijkertijd.

8.1 Jeugdzorg in 2016

392 duizend jongeren in aanraking met jeugdzorg

In 2016 kwamen 392 duizend jongeren met een vorm van jeugdzorg in aanraking. Gedurende het jaar kan een jongere één of meer vormen van jeugdzorg ontvangen. Ruim 377 duizend jongeren (0 tot 23 jaar) maakten gebruik van jeugdhulp. Verreweg de meesten, 357 duizend jongeren, kregen jeugdhulp zonder verblijf. Daarnaast hadden ruim 43 duizend jongeren jeugdhulp met verblijf. Bijna 40 duizend jongeren (0 tot 18 jaar) ontvingen een jeugdbeschermingsmaatregel (bijna 30 duizend jongeren met een ondertoezichtstelling en ruim 11 duizend jongeren met een voogdijmaatregel) en bijna 11 duizend jongeren (12 tot 23 jaar) een jeugdreclasseringsmaatregel.

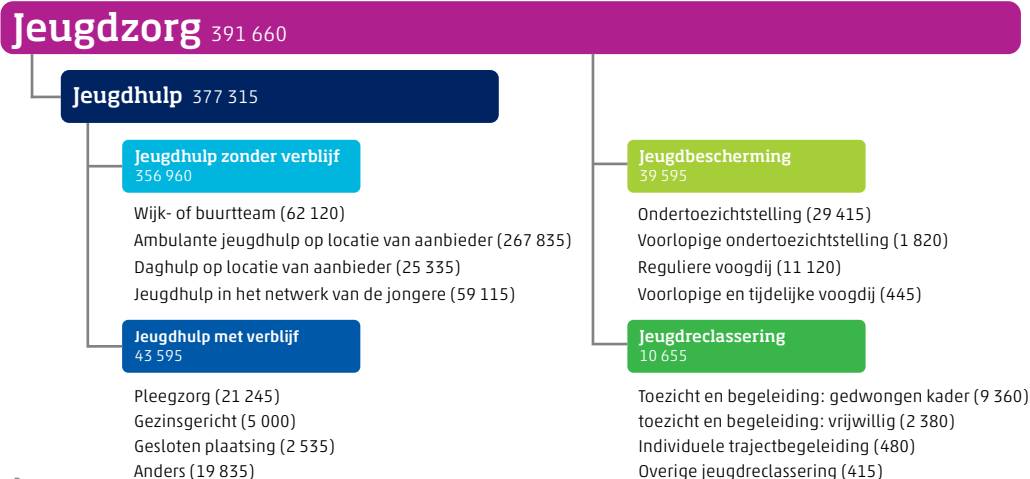

Vormen van jeugdzorg

In de Jeugdwet is jeugdzorg geen officiële term. Voor het gemak staat het begrip jeugdzorg in dit hoofdstuk voor zowel het gebruik van jeugdhulp als de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Bij jeugdhulp gaat het om hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. Als de geboden vrijwillige hulpverlening niet (meer) voldoende is of het gezin geen hulp accepteert om een gezonde, veilige opvoedsituatie te creëren, dan kan een jeugdbeschermingsmaatregel opgelegd worden door de kinderrechter om dit alsnog te bewerkstelligen. Een jongere die met de politie in aanraking is geweest en een procesverbaal heeft gekregen, kan jeugdreclassering krijgen. Hij of zij krijgt dan een op maat gesneden begeleidingsplan dat moet voorkomen dat de jongere opnieuw de fout ingaat.

8.1.1 Jongeren met jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering, 2016

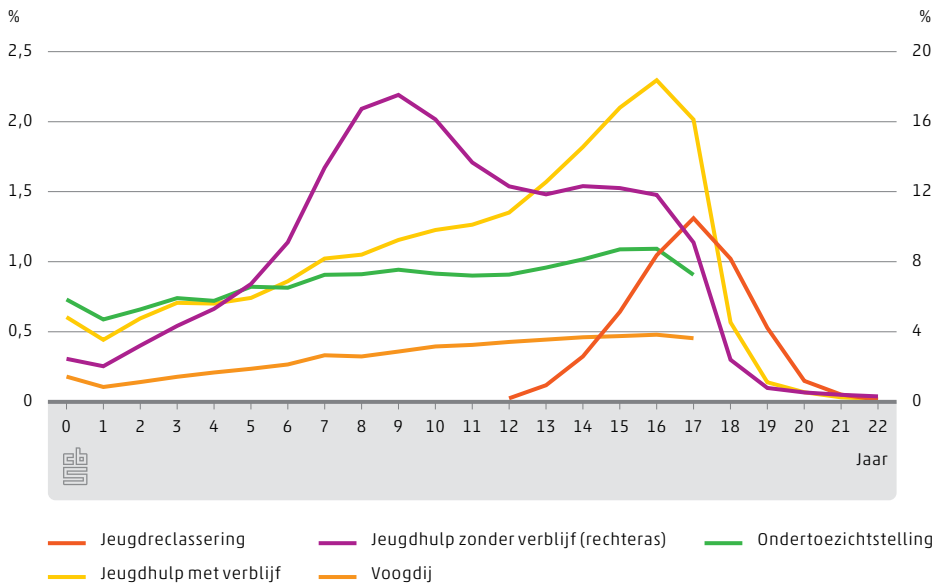
Bij het totaal aantal jongeren met een van deze vormen van jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering gaat het om unieke jongeren. Gedurende het jaar kunnen jongeren meerdere vormen ontvangen. Hierdoor tellen de afzonderlijke vormen niet op tot de (sub)totalen.

Grote verschillen naar leeftijd

De leeftijd waarop jongeren deze vormen van jeugdzorg ontvangen verschilt. Dit komt mede doordat jeugdbescherming tot 18 jaar loopt en jeugdreclassering van 12 tot 23 jaar. Zo was in 2016 het aandeel jongeren met jeugdhulp zonder verblijf het grootst onder 8- en 9-jarigen, ongeveer 17 procent. Jeugdhulp met verblijf daarentegen ontvingen jongeren veelal op oudere leeftijd. Vooral tussen de 12 en 16 jaar nam dit aandeel toe. In 2016 had 2,3 procent van de 16-jarigen te maken met jeugdhulp met verblijf. Voor beide vormen van jeugdhulp geldt dat tussen 18 en 23 jaar alleen nog maar verlengde jeugdhulp mogelijk is, wat tot gevolg heeft dat het aandeel jongeren met jeugdhulp vanaf 18 jaar snel afneemt.

Het percentage jongeren met een ondertoezichtstelling of met voogdij liep in 2016 vanaf de 1-jarigen licht op tot aan de 16-jarigen. Jeugdreclassering vertoont een piek bij 17 jaar: 1,3 procent (2 700) van de 17-jarigen had in 2016 één of meerdere vormen van jeugdreclassering.

8.1.2 Jongeren (0 tot 23 jaar) met jeugdzorg naar leeftijd en type jeugdzorg, 2016¹⁾

¹⁾ De uitkomst voor de 0-jarigen is licht vertekend en wordt overschat. Dit komt omdat de leeftijd voor jeugdzorg wordt berekend op 1 januari 2016, waardoor er veel 0-jarigen zijn (de teller): zowel jongeren met een geboortedatum na 1 januari 2015 als die na 1 januari 2016 zijn geboren, zijn bij deze berekening 0 jaar. Deze jongeren worden echter niet meegerekend in het totaal aantal 0-jarigen in heel Nederland op 1 januari 2016 (de noemer).

Jeugdzorggebruik verschilt per gemeente

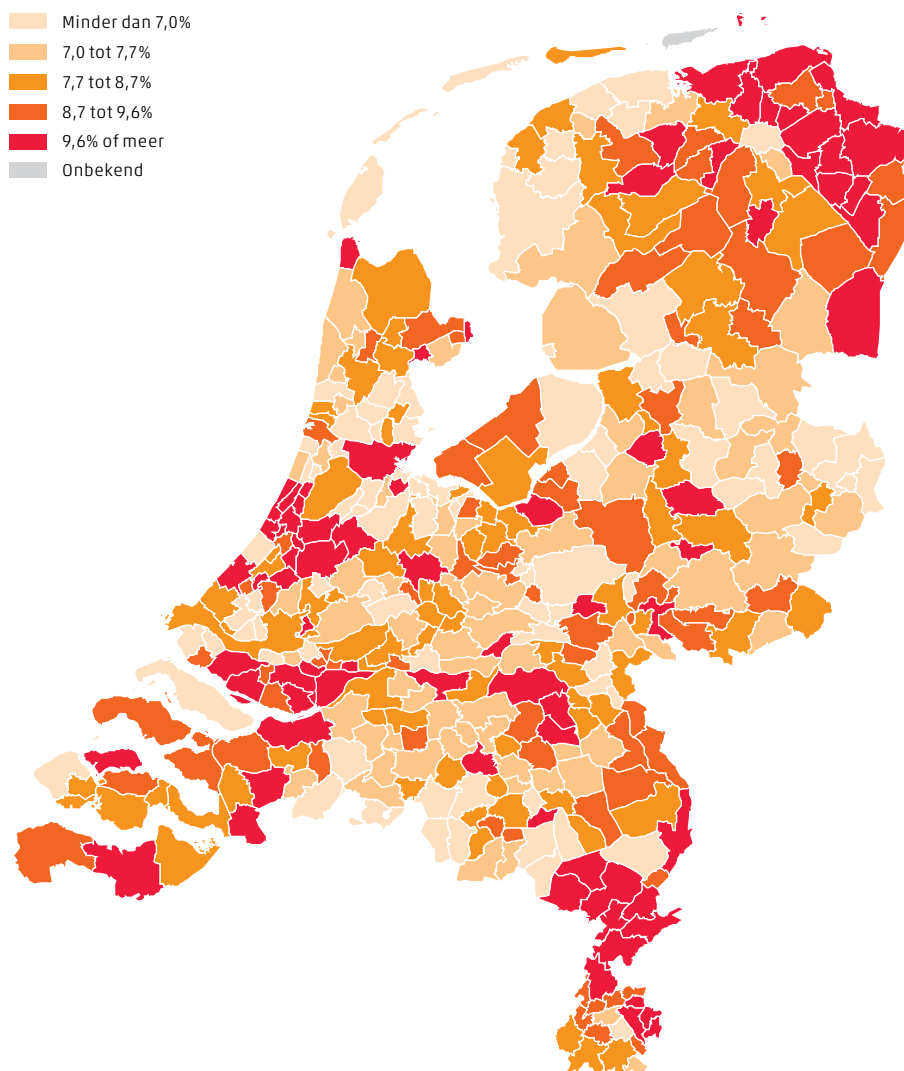
Het gebruik van jeugdzorg, verschilt per gemeente. Van alle jongeren van 0 tot 23 jaar in Nederland ontving 8,5 procent jeugdhulp in 2016. Dit aandeel was in de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Zoetermeer en Hillegom het hoogst, daar ging het om bijna 13 procent van de jongeren. Terschelling, Staphorst en Edam-Volendam daarentegen hadden met ruim 4 procent juist een relatief klein aandeel. In deze drie gemeenten was ook het aandeel jongeren met jeugdbescherming klein.

Van alle jongeren van 0 tot 18 jaar ontving 1,2 procent jeugdbescherming in 2016. In de gemeenten Heerlen en Ermelo was dit aandeel met 2,5 procent het grootst. In deze gemeenten lagen de percentages jongeren met jeugdhulp en met jeugdreclassering ook boven het gemiddelde. In totaal zijn er 43 gemeenten waarbij zowel de jeugdhulp als de jeugdbescherming en jeugdreclassering boven het landelijk gemiddelde uitkwamen.

Bij 51 gemeenten lagen in 2016 de aandelen jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering lager dan gemiddeld. Dit geldt vooral voor Amstelveen. In die gemeente ging het om respectievelijk 6,1, 0,4 en 0,2 procent van de jongeren.

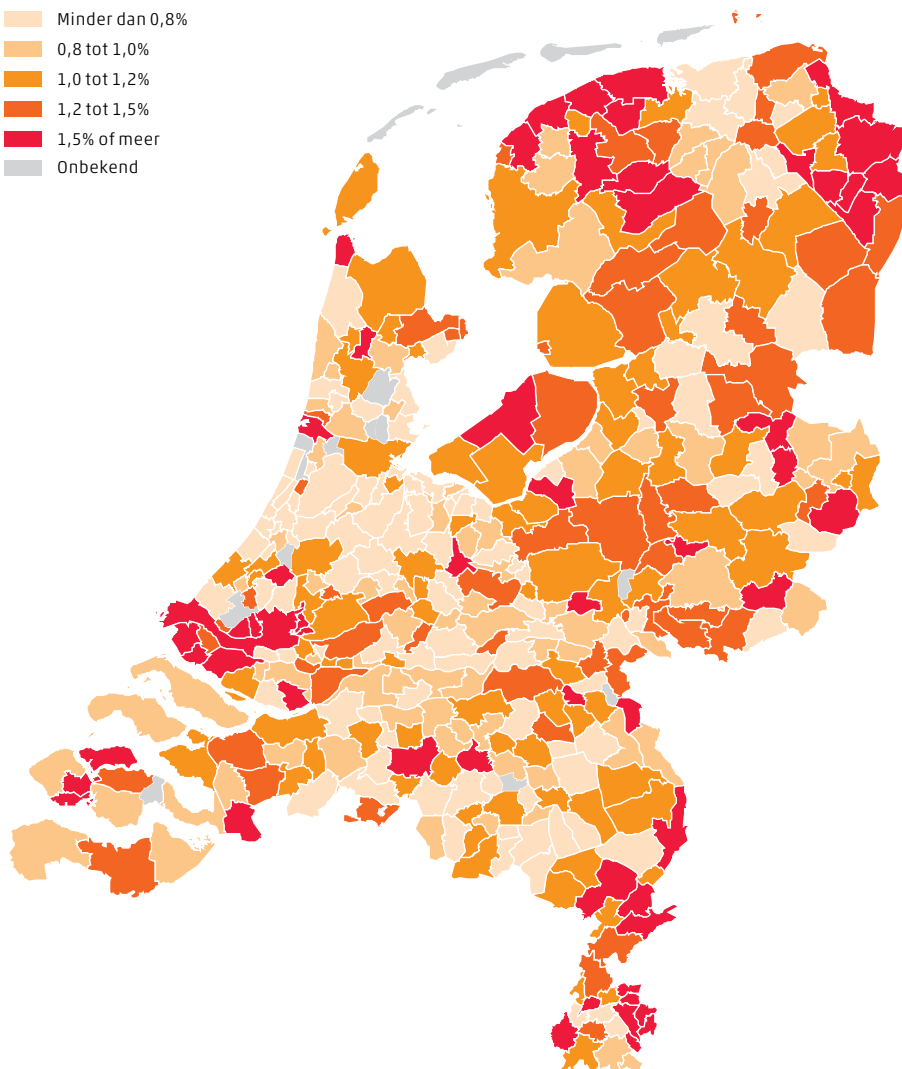
Van het totaal aantal jongeren van 12 tot en met 22 jaar ontving 0,5 procent in 2016 jeugdreclassering. De gemeente Rotterdam is koploper als het gaat om het aandeel jongeren met een jeugdreclasseringstraject, 1,2 procent in 2016. In deze gemeente lag het aandeel jongeren met jeugdbescherming met 2 procent boven het gemiddelde, maar voor jeugdhulp lag het aandeel met 8,4 procent iets onder het gemiddelde.

8.1.3 Percentage jongeren (0 tot 23 jaar) met jeugdhulp per gemeente, 2016

8.1.4 Percentage jongeren (0 tot 18 jaar) met jeugdbescherming per gemeente, 2016

- Minder dan 0,8%
- 0,8 tot 1,0%
- 1,0 tot 1,2%
- 1,2 tot 1,5%
- 1,5% of meer
- Onbekend

9,6% van de jongeren
in de G4 ontvangt jeugdhulp

Voor jeugdreclassering geldt dat hoe groter de gemeente, hoe groter ook het percentage jongeren dat jeugdreclassering ontving. Voor jeugdhulp en jeugdbescherming geldt dit bijna altijd, behalve voor de gemeenten van 150 tot 250 duizend inwoners. In deze gemeenten gebruikten vooral jongeren van 0 tot 12 jaar minder jeugdhulp en jeugdbescherming dan in kleinere gemeenten. Voor alle vormen van jeugdzorg geldt dat het totale gebruik in de gemeenten met 250 duizend inwoners of meer (de G4) hoger was dan gemiddeld.

Jeugdzorggegevens van het CBS

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de zorg aan jongeren, zoals vastgelegd in de Jeugdwet. Het gaat hierbij om jeugdhulpgebruik en ook om de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering. Dit hoofdstuk gaat over de verstrekte jeugdhulp en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering in 2016 en is een aanvulling op eerder door het CBS gepubliceerde rapportages: jeugdhulp 2016 (CBS, 2016a) en jeugdbescherming en jeugdreclassering 2016 (CBS, 2016b).

Het CBS verzamelt alleen gegevens over zorg die door de gemeente direct vergoed wordt aan de jeugdhulpaanbieder of gecertificeerde instelling, oftewel: de zorg in natura. Zorg die door een cliënt zelf wordt vergoed, al dan niet met een persoonsgebonden budget (PGB), valt hier buiten en komt ook niet in dit hoofdstuk aan de orde. De cijfers in dit hoofdstuk hebben betrekking op geheel 2016.

8.2 Samenloop

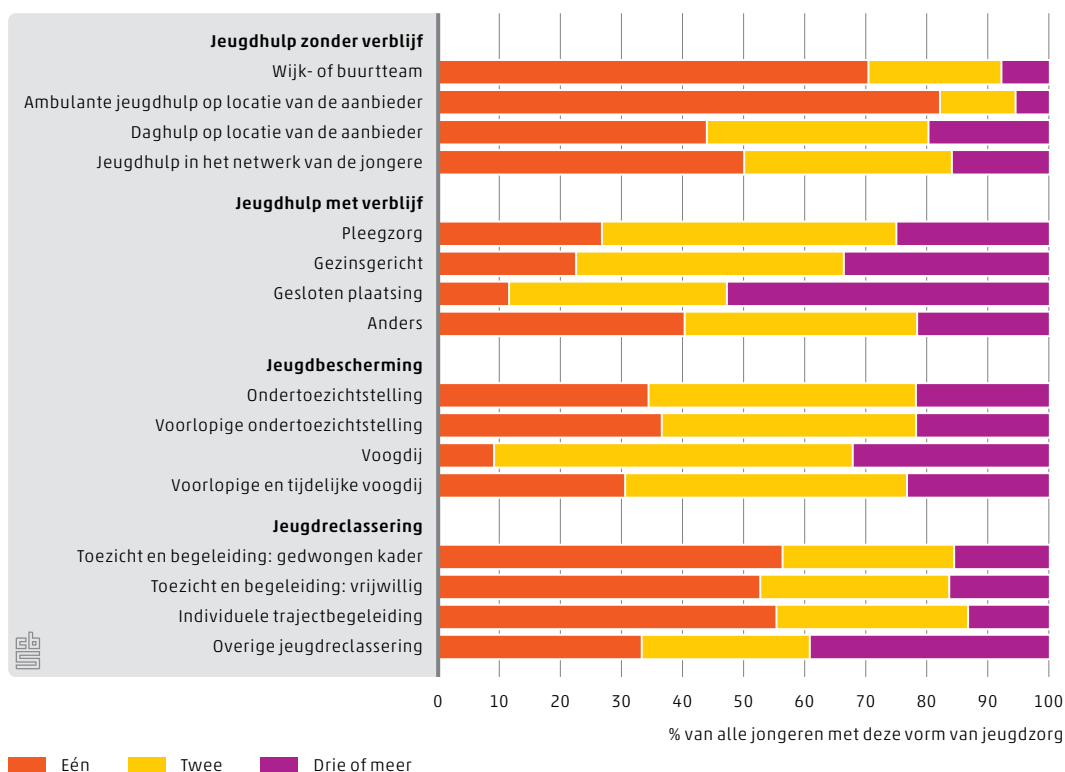
Vaak meerdere vormen van jeugdzorg tegelijkertijd

Een jongere kan meerdere vormen en typen jeugdzorg binnen een jaar ontvangen. Deze verschillende zorg- en hulptrajecten kunnen zowel tegelijkertijd als na elkaar lopen: de zogeheten samenloop (zie bijlage aan het eind van dit hoofdstuk). In deze paragraaf komt eerst aan bod hoeveel vormen tegelijkertijd lopen, op peilmoment 31 december 2016.

Het blijkt dat een jongere die in een gesloten plaatsing zit, vaak meerdere vormen van jeugdzorg tegelijkertijd heeft lopen. Zo had eind 2016 meer dan de helft van de jongeren met een gesloten plaatsing 3 of meer vormen van jeugdzorg tegelijkertijd lopen. De combinatie van 3 of meer vormen gold ook voor een derde van de jongeren met een voogdijmaatregel. Bij bijna 60 procent van alle jongeren met een voogdijmaatregel liepen er 2 vormen van jeugdzorg tegelijkertijd. Dat betekent ook dat het aandeel met alleen een voogdijmaatregel laag was eind 2016 (bijna 10 procent).

Bijna de helft van de jongeren in een pleeggezin had, naast de plaatsing in een pleeggezin, nog een vorm van jeugdzorg lopen. Bij gezinsgerichte plaatsing, ondertoezichtstelling, voorlopige ondertoezichtstelling en voorlopige en tijdelijke voogdij hadden ruim 4 op de 10 jongeren ook een andere vorm lopen.

8.2.1 Jongeren (0 tot 23 jaar) met jeugdzorg naar aantal vormen van jeugdzorg tegelijkertijd, 31 december 2016

Bij jeugdhulp zonder verblijf wordt het minst vaak gebruik gemaakt van meerdere vormen tegelijkertijd. Jongeren met jeugdhulp zonder verblijf uitgevoerd door het wijk- of buurtteam, ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder of jeugdhulp in het netwerk van de jongere hadden eind 2016 in meer dan de helft van de gevallen alleen deze vorm van jeugdzorg. Ook voor de jeugdreclasseringsmaatregelen toezicht en begeleiding in het gedwongen kader, toezicht en begeleiding in het vrijwillige kader en individuele trajectbegeleiding geldt dat meer dan de helft van de jongeren alleen die vorm van jeugdzorg had lopen.

Gesloten plaatsing vaak gecombineerd met ambulante hulp op locatie

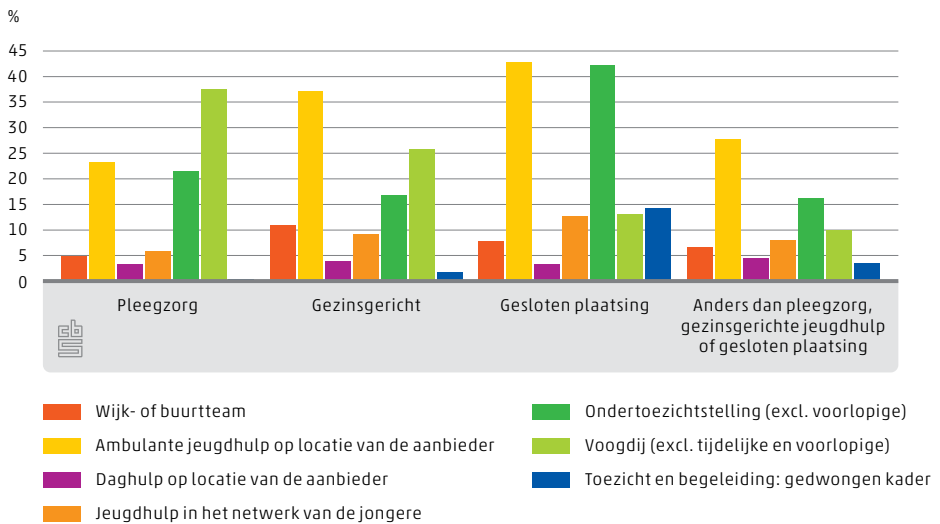
Een veel voorkomende combinatie is dat jongeren met een gesloten plaatsing (een vorm van jeugdhulp met verblijf) op 31 december 2016 ook vaak ambulante jeugdhulp op locatie van een andere jeugdhulpaanbieder¹⁾ ontvingen. In de gesloten instelling wordt dan bijvoorbeeld specialistische zorg uitgevoerd die de instelling zelf niet in huis heeft. In totaal was dit bij ruim 4 op de 10 jongeren met een gesloten plaatsing het geval. Bij vormen van jeugdhulp met verblijf die meer een normale gezinssituatie benaderen (pleegzorg en gezinsgerichte opvang), is het aandeel dat tegelijkertijd ook ambulante jeugdhulp op locatie ontving kleiner. Van de jongeren met gezinsgerichte opvang had namelijk 37 procent en van de jongeren in een pleeggezin had 23 procent ook ambulante jeugdhulp op locatie. Ook het aandeel dat gelijktijdig jeugdhulp in het eigen netwerk ontving is kleiner: 13 procent van alle jongeren met een gesloten plaatsing, 9 procent van alle jongeren met gezinsgerichte opvang en 6 procent van alle jongeren in een pleeggezin.

Ruim 4 op de 10 jongeren met een gesloten plaatsing hadden tegelijkertijd een ondertoezichtstellingsmaatregel lopen. Bij jongeren in een pleeggezin was dit 21 procent. Opname in een pleeggezin gaat vaker samen met een voogdijmaatregel, waarbij de ouders geheel uit het gezag worden gezet. Zo hadden eind 2016 bijna 4 op de 10 jongeren in een pleeggezin een voogdijmaatregel, tegenover ruim 1 op de 10 jongeren in een gesloten inrichting.

¹⁾ Als een jeugdhulpaanbieder een vorm van jeugdhulp met verblijf levert, wordt alle jeugdhulp zonder verblijf die dezelfde aanbieder levert als onderdeel van het verblijfstraject gezien en niet apart geteld.

8.2.2 Jongeren (0 tot 23 jaar) met een vorm van jeugdhulp met verblijf met samenloop met andere typen jeugdzorg, 31 december 2016

Ruim 2 op de 10 jongeren met een vorm van jeugdreclassering hadden gelijktijdig ook ambulante zorg op locatie van een jeugdzorgaanbieder. Het is mogelijk dat deze zorg in het strafrechtelijk kader is opgelegd. Ruim een derde van de jongeren met een scholings- en trainingsprogramma, gedragsbeïnvloedende maatregel of voorbereiding gedragsbeïnvloedende maatregel had gelijktijdig ook een jeugd-reclasseringmaatregel van toezicht en begeleiding in het gedwongen kader lopen.

Vóór en/of na een gesloten plaatsing vaak ook andere jeugdzorg

Sommige vormen van jeugdzorg lopen vaak na elkaar en niet gelijktijdig (zie tabellen in de bijlage van dit hoofdstuk).²⁾ Van alle jongeren met een gesloten plaatsing in 2016 kreeg bijna twee derde op hetzelfde of een ander moment in dat jaar van een andere jeugdhulpaanbieder ook ambulante jeugdhulp op de locatie van de aanbieder. Ruim de helft ontving in 2016 ook een andere vorm van jeugdhulp met verblijf (niet zijnde pleegzorg, gezinsgerichte jeugdhulp of gesloten plaatsing). Dat is veel meer dan wanneer er gekeken wordt naar alleen de samenloop op 31 december 2016.

²⁾ Binnen dit onderzoek is niet gekeken naar de volgorde van de typen trajecten in de tijd. Er is alleen gekeken of er meerdere trajecten liepen in 2016 en dus niet in welke chronologische volgorde de trajecten in 2016 hebben plaatsgevonden.

Een voorlopige ondertoezichtstelling wordt vaak omgezet naar een reguliere ondertoezichtstelling. Dat blijkt ook uit de cijfers, van alle jongeren met een voorlopige ondertoezichtstelling in 2016 hadden bijna drie kwart in dat jaar ook een reguliere ondertoezichtstelling.

Van alle jongeren met reguliere voogdij in 2016 was 70 procent in 2016 ook opgenomen in een pleeggezin. Voor voorlopige en tijdelijke voogdij samen lag dit op 46 procent. Omdat deze percentages voor de samenloop in geheel 2016 vergelijkbaar zijn met de samenloop op 31 december, kan geconcludeerd worden dat deze vormen met name gelijktijdig plaatsvinden.

Verschillende vormen van jeugdreclassering lopen juist vaak ná elkaar en niet gelijktijdig. Van alle jongeren met toezicht en begeleiding in het vrijwillige kader in 2016, had bijna 56 procent in 2016 ook toezicht en begeleiding in het gedwongen kader. Bij jongeren met individuele trajectbegeleiding had ruim 78 procent ook toezicht en begeleiding in het gedwongen kader. Dat is veel meer dan de samenloop van deze vormen op 31 december 2016, waar deze aandelen op enkele procenten liggen.

8.3 Jeugdbescherming

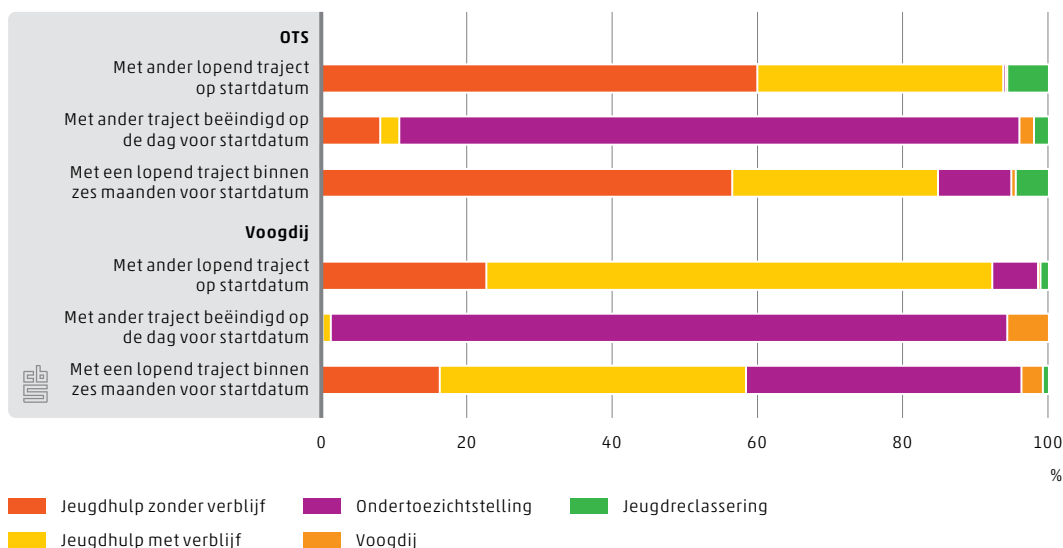
Deze paragraaf gaat meer in detail in op de vormen van jeugdzorg die voorafgaand aan en na afloop van een jeugdbeschermingsmaatregel worden ingezet. Heeft de jongere al een andere vorm van jeugdzorg voor het begin van de jeugdbescherming en wordt de jongere na de beëindiging nog met een vorm van jeugdzorg geholpen? Hierbij wordt apart gekeken naar ondertoezichtstellingen en voogdijmaatregelen. Er wordt alleen gekeken naar jeugdbescherming, omdat dit relatief zware maatregelen zijn, in vergelijking met jeugdhulp. Jeugdreclasseringsmaatregelen komen minder vaak voor en ook minder vaak in samenloop en blijven daarom hier buiten beschouwing.

Helft ontvangt jeugdhulp voorafgaand aan een (voorlopige) ondertoezichtstelling

In de tweede helft van 2016 hadden 4,7 duizend jongeren een startende voorlopige ondertoezichtstelling (vOTS) of een startende ondertoezichtstelling (OTS). Ruim de helft (52 procent) van deze jongeren had op de startdatum ook een ander jeugdzorgtraject lopen. Het ging daarbij vooral om jeugdhulp zonder verblijf. Bij 7 procent werd er op de dag voorafgaand aan de start van de (voorlopige) ondertoezichtstelling een ander jeugdzorgtraject beëindigd. Veelal was dat een omzetting van een vOTS naar een OTS. In totaal had ruim 63 procent ergens in de zes maanden voor aanvang van de (v)OTS één of meerdere jeugdzorgtrajecten lopen.

In de maand voorafgaand aan de start van de (v)OTS waren er minder jongeren met jeugdhulp zonder verblijf dan in zes maanden voorafgaand aan de start. Bij de overige vormen van jeugdzorg was ook een lichte afname te zien naarmate de start van de (v)OTS dichterbij kwam. Dat betekent dat er in aanloop naar een (v)OTS een jongere steeds minder vaak jeugdzorg ontvangt.

8.3.1 Verdeling trajecten naar type voorafgaand aan een OTS en een voogdij, 2e helft 2016

Een klein aantal jongeren, ruim 900, kreeg in de tweede helft van 2016 een startende voorlopige, tijdelijke of reguliere voogdijmaatregel. Het merendeel daarvan, 4 op de 5, had op de dag van starten ook een ander jeugdzorgtraject lopen. Het ging vooral om jeugdhulp met verblijf.

Een zware voogdijmaatregel werd vaak voorafgegaan door een relatief lichtere ondertoezichtstelling. Bij twee derde van de jongeren eindigde er op de dag voor de start van de voogdij een ander jeugdzorgtraject. In verreweg de meeste gevallen ging het hierbij om een ondertoezichtstelling. Bij bijna 9 op de 10 jongeren met een startende voogdij is er een jeugdzorgtraject in de zes maanden daarvoor geweest.

In de zes maanden voorafgaand aan de start van een voogdijmaatregel is er veel samenloop van jeugdzorg. De ruim 800 jongeren met een jeugdzorgtraject voorafgaand aan hun voogdijmaatregel zijn samen goed voor ruim 1,7 duizend jeugdzorgtrajecten in de zes maanden voorafgaand aan de start.

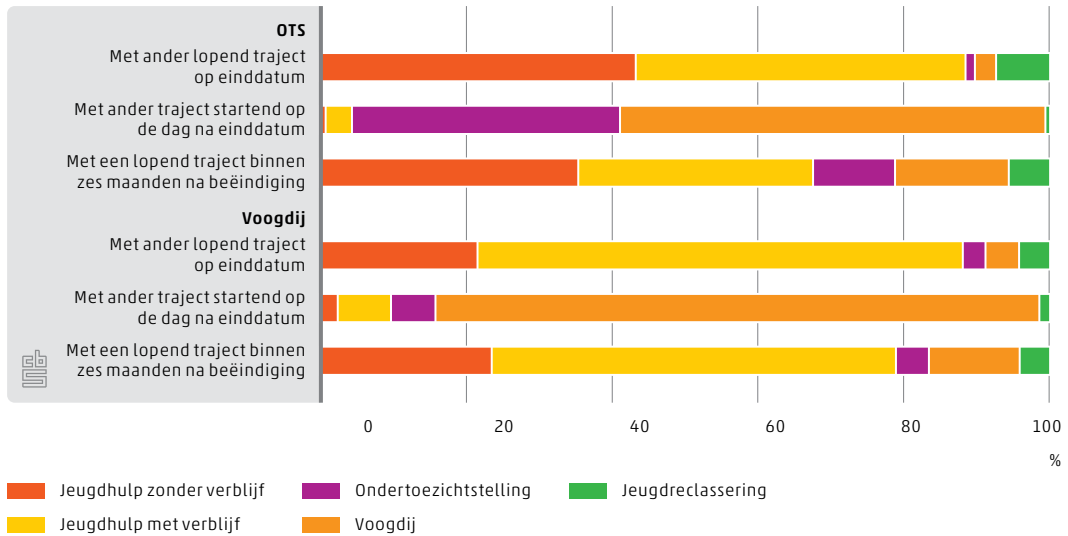
In de zes maanden voorafgaand aan de start van een voogdijmaatregel bleef het aantal jongeren met een vorm van jeugdzorg stabiel. Naarmate de start van de voogdij dichterbij kwam, nam het aantal jeugdhulptrajecten zonder verblijf wel met ruim 17 procent af.

Een derde heeft na afloop van een OTS geen jeugdzorg

De vraag is vervolgens of jongeren ook jeugdzorg ontvangen na een jeugd-beschermingsmaatregel. Ruim 5,7 duizend jongeren hadden een beëindigde (v)OTS in de eerste helft van 2016. Meer dan de helft (56 procent) van deze jongeren had op de einddatum een ander jeugdzorgtraject lopen, waarbij het vooral om jeugdhulp met en jeugdhulp zonder verblijf ging. Er startte bij bijna een kwart van de jongeren op de dag na beëindiging van de (v)OTS een nieuw jeugdzorgtraject. Dit aansluitende traject betrof vaak een voogdij of een OTS (waarbij het voornamelijk gaat om de overgang van vOTS naar OTS). In totaal had bijna twee derde ergens in de zes maanden na afloop één of meerdere jeugdzorgtrajecten lopen. Een derde van de jongeren heeft in de zes maanden na afloop van een (v)OTS geen jeugdzorg meer gehad.

In de zes maanden na afloop van een (v)OTS nam het aantal nog lopende jeugdzorgtrajecten af. Dit komt vooral doordat de jeugdhulp met verblijf minder werd naarmate de maanden vorderden.

8.3.2 Verdeling trajecten naar type na afloop van een OTS en een voogdij, 1e helft 2016

Van de bijna 900 jongeren waarvan in de eerste helft van 2016 een voorlopige, tijdelijke of reguliere voogdij is beëindigd, had ruim 70 procent op de dag van beëindiging ook een ander jeugdzorgtraject lopen. Ook hierbij gaat het meestal om jeugdhulp met verblijf. Bij bijna 10 procent startte er op de dag na beëindiging van de voogdij een ander zorgtraject. Dit ging voornamelijk om de overgang van voorlopige of tijdelijke voogdij naar een reguliere voogdij. Bij bijna een kwart van de jongeren met een beëindigde voogdij was er geen jeugdzorgtraject in de zes maanden na beëindiging.

In de zes maanden na de beëindiging van een voogdijmaatregel hadden jongeren steeds minder vaak jeugdhulp met verblijf. Hoewel de voogdijmaatregel dus is beëindigd, bleef er nog wel jeugdhulp met verblijf en werd dit langzaam afgebouwd. Bij de overige vormen van jeugdzorg veranderde er in de maanden na een voogdij nauwelijks iets.

Meer informatie

- Cijfers over Jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
- In de onderzoeksbeschrijving [Beleidsinformatie Jeugd](#) staat beschreven hoe de cijfers worden samengesteld.

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicaties:

- CBS (2016a). [Jeugdhulp 2016](#).
  - CBS (2016b). [Jeugdbescherming en jeugdreclassering 2016](#).
-

8.4 Bijlage Tabellen

Tabellen B1 en B2 moeten als volgt worden gelezen: Op 31 december 2016 heeft 4,1 procent van de jongeren met ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder ook jeugdhulp vanuit het wijk- of buurtteam. En 21,4 procent van de jongeren met pleegzorg op 31 december 2016 heeft op dat moment ook een ondertoezichtstelling.

Als het aantal jongeren met een bepaalde combinatie kleiner is dan 10, wordt het aandeel jongeren niet weergegeven.

B1. Percentage jongeren met jeugdhulp naar samenloop, 31 december 2016

Jongeren met dit type traject op peilmoment

	jeugdhulp zonder verblijf				jeugdhulp met verblijf			
	wijk- of buurtteam	ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder	daghulp op locatie van de aanbieder	jeugdhulp in het netwerk van de jongere	pleegzorg	gezins- gericht	gesloten plaatsing	anders dan pleegzorg, gezins- gerichte jeugdhulp of gesloten plaatsing
	%							
Jongeren met gelijktijdig ook dit type traject op peilmoment								
<i>Jeugdhulp zonder verblijf</i>								
Wijk- of buurtteam	100	4,1	8,4	7,9	4,9	11,0	7,7	6,6
Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder	18,1	100	34,6	29,3	23,2	37,1	42,7	27,7
Daghulp op locatie van de aanbieder	3,8	3,5	100	11,7	3,2	3,9	3,3	4,4
Jeugdhulp in het netwerk van de jongere	7,0	5,9	23,1	100	5,9	9,2	12,6	8,0
<i>Jeugdhulp met verblijf</i>								
Pleegzorg	2,2	2,3	3,1	2,9	100	6,4	3,9	6,0
Gezinsgericht	0,9	0,7	0,7	0,9	1,2	100	1,5	1,8
Gesloten plaatsing	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	0,5	100	1,5
Anders dan bovenstaand	2,1	2,0	3,1	2,8	4,3	6,6	16,0	100
<i>Jeugdbescherming</i>								
Ondertoezichtstelling	3,0	3,0	4,3	9,3	21,4	16,8	42,2	16,2
Voorlopige ondertoezichtstelling	0,1	0,0	.	0,1	0,5	.	2,9	0,3
Voogdij	0,4	1,4	1,5	1,5	37,4	25,7	13,1	10,0
Voorlopige en tijdelijke voogdij	.	0,0	0,1	0,0	0,4	.	.	0,1
<i>Jeugdreclassering</i>								
Toezicht en begeleiding: gedwongen kader	0,7	0,8	0,5	1,8	0,4	1,7	14,2	3,4
Toezicht en begeleiding: vrijwillig	0,1	0,1	0,1	0,2	.	.	0,9	0,3
Individuele trajectbegeleiding ¹⁾	.	0,0	.	0,0	.	.	.	.
Overig ²⁾	0,1	0,0	.	0,1	.	.	0,9	0,1

Bron: CBS.

¹⁾ Het gaat hier om zowel Harde Kern als Criem.

²⁾ Scholings- en trainingsprogramma en (voorbereiding) gedragsbeïnvloedende maatregel.

B2. Percentage jongeren met jeugdbescherming of jeugdreclassering naar samenloop, 31 december 2016

	Jongeren met dit type traject op peilmoment							
	jeugdbescherming				jeugdreclassering			
	onder- toezicht- stelling	voorlopige onder- toezicht- stelling	voogdij	voorlopige en tijdelijke voogdij	toezicht en begeleiding: gedwongen kader	toezicht en begeleiding: vrijwillig	individuele traject- begelei- ding ¹⁾	overig ²⁾
Jongeren met gelijktijdig ook dit type traject op peilmoment	%							
<i>Jeugdhulp zonder verblijf</i>								
Wijk- of buurtteam	6,1	10,9	1,6	.	4,5	8,7	.	11,5
Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder	26,8	15,2	26,0	11,9	22,8	22,7	20,9	28,5
Daghulp op locatie van de aanbieder	3,9	.	2,8	7,7	1,4	2,1	.	.
Jeugdhulp in het netwerk van de jongere	16,7	9,1	5,6	8,4	10,7	9,2	11,1	27,0
<i>Jeugdhulp met verblijf</i>								
Pleegzorg	19,1	25,5	68,5	44,1	1,2	.	.	.
Gezinsgericht	2,9	.	9,0	.	1,0	.	.	.
Gesloten plaatsing	2,5	10,3	1,6	.	2,8	1,6	.	5,5
Anders dan bovenstaand	10,3	12,8	13,1	9,8	7,2	6,4	.	5,5
<i>Jeugdbescherming</i>								
Ondertoezichtstelling	100	.	0,1	.	9,2	7,2	9,2	11,0
Voorlopige ondertoezichtstelling	.	100	.	.	0,2	.	.	.
Voogdij	0,0	.	100	.	1,2	.	.	.
Voorlopige en tijdelijke voogdij	.	.	.	100	.	.	.	.
<i>Jeugdreclassering</i>								
Toezicht en begeleiding: gedwongen kader	2,7	3,0	0,7	.	100	5,1	.	36,0
Toezicht en begeleiding: vrijwillig	0,2	.	.	.	0,5	100	.	.
Individuele trajectbegeleiding ¹⁾	0,1	.	.	.	.	.	100	.
Overig ²⁾	0,1	.	.	.	1,2	.	.	100

Bron: CBS.

¹⁾ Het gaat hier om zowel Harde Kern als Criem.

²⁾ Scholings- en trainingsprogramma en (voorbereiding) gedragsbeïnvloedende maatregel.

Tabellen B3 en B4 moeten als volgt worden gelezen: 24,4 procent van de jongeren die op enig moment in 2016 jeugdhulp van het wijk- of buurtteam hebben ontvangen, hebben op enig moment in 2016 ook ambulante jeugdhulp op locatie ontvangen.

Als het aantal jongeren met een bepaalde combinatie kleiner is dan 10, wordt het aandeel jongeren niet weergegeven.

B3. Percentage jongeren met jeugdhulp naar samenloop, heel 2016

	Jongeren met dit type traject in 2016							
	jeugdhulp zonder verblijf			jeugdhulp met verblijf				
	wijk- of buurtteam	ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder	daghulp op locatie van de aanbieder	jeugdhulp in het netwerk van de jongere	pleegzorg	gezinsgericht	gesloten plaatsing	anders
	%							
Jongeren met gelijktijdig ook dit type traject in 2016								
<i>Jeugdhulp zonder verblijf</i>								
Wijk- of buurtteam	100	5,7	10,8	11,0	7,6	14,9	10,4	10,3
Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder	24,4	100	45,2	38,8	31,9	48,9	62,3	45,1
Daghulp op locatie van de aanbieder	4,4	4,3	100	12,8	4,3	6,6	6,5	7,4
Jeugdhulp in het netwerk van de jongere	10,5	8,6	29,9	100	13,5	21,1	30,6	22,9
<i>Jeugdhulp met verblijf</i>								
Pleegzorg	2,6	2,5	3,6	4,8	100	14,4	6,8	10,0
Gezinsgericht	1,2	0,9	1,3	1,8	3,4	100	6,5	5,0
Gesloten plaatsing	0,4	0,6	0,6	1,3	0,8	3,3	100	6,7
Anders dan bovenstaand	3,3	3,3	5,8	7,7	9,4	19,7	52,4	100
<i>Jeugdbescherming</i>								
Ondertoezichtstelling	4,4	4,0	6,3	12,5	31,3	25,5	48,4	22,7
Voorlopige ondertoezichtstelling	0,4	0,2	0,3	1,0	2,9	2,5	10,9	2,7
Voogdij	0,5	1,4	1,5	1,6	36,5	22,3	12,2	9,7
Voorlopige en tijdelijke voogdij	0,0	0,0	0,1	0,1	1,0	0,5	0,4	0,3
<i>Jeugdreclassering</i>								
Toezicht en begeleiding: gedwongen kader	0,9	1,0	0,9	2,7	0,7	2,7	18,9	5,3
Toezicht en begeleiding: vrijwillig	0,4	0,3	0,3	0,9	0,2	0,6	5,2	1,5
Individuele trajectbegeleiding ¹⁾	0,1	0,1	0,1	0,1	.	.	1,1	0,2
Overig ²⁾	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	.	1,2	0,3

Bron: CBS.

¹⁾ Het gaat hier om zowel Harde Kern als Criem.

²⁾ Scholings- en trainingsprogramma en (voorbereiding) gedragsbeïnvloedende maatregel.

B4. Percentage jongeren met jeugdbescherming of jeugdreclassering naar samenloop, heel 2016

Jongeren met dit type traject in 2016

	jeugdbescherming		jeugdreclassering					
	onder- toezicht- stelling	voorlopige onder- toezicht- stelling	voogdij	voorlopige en tijdelijke voogdij	toezicht en begeleiding: gedwongen kader	toezicht en begeleiding: vrijwillig	individuele traject- begelei- ding ¹⁾	overig ²⁾
Jongeren met gelijktijdig ook dit type traject in 2016	%							
<i>Jeugdhulp zonder verblijf</i>								
Wijk- of buurtteam	9,2	13,3	2,9	4,7	6,1	9,5	7,3	14,7
Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder	36,0	33,7	32,8	16,4	28,7	34,3	35,7	41,3
Daghulp op locatie van de aanbieder	5,4	4,1	3,4	4,5	2,4	3,2	2,7	5,0
Jeugdhulp in het netwerk van de jongere	25,1	33,6	8,6	13,3	17,0	21,2	16,4	42,8
<i>Jeugdhulp met verblijf</i>								
Pleegzorg	22,6	33,6	69,8	46,1	1,6	1,8	.	2,9
Gezinsgericht	4,3	6,9	10,0	5,6	1,4	1,3	.	.
Gesloten plaatsing	4,2	15,1	2,8	2,5	5,1	5,5	5,6	7,2
Anders dan bovenstaand	15,3	29,5	17,3	14,4	11,3	12,8	8,9	12,0
<i>Jeugdbescherming</i>								
Ondertoezichtstelling	100	73,6	14,6	13,0	13,2	12,1	14,5	14,4
Voorlopige ondertoezichtstelling	4,5	100	0,3	4,3	0,8	1,4	.	.
Voogdij	5,5	2,1	100	41,1	1,7	1,5	.	.
Voorlopige en tijdelijke voogdij	0,2	1,0	1,6	100	.	.	.	.
<i>Jeugdreclassering</i>								
Toezicht en begeleiding: gedwongen kader	4,2	4,2	1,4	.	100	55,7	78,4	47,6
Toezicht en begeleiding: vrijwillig	1,0	1,8	0,3	.	14,2	100	32,6	11,8
Individuele trajectbegeleiding ¹⁾	0,2	.	.	.	4,0	6,6	100	4,3
Overig ²⁾	0,2	.	.	.	2,1	2,1	3,7	100

Bron: CBS.

¹⁾ Het gaat hier om zowel Harde Kern als Criem.

²⁾ Scholings- en trainingsprogramma en (voorbereiding) gedragsbeïnvloedende maatregel.

9.

Leerlingen

met jeugdhulp

192 000 kinderen in
de basisschoolleeftijd met jeugdhulp

60% van de leerlingen in het voortgezet
speciaal onderwijs ontvangt jeugdhulp

Leerlingen op speciale scholen ontvangen vaker jeugdhulp dan andere leerlingen. Dit geldt zowel voor leerlingen in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs. Meer dan de helft van de leerlingen op speciale scholen voor basisonderwijs krijgt jeugdhulp, van de 15-jarige leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs is dit 6 op de 10.

9.1 Inleiding

Het volgen van onderwijs is niet voor alle kinderen even vanzelfsprekend. Ze kunnen bijvoorbeeld moeite hebben met leren of gedragsproblemen hebben die het hen lastiger maken om onderwijs te volgen. In het onderwijs kan daarom extra ondersteuning geboden worden die aansluit bij de behoefte van deze leerlingen. Dat kan allereerst in het reguliere basisonderwijs. Als de extra ondersteuning in het reguliere basisonderwijs niet (meer) toereikend is, komt het speciaal basisonderwijs (sbo) of een speciale school voor basisonderwijs (so) in beeld. Ook in het voortgezet onderwijs kunnen leerlingen extra hulp krijgen. Dit kan in de vorm van leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) binnen het vmbo. Leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben kunnen ook naar het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs (vso).

De extra ondersteuning die in het onderwijs geboden wordt, is over het algemeen onderwijsgericht. Het gaat specifiek om hulp die kinderen vooral op school nodig hebben, maar waar ze buiten de schoolsituatie geen of weinig behoefte aan hebben. Dat kan bijvoorbeeld gaan om een aangepaste leerlijn of een prikkelarme werkplek. Het kan echter ook zijn dat leerlingen extra ondersteuning nodig hebben die hen wel helpt bij het leren, maar die niet specifiek geldt voor de schoolsituatie. Te denken valt dan aan het trainen van sociale vaardigheden. In die situaties kunnen leerlingen ondersteuning krijgen in de vorm van jeugdhulp. Jeugdhulp is hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. In totaal ontvingen in 2016 ruim 377 duizend jongeren jeugdhulp (zie hoofdstuk 8 van dit Jaarrapport). Hiervan hadden 192 duizend de basisschoolleeftijd. Bij jeugdhulp kan het zowel gaan om een vorm met verblijf (in een instelling of pleeggezin) als zonder verblijf. Voor het merendeel van de kinderen geldt dat ze thuis wonen en er dus sprake is van jeugdhulp zonder verblijf.

9.2 Jeugdhulp in het primair onderwijs

Meer dan de helft van de leerlingen in speciaal onderwijs ontvangt jeugdhulp

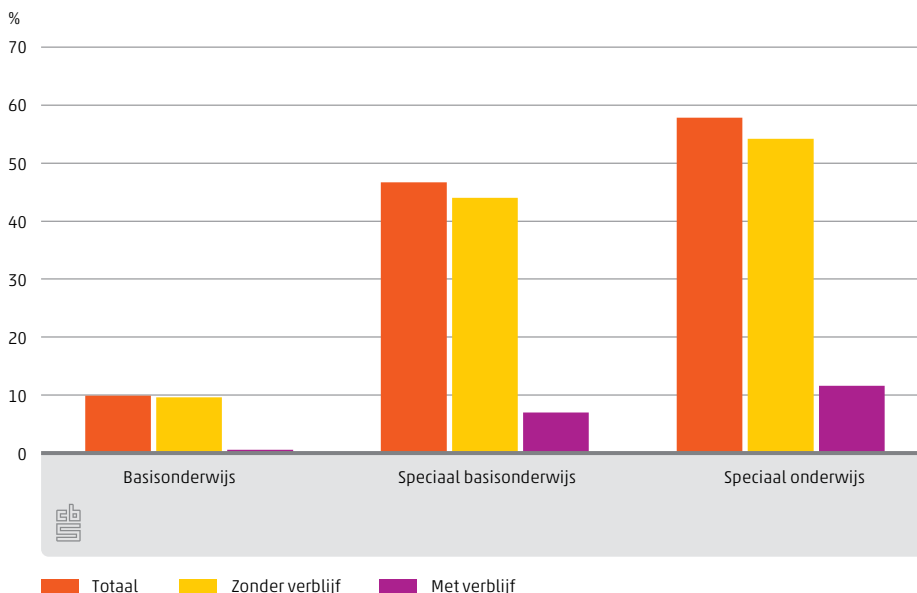
In het schooljaar 2016/'17 zaten ruim 1,4 miljoen leerlingen in het basisonderwijs. Bijna 34 duizend leerlingen volgden speciaal basisonderwijs. In het speciaal basisonderwijs zitten leerlingen die meer ondersteuning en begeleiding nodig hebben dan veelal in het reguliere basisonderwijs geboden kan worden. Verder volgden 29 duizend leerlingen basisonderwijs op een speciale school. Deze leerlingen kunnen zeer moeilijk leren, of hebben een handicap, stoornis of ziekte, waardoor zij geen regulier basisonderwijs kunnen volgen.

1 op de 10 leerlingen in
regulier basisonderwijs ontvangt jeugdhulp

Leerlingen in het speciaal onderwijs ontvangen beduidend vaker een vorm van jeugdhulp dan leerlingen in het regulier onderwijs. Zo had in 2016 ruim de helft (58 procent) van de leerlingen op speciale scholen jeugdhulp en was dat van de leerlingen in het speciaal basisonderwijs net iets minder dan de helft (47 procent). Van de leerlingen in het reguliere basisonderwijs ontving 1 op de 10 leerlingen jeugdhulp. Onder leerlingen in het reguliere basisonderwijs komt jeugdhulp met verblijf weinig voor. Leerlingen in het speciaal onderwijs daarentegen ontvingen relatief vaak jeugdhulp met verblijf.

9.2.1 Leerlingen primair onderwijs met jeugdhulp in 2016 naar onderwijssoort, schooljaar 2016/'17*

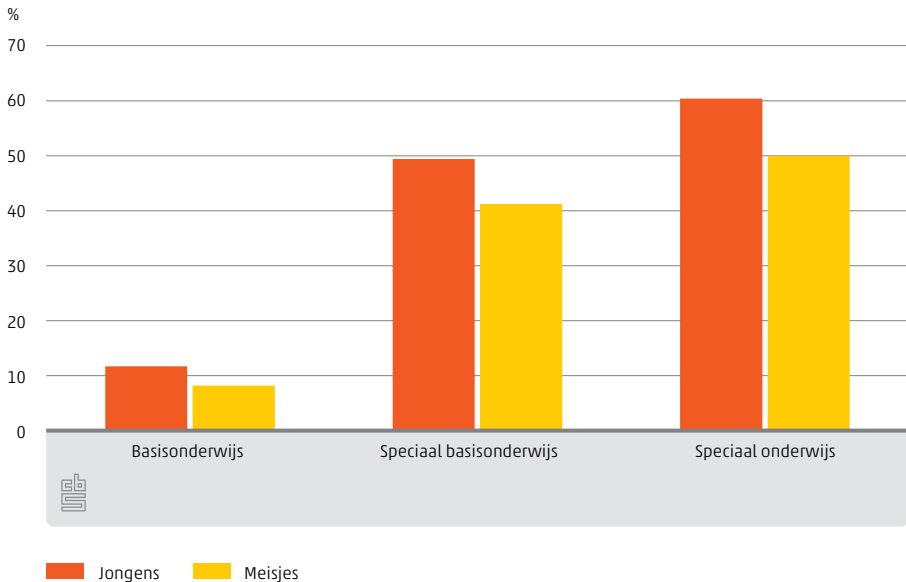
¹⁾ Leerlingen kunnen zowel jeugdhulp zonder verblijf als jeugdhulp met verblijf krijgen. Het totaal geeft het aandeel leerlingen met één of meerdere vormen van jeugdhulp weer.

Jongens ontvangen vaker jeugdhulp

In het speciaal basisonderwijs en speciale scholen zitten meer jongens dan meisjes. In 2016/'17 waren 3 op de 4 leerlingen op speciale scholen jongens. In het speciaal basisonderwijs ging het om 2 op 3 leerlingen. Voor deze beide onderwijstypen geldt dat jongens naar verhouding ook vaker jeugdhulp ontvangen. Van de jongens in het speciaal onderwijs ontving namelijk 60 procent in 2016 een vorm van jeugdhulp terwijl dat onder de meisjes 50 procent was. In het speciaal basisonderwijs ging het om respectievelijk 49 en 41 procent. In het regulier basisonderwijs is de verhouding jongens meisjes praktisch gelijk, wel ontvangen ook in deze vorm van onderwijs jongens iets vaker jeugdhulp dan meisjes.

Jongens ontvingen vooral vaker jeugdhulp zonder verblijf dan meisjes. Dit geldt voor zowel leerlingen in het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs als in het speciaal onderwijs. Jongens en meisjes kregen ongeveer even vaak jeugdhulp met verblijf. Alleen meisjes in het speciaal basisonderwijs hadden vaker jeugdhulp met verblijf dan jongens in het speciaal basisonderwijs.

9.2.2 Leerlingen primair onderwijs met jeugdhulp in 2016 naar onderwijssoort en geslacht, schooljaar 2016/'17*

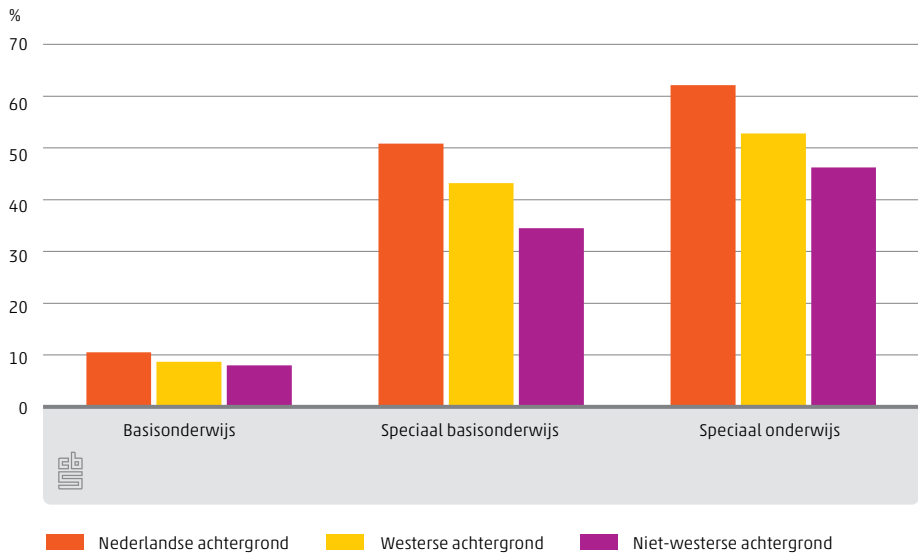

Leerlingen met migratieachtergrond krijgen minder vaak jeugdhulp

Leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond zitten iets vaker op het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs als leerlingen met een Nederlandse achtergrond. In deze vormen van onderwijs ontvingen zij echter naar verhouding beduidend minder vaak jeugdhulp dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Leerlingen met een westerse achtergrond ontvingen vaker jeugdhulp dan leerlingen met een niet-westerse achtergrond, maar minder vaak dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Dit geldt voor zowel jeugdhulp zonder verblijf als jeugdhulp met verblijf. Ook in het reguliere basisonderwijs ontvingen leerlingen met een westerse of niet-westerse achtergrond minder vaak jeugdhulp. Het verschil is echter minder groot dan in de andere vormen van onderwijs.

9.2.3 Leerlingen primair onderwijs met jeugdhulp in 2016 naar onderwijssoort en migratieachtergrond, schooljaar 2016/'17*

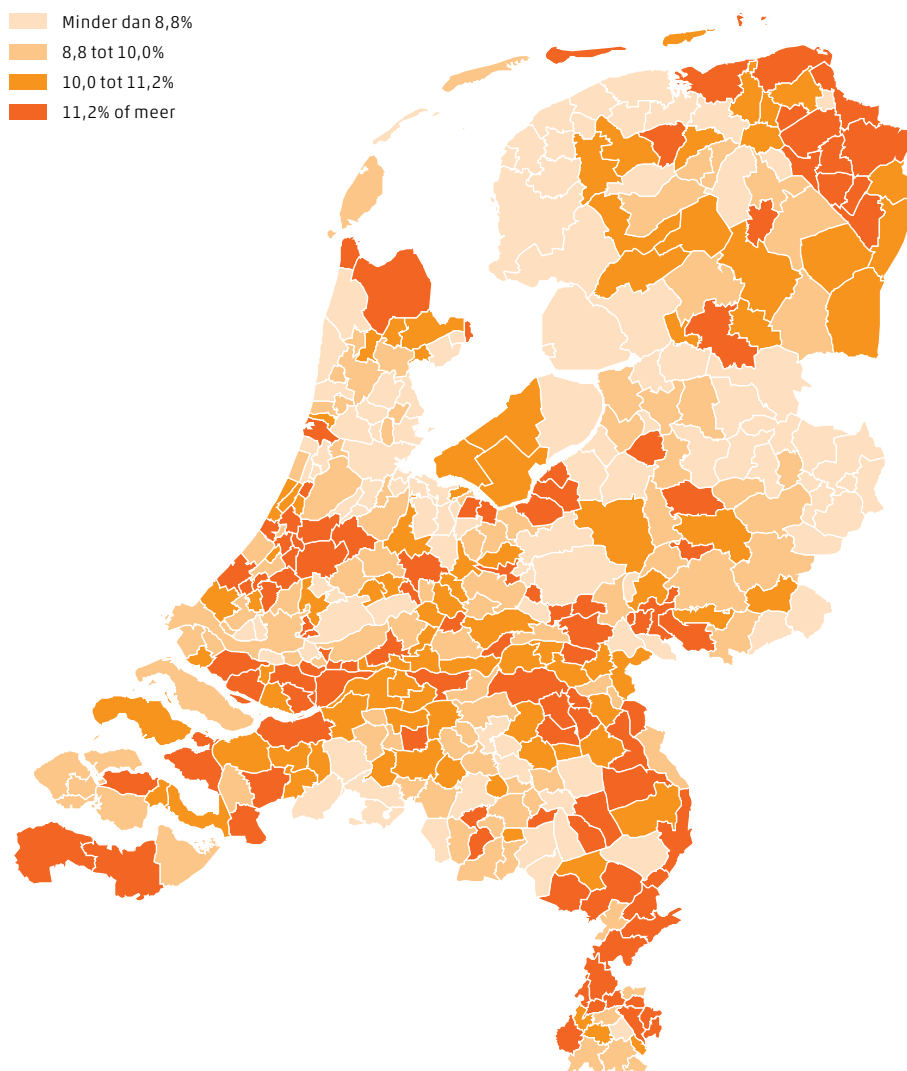
Zoetermeer heeft grootste aandeel met jeugdhulp in reguliere basisonderwijs

Het aandeel jongeren met jeugdhulp verschilt per gemeente. Wel geldt voor alle gemeenten dat leerlingen in het speciaal basisonderwijs en op speciale scholen vaker gebruikmaken van jeugdhulp dan leerlingen in het reguliere basisonderwijs. Van de leerlingen in het reguliere basisonderwijs ontvingen in 2016 leerlingen die in de gemeenten Zoetermeer, Hillegom en Landerd wonen relatief het vaakst jeugdhulp. Leerlingen in het reguliere basisonderwijs ontvingen het minst vaak jeugdhulp in de gemeenten Staphorst en Edam-Volendam. Ook onder leerlingen in het speciaal basisonderwijs en op speciale scholen is het aandeel leerlingen dat jeugdhulp ontving in de gemeenten Staphorst en Edam-Volendam kleiner dan gemiddeld. In de gemeenten Blaricum, Oudewater en Son en Breugel is het aandeel leerlingen met jeugdhulp in het speciaal onderwijs echter het kleinst. In de gemeenten Westvoorne, Sint Anthonis en Simpelveld is het aandeel leerlingen in het speciaal basisonderwijs en op speciale scholen met jeugdhulp het grootst.

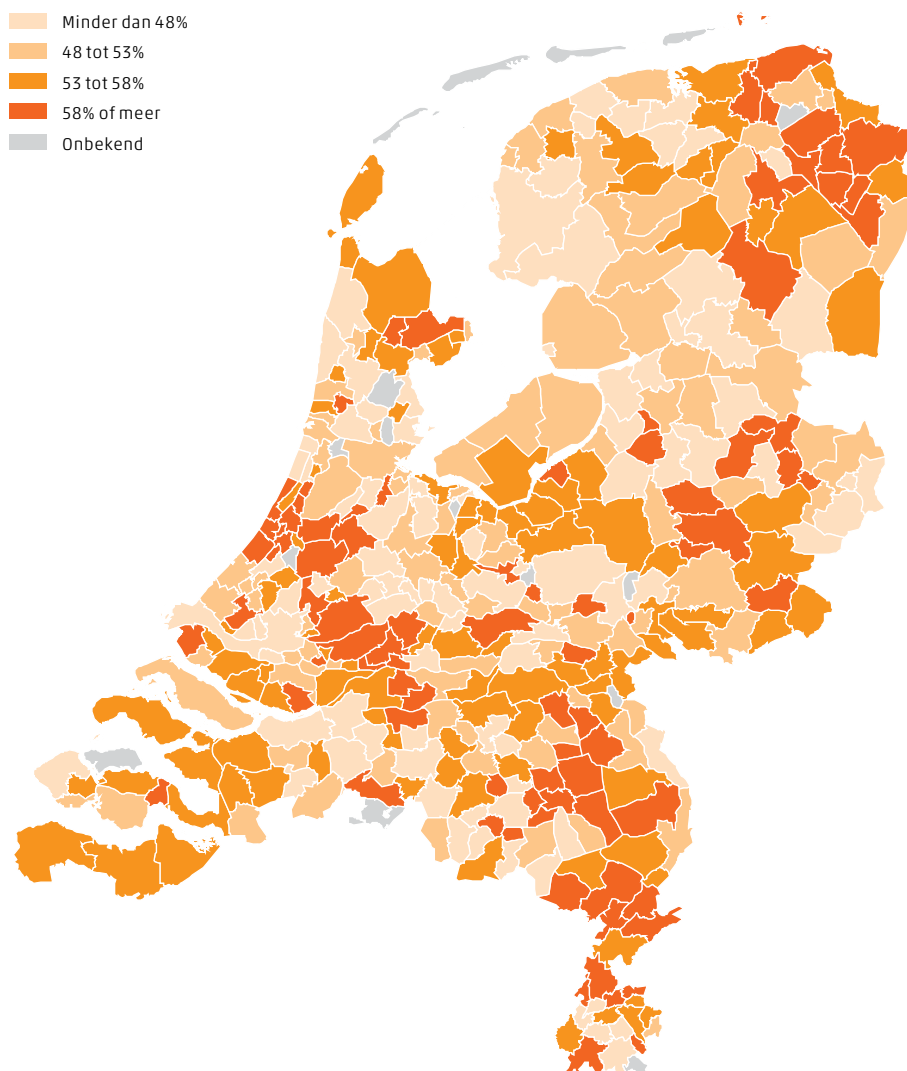
De vraag of er samenhang is tussen het jeugdhulpgebruik in het reguliere basisonderwijs en het speciaal (basis) onderwijs is niet eenvoudig te beantwoorden. Als het jeugdhulpgebruik in het reguliere basisonderwijs in een gemeente hoog is, kan dat betekenen dat in die gemeente ingezet wordt op extra ondersteuning

binnen het reguliere onderwijs in plaats van dat verwezen wordt naar het speciaal basisonderwijs of het speciaal onderwijs. In gemeenten waar leerlingen in het reguliere basisonderwijs meer dan gemiddeld jeugdhulp kregen, gingen echter niet altijd minder leerlingen naar het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs. En het is ook niet altijd zo dat in die gemeenten het jeugdhulpgebruik in het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs lager was dan gemiddeld.

9.2.4 Leerlingen basisonderwijs met jeugdhulp in 2016 per woongemeente, schooljaar 2016/'17*

9.2.5 Leerlingen speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs met jeugdhulp in 2016 per woongemeente, schooljaar 2016/'17*

9.3 Jeugdhulp 15-jarigen

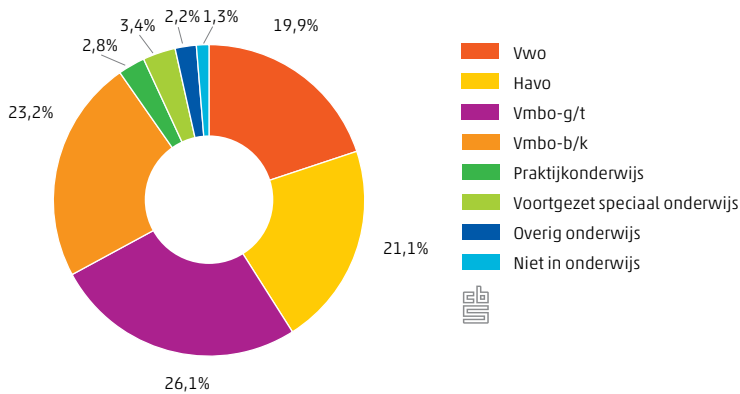
Ruim 6 procent van 15-jarigen zit op praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs

Na het basisonderwijs gaan leerlingen naar het voortgezet onderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs. Dit geldt ook voor leerlingen in het speciaal basisonderwijs. Zij kunnen echter tot hun 14^e in het speciaal basisonderwijs blijven. Leerlingen in het speciaal onderwijs gaan meestal na hun 12^e naar het voortgezet speciaal onderwijs.

Het voortgezet onderwijs bestaat uit vwo, havo, vmbo en praktijkonderwijs (zie ook hoofdstuk 4 van dit Jaarrapport¹⁾). In 2016/'17 volgde 20 procent van de 15-jarigen het vwo, en 21 procent de havo. Daarnaast volgde 26 procent de gemengde of theoretische leerweg van het vmbo (vmbo g/t) en 23 procent een van de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo (vmbo b/k). Praktijkonderwijs werd door 3 procent van de 15-jarigen gevolgd. Praktijkonderwijs is bedoeld voor leerlingen die niet in staat zijn om een vmbo-diploma te halen. Het praktijkonderwijs bereidt leerlingen voor op de arbeidsmarkt. Leerlingen volgen er praktijk- en theorievakken. Ruim 3 procent van de 15-jarigen volgde het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Ongeveer 2 procent van de 15-jarigen volgde ander (bekostigd) onderwijs (bijvoorbeeld mbo). Een klein gedeelte van de 15-jarigen zat niet in het (bekostigd) onderwijs.

¹⁾ In hoofdstuk 4 wordt gekeken naar de onderwijssoort die leerlingen in leerjaar 3 van het voortgezet onderwijs volgen. Praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs zijn hierbij niet meegenomen, omdat deze onderwijssoorten geen leerjaren kennen.

9.3.1 15-jarigen naar onderwijssoort, schooljaar 2016/'17*

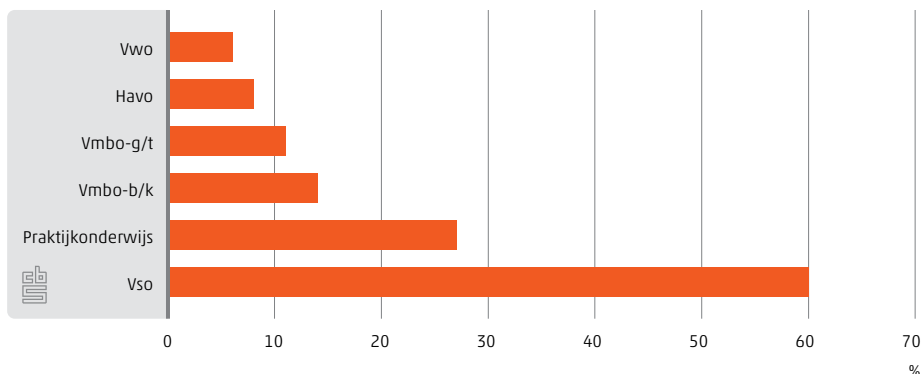

Leerlingen in speciaal onderwijs ontvangen vaak jeugdhulp

Leerlingen in het vso ontvangen relatief vaak jeugdhulp: 60 procent van de 15-jarigen die in 2016/'17 dit type onderwijs volgden, kreeg in 2016 jeugdhulp. Ook in het praktijkonderwijs was dat aandeel met 27 procent relatief groot. In het vwo is het aandeel het laagst. Zo ontving 6 procent van de 15-jarige vwo'ers jeugdhulp. Onder leerlingen in het vso en praktijkonderwijs ging het relatief vaker om jeugdhulp met verblijf dan bij leerlingen in andere onderwijssoorten.

Binnen het vmbo ontvingen leerlingen in de basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-b en vmbo-k) vaker jeugdhulp dan leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg (vmbo-g en vmbo-t). Vmbo-leerlingen kunnen een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) krijgen. Het lwoo is gericht op leerlingen die extra ondersteuning en begeleiding nodig hebben omdat ze een leerachterstand hebben, of gedrags- of motivatieproblemen. Leerlingen met een lwoo-indicatie worden opgeleid tot hetzelfde diploma als leerlingen zonder deze indicatie. In 2016/'17 hadden vooral vmbo-b/k leerlingen een lwoo-indicatie, 43 procent van de 15-jarigen. Binnen het vmbo-b/k (14 procent) en vmbo-g/t (11 procent) ontvingen leerlingen met en zonder lwoo-indicatie ongeveer even vaak jeugdhulp.

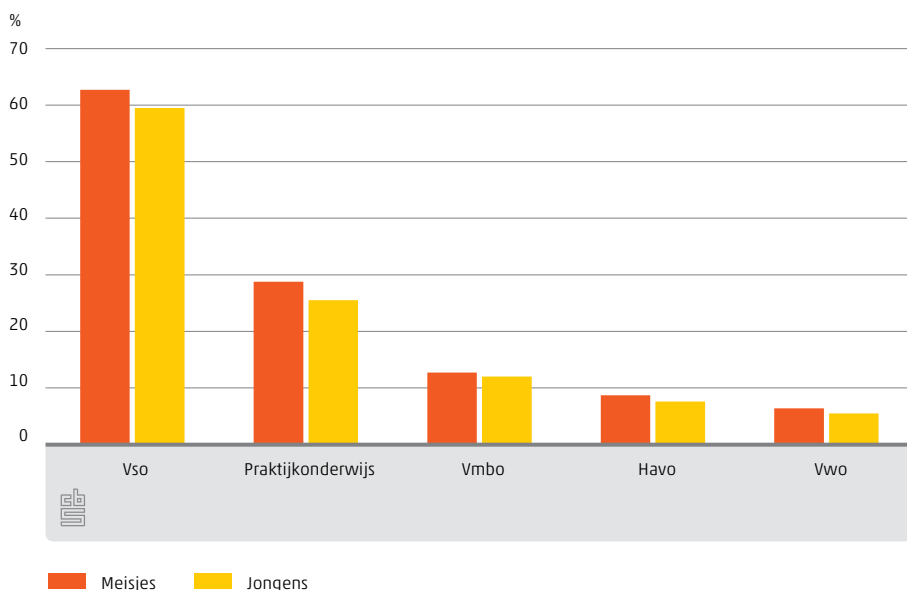
9.3.2 15-jarigen met jeugdhulp in 2016 naar onderwijssoort, schooljaar 2016/'17*

Meisjes op vso en praktijkonderwijs ontvangen vaker jeugdhulp

Van alle 15-jarigen zijn het in 2016 de jongens die iets vaker jeugdhulp ontvangen dan meisjes, respectievelijk 13 en 12 procent. Het verloop van het jeugdhulpgebruik verschilt voor jongens en meisjes. Tot de leeftijd van 9 jaar neemt het jeugdhulpgebruik voor zowel jongens als meisjes toe. Daarna neemt het voor jongens af, terwijl voor meisjes geldt dat het afneemt maar juist tussen het 12^e en 16^e levensjaar weer iets toeneemt (Aaldijk, 2016). In het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs, waar relatief veel leerlingen jeugdhulp ontvangen, zaten in 2016/'17 naar verhouding meer jongens dan meisjes. Binnen deze onderwijstypen zijn het echter in 2016 de meisjes van 15 jaar die naar verhouding vaker jeugdhulp ontvingen dan jongens van 15 jaar. Ook op het vmbo, de havo en het vwo kregen meisjes vaker jeugdhulp dan jongens, de verschillen zijn hier echter klein.

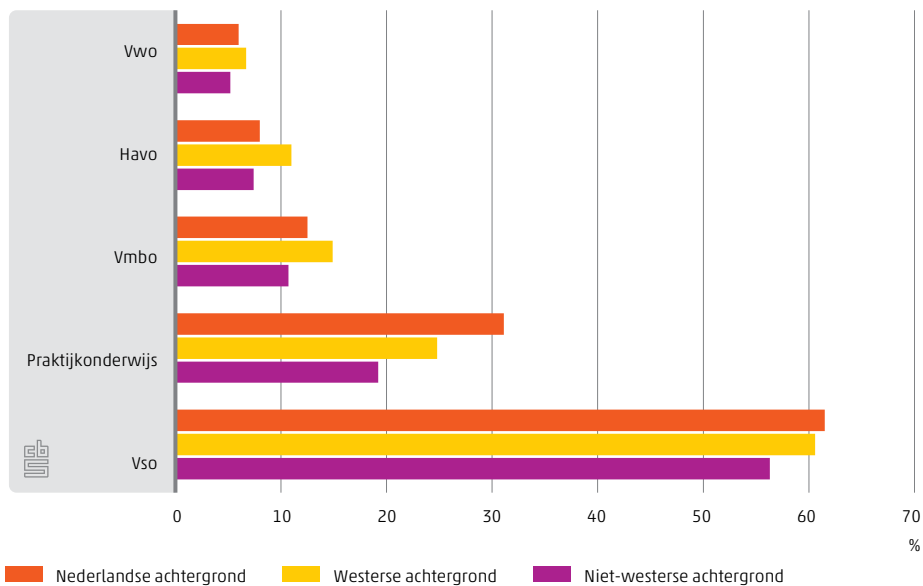
9.3.3 15-jarigen met jeugdhulp in 2016 naar onderwijssoort en geslacht, schooljaar 2016/'17*

Leerlingen met migratieachtergrond ontvangen minder vaak jeugdhulp

Net als in het basisonderwijs ontvingen 15-jarige leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond minder vaak jeugdhulp dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond of westerse achtergrond. Dit geldt zowel voor alle 15-jarigen als binnen de verschillende onderwijstypen. Binnen het praktijkonderwijs zijn de verschillen het grootst. Van de 15-jarigen in het praktijkonderwijs met een Nederlandse achtergrond ontving 31 procent jeugdhulp, van de 15-jarigen met een niet-westerse migratieachtergrond was dit 19 procent. Leerlingen met een niet-westerse achtergrond gaan vaker naar het vso en praktijkonderwijs dan leerlingen met een westerse of Nederlandse achtergrond.

9.3.4 15-jarigen met jeugdhulp in 2016 naar onderwijssoort en migratieachtergrond, schooljaar 2016/'17*

Meer informatie

- Cijfers over onderwijsdeelname naar schooltype zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).
- Cijfers over Jeugdhulp zijn te vinden op [Jeugdmonitor StatLine](#).

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicatie:

Aaldijk, M. (2016). Jeugdzorg. In CBS (2016). Jaarrapport 2016 Landelijke Jeugdmonitor (pp. 33-48). Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Aruba.

10.

Welzijn van jongeren

85% van de 18- tot 25-jarigen is tevreden met het leven

1 op de 50 jongvolwassenen
voelt zich in sterke mate eenzaam

Jongvolwassenen oordelen over het algemeen positief over het leven dat zij leiden. Zo is met 85 procent de overgrote meerderheid van hen tevreden met het leven in het algemeen, en een ongeveer even grote groep is tevreden met het sociale leven. Ook ervaren meer dan 6 op de 10 jongvolwassenen vaak positieve emoties. Een aanzienlijk kleinere groep van nog geen 5 procent geeft aan vaak te kampen met negatieve emoties.

10.1 Inleiding

Jongvolwassenen bevinden zich emotioneel, maatschappelijk en sociaal in een roerige levensfase. Ze komen verder van hun ouders af te staan: ze gaan het huis uit, verder studeren of werken, en worden ook in toenemende mate financieel onafhankelijk van hun ouders. Deze ingrijpende veranderingen kunnen een weerslag hebben op hun welzijn. Eerder onderzoek toont aan dat jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar minder tevreden zijn met het leven dan jongeren van 12 tot 18 jaar (Van Beuningen en De Witt, 2016). In dit hoofdstuk staat het welzijn van jongvolwassenen centraal en wordt onderzocht in hoeverre er verschillen bestaan tussen groepen jongvolwassenen.

Meten van subjectief welzijn

Bij het meten van subjectief welzijn worden vaak drie verschillende aspecten onderscheiden: een evaluatief, affectief en een zogeheten eudemonisch aspect (OECD, 2013).

Evaluatief welzijn omvat een cognitief oordeel van iemands leven of een onderdeel daarvan, waarbij goede en slechte kanten worden gewogen. Er is gevraagd naar de mate waarin mensen tevreden zijn met het leven dat zij leiden, en de mate waarin zij tevreden zijn met verschillende onderdelen van het leven, zoals de gezondheid en het sociale leven. Hiervoor is steeds een schaal van 1 tot en met 10 gebruikt, waarbij een 1 'volledig ontevreden' en een 10 'volledig tevreden' betekent. Deze scores worden als volgt ingedeeld: mensen met een score van 1 t/m 4 zijn ontevreden, mensen met een score van 5 of 6 zijn niet tevreden en niet ontevreden, ofwel neutraal, en mensen met een score van 7 t/m 10 zijn tevreden (zie Van Beuningen, Van der Houwen en Moonen (2014) voor meer informatie over deze classificatie).

Affectief welzijn zijn de positieve en negatieve gevoelens die iemand heeft over zijn leven. Affecten hebben minimaal twee afzonderlijke dimensies: positieve en negatieve affecten. Voor positieve affecten is er gevraagd hoe vaak jongeren zich vrolijk, kalm en gelukkig voelen en hoe vaak zij lachen. Deze aspecten zijn samengevoegd tot een schaal van positieve emoties, lopend van 1 tot en met 10. Een hogere score gaat daarbij gepaard met het vaker voorkomen van positieve emoties. Voor negatieve affecten is er gevraagd hoe vaak jongeren zich bezorgd, droevig, somber, boos, gestrest en moe voelen. Deze aspecten zijn samengevoegd tot een schaal van negatieve emoties, lopend van 1 tot en met 10, waarbij een hogere score gepaard gaat met het vaker voorkomen van negatieve emoties.

Naast evaluatief en affectief welzijn omvat subjectief welzijn ook andere aspecten die met name betrekking hebben op het psychologisch functioneren van mensen. Dit wordt in de literatuur vaak omschreven met de term *eudemonisch welzijn*. Dit gaat verder dan iemands evaluatie van het leven en diens emotionele staat en is hier gemeten door te vragen naar de mate waarin mensen vinden dat de dingen die ze doen in het leven zinvol zijn.

Naast deze aspecten van subjectief welzijn komt *eenzaamheid* in dit hoofdstuk ook aan bod. Eenzaamheid is gemeten met een verkorte versie van de UCLA Loneliness Scale (De Jong Gierveld en Van Tilburg, 1991; Russell, 1996). Daarbij wordt de mate van eenzaamheid bepaald aan de hand van zes stellingen, waarbij een hogere score gepaard gaat met een hogere mate van eenzaamheid. De stellingen luiden als volgt: 1) er zijn mensen met wie ik goed kan praten, 2) ik voel me van andere mensen geïsoleerd, 3) er zijn mensen bij wie ik terecht kan, 4) er zijn mensen die me echt begrijpen, 5) ik maak deel uit van een groep vrienden en 6) mijn sociale contacten zijn oppervlakkig.

10.2 Tevredenheid

Meerderheid van de jongvolwassenen oordeelt positief over het leven

In 2016 gaven jongeren van 18 tot 25 jaar gemiddeld een 7,6 op een schaal van 1 tot en met 10 voor de mate waarin zij tevreden zijn met het leven. Met 85 procent was de overgrote meerderheid van hen tevreden met het leven. Ruim 1 op de 10 jongeren gaf aan niet tevreden, maar ook niet ontevreden te zijn en een kleine

groep van 3 procent was ontevreden. Hiermee zijn jongvolwassenen even tevreden met het leven als de gemiddelde Nederlander. Dit beeld is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd.

Onderzoek Sociale samenhang & Welzijn

De resultaten in dit hoofdstuk komen uit het onderzoek **Sociale samenhang & Welzijn**. Dit is een jaarlijks onderzoek dat vanaf 2013 in de huidige vorm wordt uitgevoerd. Jaarlijks zijn gegevens beschikbaar van circa 7 500 respondenten van 15 jaar en ouder. Informatie over het subjectief welzijn wordt alleen gemeten voor de volwassen bevolking. De gegevens van de jaren 2013 tot en met 2016 zijn samengevoegd voor de onderverdeling naar achtergrondkenmerken. Hierdoor zijn er meer waarnemingen beschikbaar en kunnen er meer gedetailleerde onderverdelingen worden gemaakt. Dat geldt voor alle onderverdelingen in het hoofdstuk die gaan over de tevredenheid. Affecten en zinvolheid zijn alleen in 2016 gemeten. Daarom kan over deze onderwerpen in minder detail worden gerapporteerd. Eenzaamheid behoort tot een van de ad hoc modules van het onderzoek en wordt daarom niet elk jaar gemeten. Er zijn gegevens over eenzaamheid beschikbaar voor de jaren 2013 tot en met 2015.

Bij de analyses naar onderwijsgroepen wordt gebruik gemaakt van het hoogst *gevolgde* onderwijs omdat een groot deel van de 18- tot 25-jarigen nog onderwijsvolgend is. Voor veel van hen geldt dat zij nog een hoger niveau zullen halen. Dit maakt dat voor het doel van deze analyse het hoogst *behaalde* onderwijsniveau minder geschikt is. Overigens zal ook het hoogst gevolgde onderwijs niet altijd overeenkomen met het uiteindelijke hoogst behaalde onderwijsniveau. Dat is het geval als jongeren een opleiding zijn gaan volgen, maar die niet hebben afgemaakt. Dan geeft de hoogst gevolgde opleiding een overschatting van het onderwijsniveau. Onderschatten van het niveau kan als bijvoorbeeld 18-jarigen nu nog een opleiding in het voortgezet onderwijs volgen en hierna nog een universitaire opleiding gaan volgen.

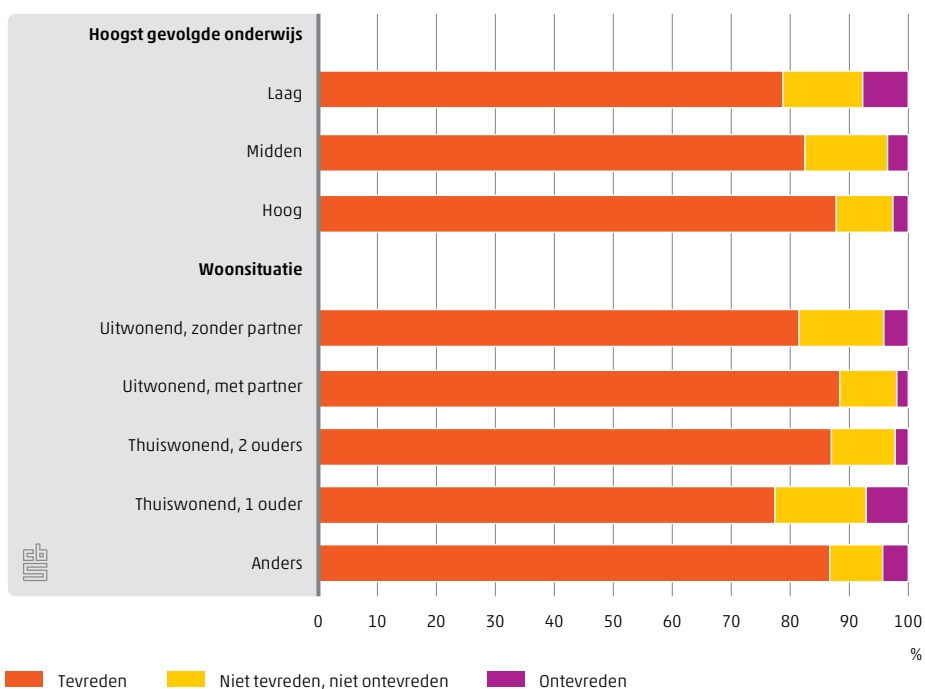

Jongeren met hogere opleiding positiever over het leven

Gemiddeld over 2013–2016 verschilden jonge mannen en jonge vrouwen niet van elkaar als het gaat om de tevredenheid met het leven. Leeftijd speelde wel een rol: jongeren waren wat minder tevreden met het leven naarmate ze ouder werden, al zijn de verschillen klein. Het hoogst gevolgde onderwijs maakte meer

uit. Van degenen die in 2013-2016 een opleiding volgden of hebben gevolgd met een laag niveau (basisonderwijs, vmbo, mbo 1 of onderbouw havo of vwo) was 79 procent tevreden met het leven. Bij degenen die een middelbare opleiding volgden of hebben gevolgd (havo of vwo bovenbouw of mbo 2-4) was dat 82 procent en bij degenen met een hbo- of wo-opleiding 88 procent. Tevens speelde de woonsituatie een rol. Jongeren die op zichzelf woonden met een partner en jongeren die nog thuis woonden bij beide ouders gaven het vaakst aan tevreden te zijn. Jongeren die op zichzelf woonden zonder partner en jongeren die bij een van de ouders woonden waren beduidend minder vaak tevreden. Dit wordt slechts deels verklaard door het doorgaans hogere huishoudensinkomen van jongeren die bij twee ouders wonen.

10.2.1 Tevredenheid van jongeren (18 tot 25 jaar) met het leven naar hoogst gevolgde onderwijs en woonsituatie, 2013/2016

Jongvolwassenen positiever over psychische dan over lichamelijke gezondheid

Jongeren waardeerden hun lichamelijke gezondheid in 2016 met een gemiddelde score van 7,5. Ruim 75 procent van de 18- tot 25-jarigen was tevreden met de lichamelijke gezondheid, 18 procent was neutraal en 6 procent was ontevreden. Jongeren oordeelden positiever over de lichamelijke gezondheid dan gemiddeld. Dat is niet verrassend, aangezien ouderen het meest te kampen hebben met gezondheidsproblemen. De tevredenheid met de lichamelijke gezondheid is de afgelopen jaren gedaald. In 2013 was nog 81 procent van de jongeren tevreden met de lichamelijke gezondheid.

75% van de 18- tot 25-jarigen is tevreden met de lichamelijke gezondheid

De psychische gezondheid werd over het algemeen beter beoordeeld, in 2016 met een gemiddelde score van 7,9. Tevreden met de psychische gezondheid was 85 procent van de jongeren, 10 procent was niet tevreden en niet ontevreden en 5 procent was ontevreden. Daarmee verschilden ze niet van de gemiddelde Nederlander. De tevredenheid met de psychische gezondheid onder jongvolwassenen is sinds 2013 stabiel.

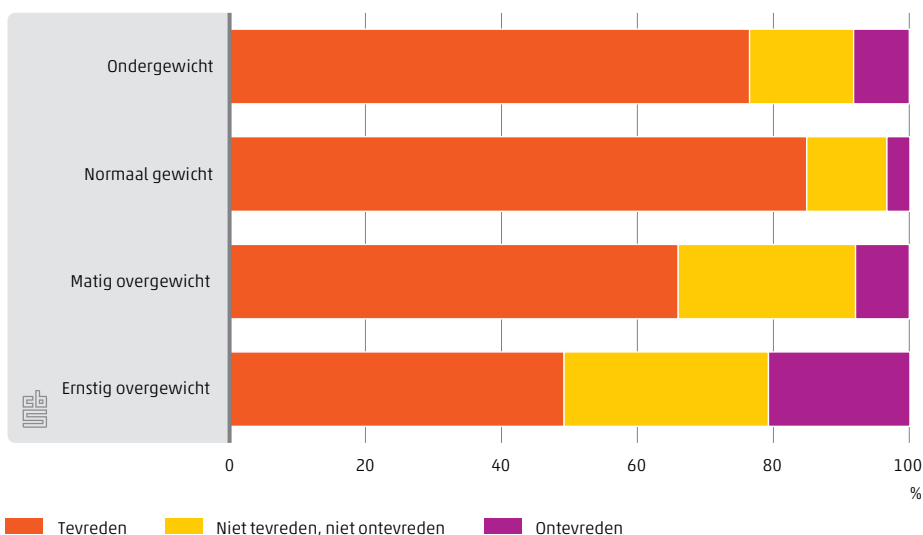
Jongeren in een eenoudergezin minder positief over lichamelijke gezondheid

Gemiddeld over 2013–2016 waren jonge mannen meer tevreden over de lichamelijke gezondheid dan jonge vrouwen. Daarnaast gaven jongeren die bij een van beide ouders wonen minder vaak aan tevreden te zijn met de lichamelijke gezondheid dan jongeren die bij beide ouders wonen en jongeren die op zichzelf wonen. De gevolgde opleiding hing niet samen met het oordeel van jongeren over hun lichamelijke gezondheid.

Vooral overgewicht van belang bij oordeel over lichamelijke gezondheid

Binnen de 18- tot 25-jarigen waren de jongsten positiever over hun lichamelijke gezondheid dan de wat ouderen in 2013-2016. Dit komt doordat overgewicht vaker voorkomt bij de wat ouderen en de mate van overgewicht sterk gerelateerd is aan de tevredenheid met de lichamelijke gezondheid. Van de jongeren met een normaal gewicht was 85 procent in 2013-2016 hier tevreden over, terwijl jongeren met ondergewicht (77 procent), matig overgewicht (66 procent) en ernstig overgewicht (49 procent) minder vaak aangaven tevreden te zijn met de lichamelijke gezondheid. Ook roken en bewegen hangen samen met de tevredenheid van jongeren met de lichamelijke gezondheid, echter wel in mindere mate dan overgewicht. Zo waren in 2013-2016 niet-rokers meer tevreden over de lichamelijke gezondheid dan rokers en waren jongeren die regelmatig sporten vaker tevreden dan jongeren die niet of niet vaak sporten. Het alcoholgebruik van jongeren hing niet samen met de tevredenheid over de lichamelijke gezondheid.

10.2.2 Tevredenheid van jongeren (18 tot 25 jaar) met de lichamelijke gezondheid naar mate van overgewicht, 2013/2016

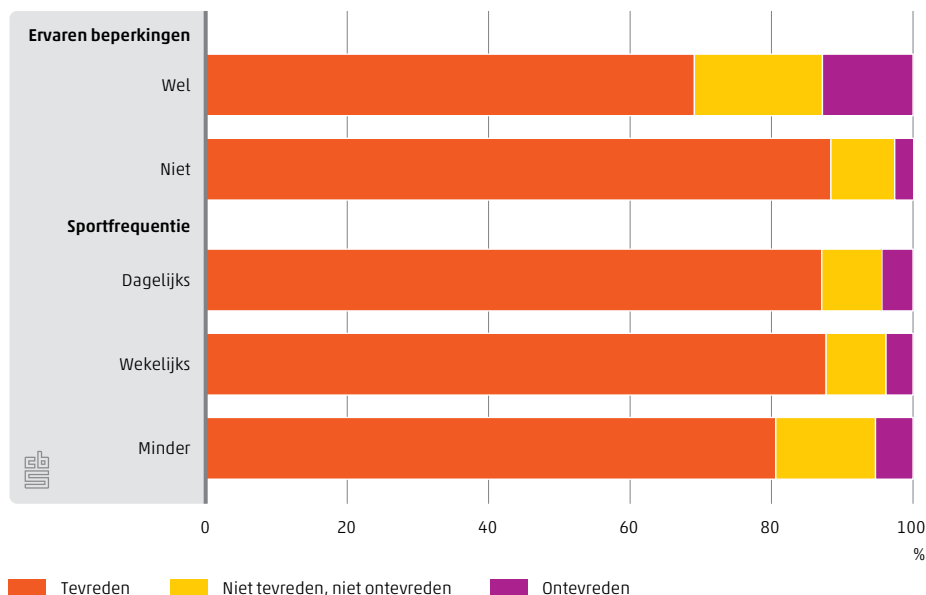
Alleenstaande jongeren minder tevreden met psychische gezondheid

De tevredenheid met de psychische gezondheid laat deels dezelfde patronen zien als de tevredenheid met de lichamelijke gezondheid: jonge mannen waren in 2013–2016 meer tevreden, evenals de jongste groep en degenen die bij beide ouders in huis wonen. Alleenstaande jongeren hadden het minst vaak een positief oordeel over de psychische gezondheid: 78 procent van hen was hier tevreden mee, tegenover 88 procent van de jongeren die bij beide ouders wonen. Het blijkt echter dat de verschillen in de woonsituatie de verschillen tussen leeftijdsgroepen verklaren. Net als bij de lichamelijke gezondheid speelt ook bij de tevredenheid met de psychische gezondheid de gevolgde opleiding geen rol.

Veel jongvolwassenen met beperkingen oordelen positief over geestelijke gezondheid

De gezondheidstoestand en de leefstijl van jongeren zijn ook van belang voor de tevredenheid met de psychische gezondheid. Jongvolwassenen die beperkingen ervaren in hun activiteiten zijn minder vaak positief over hun geestelijke gezondheid. Zo gaf gemiddeld over 2013–2016 69 procent van de jongeren die deze beperkingen ervaren aan tevreden te zijn, tegenover 88 procent van de jongeren die deze beperkingen niet ervaren. Hoe vaak jongeren sporten is ook van belang. Van de jongeren die regelmatig sporten (minstens elke week) oordeelde ruim 87 procent positief over de geestelijke gezondheid, tegenover 81 procent van de jongeren die minder dan wekelijks sporten. Rokers waren daarnaast ook minder vaak tevreden, evenals jongeren met onder- of overgewicht. Het verschil in tevredenheid naar de mate van overgewicht kan echter worden verklaard door andere verschillen in leefstijl. Zo sporten jongvolwassenen met overgewicht minder vaak, en hebben ze vaker last van beperkingen in hun dagelijkse activiteiten. Het alcoholgebruik van jongeren hing niet samen met de tevredenheid met de psychische gezondheid in 2013–2016.

10.2.3 Tevredenheid van jongeren (18 tot 25 jaar) met de psychische gezondheid naar ervaren beperkingen en sportfrequentie, 2013/2016

85 procent is tevreden over het sociale leven

In 2016 zeiden de meeste jongeren (85 procent) tevreden te zijn met hun sociale leven, 11 procent was niet tevreden en niet ontevreden en 4 procent was ontevreden. Gemiddeld gaven jongeren een score van 7,8 aan hun sociale leven. Dit beeld is tijdens de afgelopen jaren stabiel gebleven. Jongeren oordeelden even positief over hun sociale leven als de gemiddelde Nederlander.

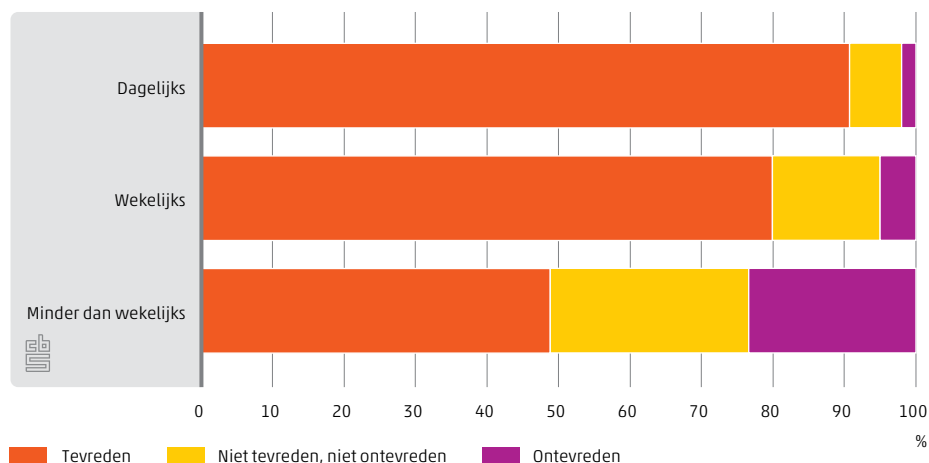
Gemiddeld over 2013–2016 verschilden jonge mannen niet van jonge vrouwen in de mate van tevredenheid met het sociale leven. Jongvolwassenen waren wat minder tevreden met hun sociale leven naarmate ze ouder worden. Dat komt vooral doordat zij minder vaak contact met vrienden hebben naarmate ze ouder worden. Wanneer hier rekening mee wordt gehouden, is er geen verschil meer in tevredenheid tussen jongvolwassenen van verschillende leeftijden. De woonsituatie van jongeren is wel van belang. Vooral jongeren die thuis wonen met een van de ouders zeiden in 2013–2016 minder tevreden te zijn met het sociale leven. Daarnaast zeiden jongvolwassenen die een hoge opleiding volgden of hebben gevolgd vaker tevreden te zijn met het sociale leven dan degenen met

een lage of een middelbare opleiding. Dit kan echter worden verklaard doordat jongeren aanzienlijk vaker meedoen aan verenigingsactiviteiten naarmate zij een hogere opleiding volgen.

Jongvolwassenen met frequente contacten met vrienden positiever over het sociale leven

Het oordeel over het sociale leven hangt samen met hoe jongeren hun vrije tijd besteden. Het gaat dan om hoe vaak ze contact hebben met hun familie, hun vrienden en buren en of ze regelmatig meedoen met verenigingsactiviteiten. Gemiddeld over 2013–2016 oordeelden jongeren die regelmatig contact hebben met familie of vrienden positiever over hun sociale leven dan jongeren die deze contacten niet vaak hebben. Zo waren ruim 9 op de 10 jongeren die dagelijks contact hebben met vrienden of vriendinnen tevreden met het sociale leven, tegen minder dan de helft van de jongeren die deze contacten minder dan een keer per week hadden. Ook jongeren die regelmatig deelnemen aan verenigingsactiviteiten oordeelden positiever over hun sociale leven dan jongeren die dat niet doen. Contacten met buren bleken niet samen te hangen met de tevredenheid met het sociale leven.

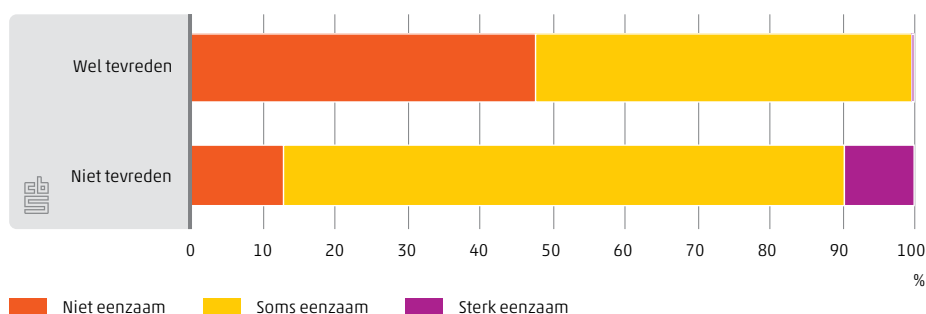
10.2.4 Tevredenheid van jongeren (18 tot 25 jaar) met het sociale leven naar frequentie vriendencontacten, 2013/2016

Ruim 1 op de 50 jongvolwassenen is in sterke mate eenzaam

De mate waarin jongeren zich eenzaam voelen hangt ook samen met hun oordeel over het sociale leven. In 2015 voelde 2,2 procent van de 18- tot 25-jarigen zich in sterke mate eenzaam. Dit aandeel is sinds 2013 niet veranderd. Gevoelens van eenzaamheid gaan gepaard met een hogere mate van onvrede met het sociale leven. Van de jongvolwassenen die tevreden zijn met hun sociale leven was minder dan 1 procent in sterke mate eenzaam, tegenover 10 procent van degenen die neutraal of negatief over het sociale leven oordelen.

10.2.5 Eenzaamheid van jongeren (18 tot 25 jaar) naar tevredenheid met het sociale leven, 2013/2015

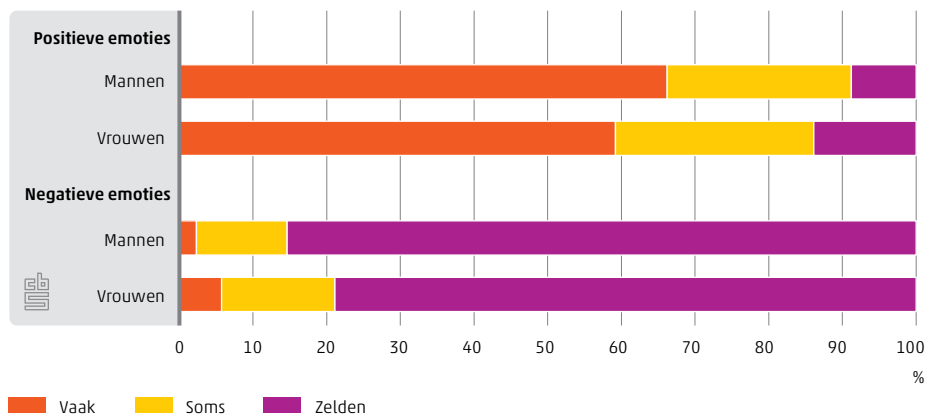
10.3 Ervaren emoties en zinvolheid van het leven

Jonge mannen ervaren vaker positieve emoties, jonge vrouwen vaker negatieve emoties

In 2016 gaf de meerderheid van de 18- tot 25-jarigen aan vaak positieve emoties te hebben. Dat gold voor 63 procent van hen. Jonge mannen gaven dit vaker aan dan jonge vrouwen (66 tegen 59 procent). Negatieve emoties komen aanzienlijk minder frequent voor dan positieve emoties. De overgrote meerderheid van de jongeren had hier zelden last van in 2016. Jonge vrouwen zeiden vaker wel eens met negatieve emoties te kampen dan jonge mannen. Jongvolwassenen ervoeren

relatief vaak positieve emoties in vergelijking met de hele volwassen bevolking van Nederland. Gemiddeld gaf iets meer dan de helft van alle volwassenen aan vaak positieve emoties te hebben. Negatieve emoties kwamen onder jongvolwassenen even vaak voor als gemiddeld.

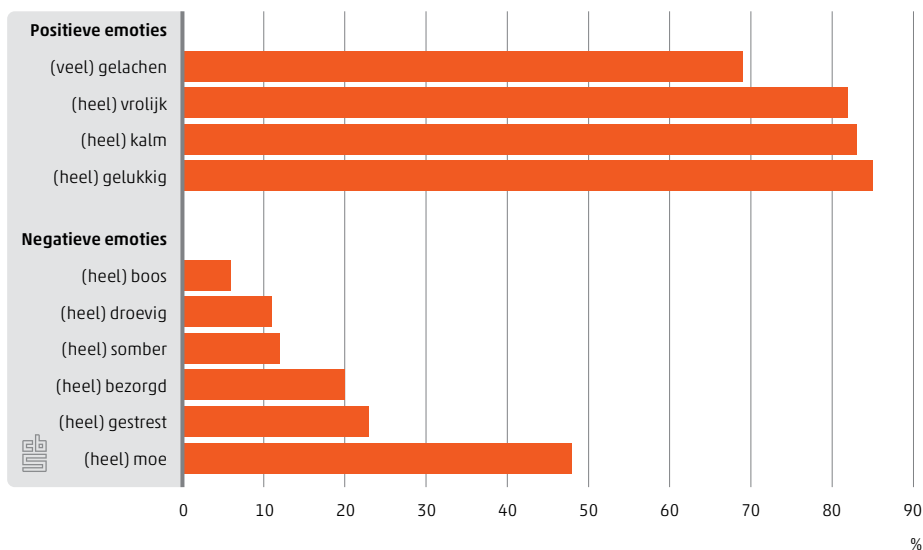
10.3.1 Ervaren emoties van jongeren (18 tot 25 jaar) naar geslacht, 2016

Bijna de helft van de jongvolwassenen is (heel) moe

Van de positieve emoties werden gevoelens van geluk het vaakst gerapporteerd: 17 procent van de jongeren zei zich heel gelukkig te voelen en 68 procent gelukkig. Moeheid werd van de negatieve emoties het vaakst gerapporteerd: bijna de helft van de jongeren gaf in 2016 aan (heel) moe te zijn. Ook gaven jongeren relatief vaak aan gevoelens van stress en van bezorgdheid te hebben. Somberheid, droefheid en vooral boosheid kwamen bij een minder groot deel van de jongeren frequent voor.

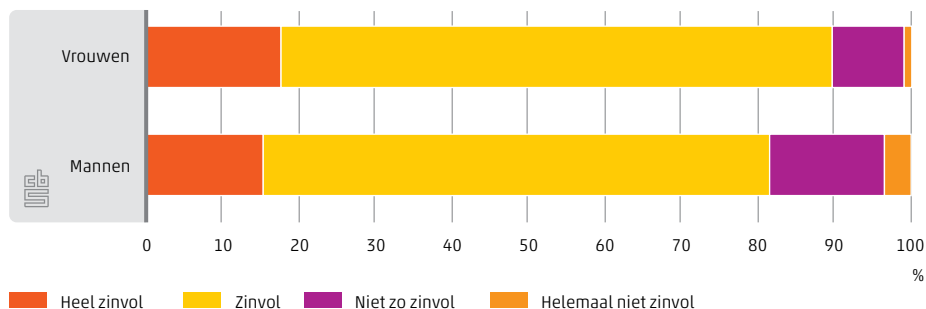
10.3.2 Ervaren emoties van jongeren (18 tot 25 jaar), 2016

Meeste jongvolwassenen vinden de dingen die ze doen in het leven zinvol

In 2016 gaf de overgrote meerderheid van de jongeren aan dat de dingen die ze in het leven doen zinvol vinden: 16 procent zei dit heel zinvol te vinden en 69 procent zinvol. Daarnaast vond 12 procent de dingen die ze doen in het leven niet zo zinvol en een kleine groep van 2 procent vond het helemaal niet zinvol. Daarmee verschillen jongvolwassenen niet van de gemiddelde Nederlander. Jonge vrouwen zeiden vaker dan jonge mannen dat ze de dingen die ze doen in het leven zinvol vinden: 9 op de 10 jonge vrouwen vonden in 2016 het leven (heel) zinvol, tegenover 8 op de 10 jonge mannen.

10.3.3 Zinvolheid onder jongeren (18 tot 25 jaar) naar geslacht, 2016

Meer informatie

- Cijfers over de tevredenheid met het leven zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over de tevredenheid met de gezondheid zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over de tevredenheid met het sociale leven zijn te vinden op [StatLine](#).
- Informatie over het onderzoek Sociale samenhang & Welzijn is te vinden op de [website van het CBS](#).

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicaties:

Beuning, J. van, K. van der Houwen en L. Moonen (2014). Measuring well-being. An analysis of different response scales, Discussion Paper 2014-04. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Aruba.

Beuning, J. van en S. de Witt (2016). [Welzijn van jongeren: geluk en tevredenheid met het leven onder jongeren van 12 tot 25 jaar](#). Bevolkingstrends 2016 (7).

Jong Gierveld, J. de, en T. G. van Tilburg (1991). Kwaliteitsbepaling van meetinstrumenten via triangulatie. In: Swanborn, P.G., J. de Jong Gierveld, T.G. van Tilburg, A.E. Bronner en G.W. Meijnen (red.). Aspecten van onderzoek: Theorie, variabelen en praktijk. Rijksuniversiteit Utrecht, Vakgroepen Planning, Organisatie en Beleid & Empirisch Theoretische Sociologie, Utrecht, pp. 29-64.

OECD (2013). OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being, OECD Publishing.

Russell, D. W. (1996). UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, Validity, and Factor Structure. *Journal of Personality Assessment*, 66 (1), pp. 20-40.

11.

Jongeren in

Caribisch Nederland

7 000 0- tot 25-jarigen
in Caribisch Nederland

25% van de jongeren woont in een eenoudergezin

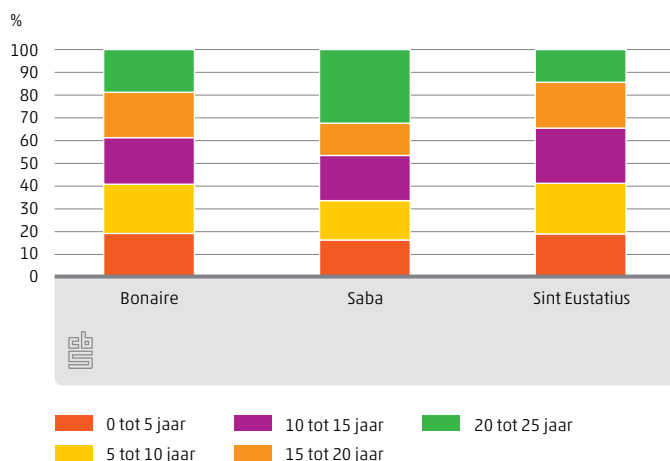
Sinds oktober 2010 kent Nederland drie bijzondere gemeenten. Deze bijzondere gemeenten zijn de Caribische eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook wel Caribisch Nederland genoemd. Net als in Europees Nederland zijn bijna 3 op de 10 inwoners op deze eilanden jonger dan 25 jaar. Een kwart van deze jongeren woont in een eenoudergezin. Bijna 4,4 duizend leerlingen nemen deel aan het bekostigde basisonderwijs, voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. Daarnaast heeft ruim een derde van de 15- tot 25-jarigen in Caribisch Nederland werk.

11.1 Jongeren en gezinssituatie

Aandeel jongeren licht gedaald

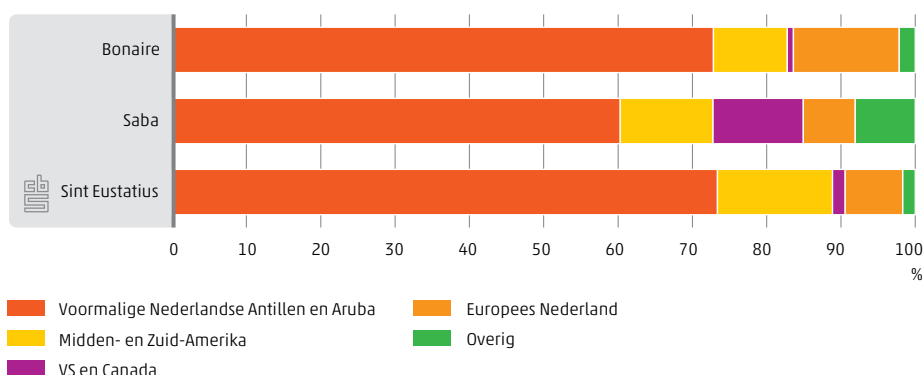
Begin 2017 telde Caribisch Nederland ruim 24 duizend inwoners. Hiervan waren er 7 duizend jonger dan 25 jaar. Het aandeel jongeren op de eilanden is sinds 2011 licht gedaald. Nu is ruim 28 procent van de bevolking jonger dan 25 jaar, in 2011 was dat nog 31 procent. Het aandeel jongeren is vergelijkbaar met het Europese deel van Nederland (29 procent). Op Saba is het aandeel jongeren tot 25 jaar met 27 procent iets lager dan op Bonaire en Sint Eustatius (29 procent). Wel is het aandeel jongeren in de leeftijd van 20 tot 25 jaar op Saba hoger. Dat komt onder andere door de aanwezigheid van een medische onderwijsinstelling op het eiland.

11.1.1 Jongeren (0 tot 25 jaar) in Caribisch Nederland naar leeftijd, 1 januari 2017

Op 1 januari 2017 was 73 procent van de jongeren tot 25 jaar op zowel Bonaire als Sint Eustatius geboren in de voormalige Nederlandse Antillen en Aruba. Op Saba lag dit aandeel met 60 procent lager. Op Saba is het aandeel jongeren afkomstig uit de Verenigde Staten of Canada met 12 procent relatief hoog ten opzichte van de andere eilanden. Het gaat veelal om studenten die een medische opleiding volgen op Saba. Op Sint Eustatius wonen relatief iets meer jongeren die geboren zijn in Midden- en Zuid-Amerika. Het aandeel jongeren dat in Europees Nederland is geboren, is met 14 procent het grootst op Bonaire. Op Sint Eustatius en Saba is dit respectievelijk 8 en 7 procent.

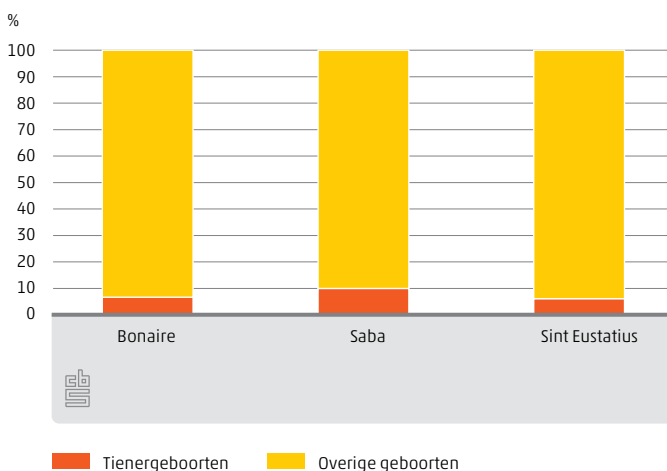
11.1.2 Jongeren (0 tot 25 jaar) in Caribisch Nederland naar geboorteland, 1 januari 2017

Op jonge leeftijd moeder

Vrouwen in Caribisch Nederland worden op jongere leeftijd moeder dan vrouwen in Europees Nederland (Loozen en Harmsen, 2015). Ook is het aantal tienergeboorten er relatief hoog in vergelijking tot Europees Nederland. In de jaren 2012 tot en met 2016 werden in Caribisch Nederland 80 baby's levend geboren bij een moeder in de leeftijd van 15 tot 20 jaar. Dit is 7 procent van alle geboorten in deze periode. In Europees Nederland betrof het aandeel tienergeboorten in dezelfde periode 1 procent.

11.1.3 Levend geboren kinderen in Caribisch Nederland, 2012-2016

De minister van Volksgezondheid en Welzijn is verantwoordelijk voor het voorkomen van ziekte en sterfte onder zuigelingen door middel van vaccinaties. Over het algemeen is in verslagjaar 2017 de vaccinatiegraad onder zuigelingen in Caribisch Nederland hoog. Op Sint Eustatius en Saba zijn zelfs alle zuigelingen geboren in 2014 gevaccineerd (RIVM, 2017).

11.1.4 Vaccinatiegraad¹⁾ onder zuigelingen in Caribisch Nederland, 2017²⁾

	Bonaire		Sint Eustatius		Saba	
	Aantal	Vaccinatiegraad %	Aantal	Vaccinatiegraad %	Aantal	Vaccinatiegraad %
Aantal in cohort 2014	219 ³⁾	-	30	-	15	-
DKTP-Hib-Hep B	203	92,7	30	100	15	100
Pneu	202	92,3	30	100	15	100
BMR	204	93,6	30	100	15	100
Men C	198	91,2	30	100	15	100

Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

¹⁾ De registratiesystemen in Caribisch Nederland zijn niet aangesloten op de bevolkingsadministratie, waardoor kinderen die zijn geëmigreerd naar omliggende eilanden of elders wel kunnen zijn meegerekend in de noemer (het totaal aantal kinderen), maar niet in de teller (het aantal gevaccineerde kinderen). De vaccinatiegraad kan daarom in werkelijkheid hoger liggen dan hier weergegeven. Voor Bonaire zijn de gegevens vanaf geboortecohort 2012 wel ad hoc gekoppeld aan de bevolkingsadministratie.

²⁾ Met de term verslagjaar 2017 wordt bedoeld dat de vaccinatiegraad in maart 2017 is bepaald. De vaccinatiegraad is het percentage zuigelingen geboren in 2014 dat alle vaccinaties volgens het RVP-schema toegediend heeft gekregen voor het bereiken van de 2-jarige leeftijd.

³⁾ Vanwege verhuizing naar het buitenland was het aantal kinderen in cohort 2014 voor de BMR- en Men C-vaccinatie lager, namelijk 218 en 217.

Kwart woont in eenoudergezin

In vergelijking met Europees Nederland wonen in Caribisch Nederland meer jongeren bij één ouder. In 2016 gold dat voor een kwart van de jongeren in Caribisch Nederland. In Europees Nederland lag dit aandeel op 15 procent. Het aandeel kinderen dat in een eenoudergezin woont, was met een derde het hoogst op Sint Eustatius. Van de jongeren in Caribisch Nederland woonde 52 procent bij beide ouders. Daarnaast maken relatief veel jongeren deel uit van gezinnen waarbij naast het kind en de ouder(s) ook andere familieleden deel uitmaken van het gezin (CBS, 8 juni 2015).

11.1.5 Jongeren (0 tot 25 jaar) in Caribisch Nederland naar huishoudsamenstelling, 1 januari 2016

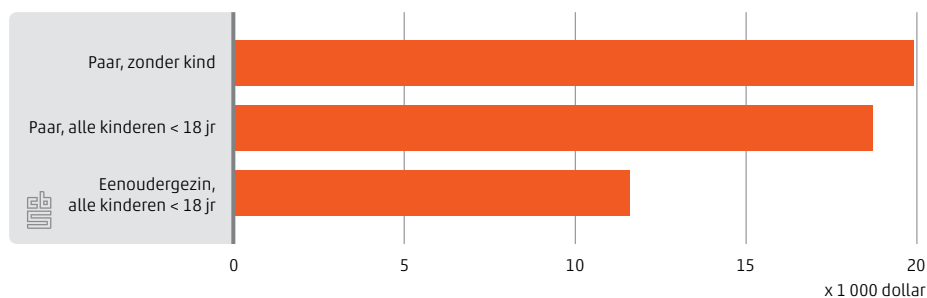
Inkomen laagst bij eenoudergezinnen met minderjarige kinderen

Op basis van het huishoudensinkomen blijkt dat in Caribisch Nederland minderjarige kinderen in een eenoudergezin op een lager welvaartsniveau leven dan minderjarige kinderen in een tweeoudergezin. Paren met minderjarige kinderen hadden in 2015 een doorsnee (oftewel mediaan) inkomen van 18,7 duizend dollar. In eenoudergezinnen met minderjarige kinderen was het inkomen met

11,6 duizend dollar fors lager. Het doorsnee inkomen van paren zonder kinderen was ruim anderhalf keer zo hoog als het inkomen van eenoudergezinnen met minderjarige kinderen.

Met huishoudensinkomen wordt het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen bedoeld. Dit is het besteedbaar huishoudensinkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar.

11.1.6 Mediaan gestandaardiseerd huishoudinkomen van particuliere huishoudens in Caribisch Nederland, 2015*

11.2 Naar school

Klein aantal scholen

Vanaf 4 jaar moeten kinderen in Caribisch Nederland elke dag naar school om er kennis en vaardigheden te leren die ze in de toekomst kunnen gebruiken. Het aantal scholen in Caribisch Nederland is klein. Dit hangt samen met het kleine aantal inwoners op de eilanden. In totaal zijn er twaalf bekostigde basisscholen en één niet-bekostigde basisschool waar de inspectie van onderwijs toezicht op houdt. Ook heeft elk eiland één bekostigde scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Daarnaast heeft elk eiland een instelling die zogenoemde sociale kanstrajecten begeleidt (Inspectie van het Onderwijs, 2017).

11.2.1 (Bekostigd) onderwijsdeelname van jongeren in Caribisch Nederland (excl. hoger onderwijs), 2016/'17*

	Caribisch Nederland	Bonaire	Saba	Sint Eustatius
Totaal	4 388	3 538	265	585
Leerlingen basisonderwijs	2 334	1 843	166	325
Leerlingen voortgezet onderwijs	1 461	1 125	92	244
Leerlingen middelbaar beroepsonderwijs:	593	570	7	16
beroepsopleidende leerweg (bol)	521	507	4	10
beroepsbegeleidende leerweg (bbl)	72	63	3	6

Bron: CBS.

In het schooljaar 2016/'17 volgden bijna 4,4 duizend leerlingen basisonderwijs, voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs in het bekostigd onderwijs in Caribisch Nederland. Het merendeel van de leerlingen, 2 334, zat in het basisonderwijs. Het voortgezet onderwijs had 1 461 leerlingen.

Slagingspercentage Bonaire het laagst onder havo-examenkandidaten

Voor de eilanden Bonaire en Sint Eustatius zijn cijfers beschikbaar over het aantal geslaagden voor het centraal examen in het voortgezet onderwijs. Deze eindexamens zijn vergelijkbaar met de eindexamens in Europees Nederland. In schooljaar 2016/'17 was het slagingspercentage op Bonaire het hoogst onder leerlingen die vmbo-basis volgden (85 procent). Het laagst was dit met 68 procent onder havo-examenkandidaten. Op Sint Eustatius was het slagingspercentage voor zowel havo als vmbo-basis 100 procent.

85% geslaagden onder
leerlingen vmbo-basis op Bonaire

11.2.2 Percentage leerlingen dat geslaagd is voor het eindexamen voortgezet onderwijs op Bonaire en Sint Eustatius, 2016/'17*

	Bonaire		Sint Eustatius	
	Examenkandidaten	% geslaagd	Examenkandidaten	% geslaagd
Vwo	14	79	-	-
Havo	47	68	7	100
Vmbo-gt	72	72	16	81
Vmbo-k	40	70	8	75
Vmbo-b	47	85	8	100

Bron: CBS.

De examenresultaten van Saba kunnen niet vergeleken worden met de resultaten van de overige eilanden, omdat hier anders geëxamineerd wordt. Saba sluit met zijn onderwijs aan bij de omringende landen in het Caribisch gebied. De examens worden afgenomen onder toezicht van de CXC (Caribbean Examination Council). In schooljaar 2016/17 was het slagingspercentage hier 100 procent (voorlopig cijfer). Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat het gaat om een klein aantal leerlingen dat eindexamen deed.

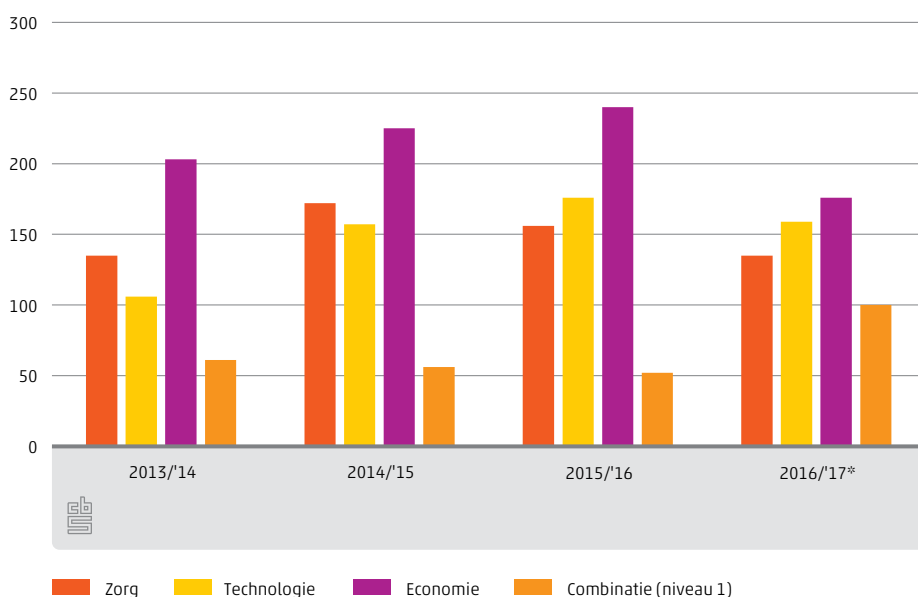
In Caribisch Nederland zijn geen scholen voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. Kinderen die extra ondersteuning en begeleiding nodig hebben krijgen dit aangeboden door de reguliere scholen zelf. Om de scholen hierbij te ondersteunen is er op elk eiland een expertisecentrum onderwijszorg. In 2016 gaven deze centra ondersteuning aan 45 leerlingen op Saba, 106 leerlingen op Sint Eustatius en circa 400 leerlingen op Bonaire (Inspectie van het Onderwijs, 2017).

Meeste mbo'ers op Bonaire

In het schooljaar 2016/'17 volgden 593 deelnemers een opleiding in het (bekostigd) middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Het aantal deelnemers aan het middelbaar beroepsonderwijs is het hoogst op Bonaire, waar 570 leerlingen een mbo-opleiding volgden. Op Saba en Sint Eustatius ging het in totaal om 23 deelnemers. Van de mbo'ers volgde 88 procent de beroepsopleidende leerweg (bol). Deze leerweg omvat een praktijkdeel van ten minste 20 procent en minder dan 60 procent van de totale lestijd. Er wordt in deze opleiding meer tijd in school doorgebracht dan bij de andere leerweg in het middelbaar beroepsonderwijs: de beroepsbegeleidende leerweg (bbl).

Van de 570 mbo'ers op Bonaire volgden 176 deelnemers een opleiding in de sector economie, bijvoorbeeld tot financieel administratief medewerker, secretaresse, of tot Leisure en Hospitality host. Met de laatste opleiding kan men aan het werk in de verblijfsrecreatie. Daarnaast volgden 159 leerlingen een opleiding in de technische sector (bijvoorbeeld monteur) en 135 een opleiding in de sector zorg (bijvoorbeeld helpende zorg en welzijn). Tot slot volgden 100 leerlingen een combinatie-opleiding. Hieronder vallen alle assistentopleidingen (mbo niveau 1), zoals bijvoorbeeld de opleidingen tot assistent horeca, voeding of voedingsindustrie en assistent dienstverlening en zorg.

11.2.3 Mbo-leerlingen Bonaire naar opleidingsrichting (sector)

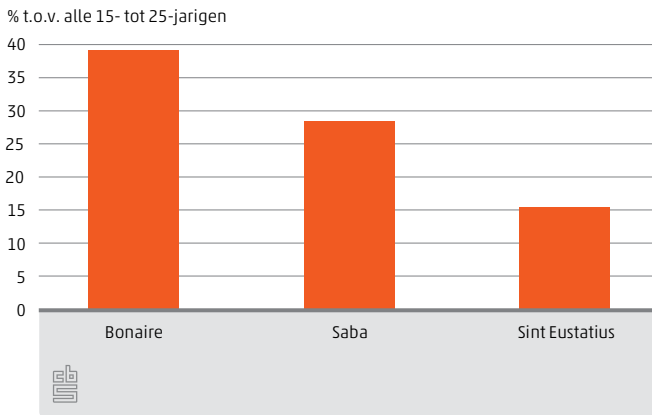

11.3 Aan het werk

Meeste jongeren aan het werk op Bonaire

In 2016 had 35 procent van de ongeveer 2 700 15- tot 25-jarigen in Caribisch Nederland werk. Het aandeel werkende jongeren op de eilanden ligt daarmee lager dan het aandeel werkzame jongeren in Europees Nederland (61 procent). Het aandeel werkzame jongeren was in 2016 met 39 procent het hoogst op Bonaire. Op Saba had 28 procent werk en op Sint Eustatius 15 procent.

11.3.1 Netto-arbeidsparticipatie van jongeren (15 tot 25 jaar) in Caribisch Nederland, 2016

Het lagere aandeel werkzame jongeren op de eilanden komt onder meer doordat onderwijsvolgende jongeren in Caribisch Nederland naast hun studie minder vaak betaald werk hebben dan jongeren in Nederland. In 2016 waren er ongeveer 1570 jongeren (15 tot 25 jaar) die regulier onderwijs volgden, dit is 58 procent van alle 15- tot 25-jarigen. Onder deze onderwijsvolgenden was de netto-arbeidsparticipatie in Caribisch Nederland 10 procent in 2016. In Europees Nederland was dit met 56 procent een stuk hoger. Voor niet onderwijsvolgende jongeren verschilt de netto-arbeidsparticipatie minder sterk, 71 procent in Caribisch Nederland en 78 procent in Europees Nederland.

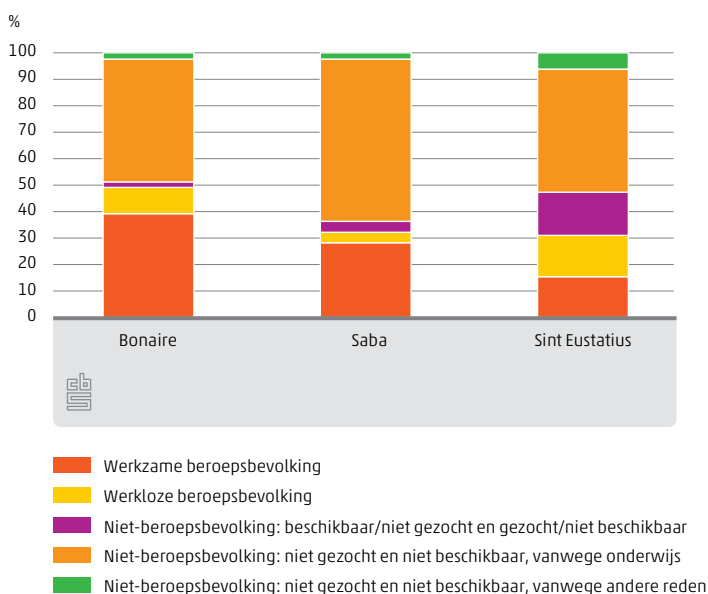
Als jongeren werk hebben is dit in de meerderheid van de gevallen met een vast dienstverband, 55 procent van de werkzame 15- tot 25-jarigen in 2016. Hiermee hebben jongeren in Caribisch Nederland vaker een vast dienstverband dan jongeren in Nederland (28 procent)¹⁾. Ook dit hangt samen met het feit dat in Europees Nederland veel scholieren en studenten een (bij)baan hebben, veelal als werknemer met een flexibele arbeidsrelatie, en in Caribisch Nederland niet. Van de werkzame jongeren in Caribisch Nederland werkten er in 2016 veel als verkoper (19 procent), als administratief personeel (13 procent) en als hulpkracht in de transport en logistiek (11 procent).

¹⁾ De gegevens over Caribisch Nederland zijn gebaseerd op het Arbeidskrachten Onderzoek (AKO). Op basis van de beschikbare gegevens is het niet mogelijk om het hebben van een vast en flexibel dienstverband in Caribisch Nederland precies zo af te bakenen zoals dit ook voor de Europees Nederlandse gegevens gebeurt op basis van de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Voor de Caribisch Nederlandse gegevens gaat het bij een vast dienstverband om een contract voor onbepaalde tijd. In de Europees Nederlandse gegevens gaat het om zowel een contract voor onbepaalde tijd als om een vast aantal uren per week werken. Om deze reden zijn de uitkomsten niet helemaal vergelijkbaar. Wel geven ze een beeld van de verschillen in soort dienstverband onder werkzame jongeren.

51 procent niet op zoek naar en niet beschikbaar voor werk

Naast de werkenden zijn er 1 740 jongeren die geen betaald werk hadden in 2016. Dit is 65 procent van de jongeren. Een klein aantal hiervan (270 jongeren) is werkloos. Zij zijn op zoek naar werk én hiervoor ook direct beschikbaar. Samen met de werkende jongeren vormen zij de beroepsbevolking. De jeugdwerkloosheid ligt in Caribisch Nederland hoger dan in het Europese deel van Nederland. In Caribisch Nederland was 22 procent van de jonge beroepsbevolking van 15 tot 25 jaar in 2016 werkloos tegenover 11 procent van de jongeren in Europees Nederland.

11.3.2 Arbeidsdeelname jongeren (15 tot 25 jaar) in Caribisch Nederland, 2016

Het merendeel van de jongeren behoort niet tot de beroepsbevolking. Tot deze groep behoren onder andere jongeren die wel recent hebben gezocht naar werk maar hiervoor niet direct beschikbaar zijn, of die beschikbaar zijn maar niet hebben gezocht. Het overgrote deel van de niet-beroepsbevolking bestaat echter uit jongeren die niet gezocht hebben naar werk en hier ook niet voor beschikbaar zijn. Zij vormden in 2016 51 procent van het totaal aantal jongeren in Caribisch Nederland. De voornaamste reden voor jongeren om niet te zoeken en niet beschikbaar te zijn is het volgen van een opleiding of studie. Deze groep is op Saba het grootst.

Meer informatie

- Cijfers over aantal jongeren in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over levendgeborenen in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over leerlingen in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over arbeidsdeelname in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over binding met de arbeidsmarkt in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over werkzame beroepsbevolking naar beroep in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).
- Cijfers over het inkomen van particuliere huishoudens in Caribisch Nederland zijn te vinden op [StatLine](#).

In dit hoofdstuk wordt verwezen naar de volgende publicaties:

CBS (2015, 8 juni). [Vaak meerdere familieleden in Caribisch huishouden](#). CBS nieuwsbericht.

Loozen, S. en C. Harmsen (2015). Moeders in Caribisch Nederland. In: DEMOS, jaargang 31 nummer 4.

Inspectie van Onderwijs (2017). [De ontwikkeling van het onderwijs in Caribisch Nederland 2014–2016](#).

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (2017). [Vaccinatiegraad en jaarverslag Rijksvaccinatieprogramma Nederland 2016](#).

12.

Sturingsinformatie jeugdhulp

Beschikbaarheid en bruikbaarheid

In hoeverre maken gemeenten gebruik van de beschikbare informatie over jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering? Hoe bekend zijn ze met de informatie op het niveau van beleidsontwikkeling en contractafspraken en hoe bruikbaar vinden ze de gegevens? Dat zijn de kernvragen bij een rondgang langs tien willekeurig gekozen gemeenten, namelijk Den Haag, Landgraaf, Haarlem, Apeldoorn, Almere, Den Bosch, Geldermalsen, Drimmelen, Alphen aan den Rijn en Woudenberg. Uit die rondgang blijkt in elk geval dat alle geïnterviewde beleidsmedewerkers steeds meer aandacht besteden aan verdieping en analyse.

12.1 Het informatielandschap

Eerst een blik op het informatielandschap dat gemeenten ter beschikking staat. Bij het vergaren van de informatie hiervoor zijn voor VWS “uitvragen bij de bron” en “eenmalig uitvragen en meervoudig gebruik” twee belangrijke doelstellingen. Hiervoor worden diverse informatiestromen beschikbaar gesteld voor burgers, gemeenten en zorgaanbieders. Deze zijn er op drie verschillende niveaus. Zo is er informatie voor beleidsontwikkeling, voor contractafspraken tussen gemeente en aanbieder en voor operationele zaken. Een korte toelichting op deze drie informatiestromen.

Informatie voor beleidsontwikkeling

Voor deze vorm van informatievoorziening houdt VWS de Landelijke Jeugdmonitor en de Benchmark Jeugdhulp in stand. In de benchmark kunnen gemeenten zien hoe ze zich tot elkaar verhouden aan de hand van scores op het gebied van maatschappelijke indicatoren (zoals onder meer wonen, school, aantal verdachten, kindermishandeling) en jeugdhulpgebruik. De informatie over jeugdhulpgebruik wordt halfjaarlijks door het CBS bijgehouden.

De informatie voor beleidsontwikkeling wordt verzameld onder zorgaanbieders en aan gemeenten aangeboden. De gegevens worden door verschillende kanalen hergebruikt. Kanalen waarvan gemeenten naar eigen wens gebruik kunnen maken. Zo kunnen ze zich met behulp van de VNG-app “Beleidsinformatie jeugd” op een beperkt aantal items eenvoudig vergelijken met elkaar én met het landelijk gemiddelde. Met de site “Waar staat je gemeente” kunnen twee gemeenten met elkaar worden vergeleken aan de hand van enkele jeugdhulpitems en vele

andere items uit het sociaal domein. En met de “Nji Jeugdmonitor” kunnen jeugdhulpitems worden gelinkt aan onderwijsitems. Dit biedt gemeenten diverse benchmarkmogelijkheden waarbij verschillen tussen gelijksoortige gemeenten via nader kwalitatief onderzoek beter kunnen worden geduid. Tot slot kunnen fijnproevers gebruik maken van CBS-data via Jeugdmonitor StatLine en StatLine.

Informatie voor contractafspraken gemeenten-aanbieders

Gemeenten en zorgaanbieders sluiten contracten met elkaar en maken afspraken over het berichtenverkeer en de verantwoording van de hulpverlening. In 2017 is afgesproken dat dit kan volgens drie varianten: inspanningsgericht (pxq), outcomegericht (trajecten) en taakgericht (lumpsum). Ter ondersteuning van deze afspraken biedt VWS aanbieders de mogelijkheid uniforme spiegelrapporten te ontvangen over de geleverde jeugdhulp voor gecontracteerde gemeenten. Ook biedt VWS gemeenten en aanbieders de mogelijkheid scores op uniforme outcome-criteria via de beleidsinformatie aan te leveren. Zo kunnen subjectief beleefde oordelen over kwaliteit op collectief niveau van jeugdhulp deel uitmaken van het gesprek tussen financier en aanbieder. Het CBS levert de beleidsinformatie, indien de aanbieders hiervoor toestemming geven, ook door aan het CIBG dat voor de verantwoording naar het Rijk een jaardocument opstelt.

Operationele informatie

Voor de uitvoering van beleid, zeker bij de inspanningsgerichte variant, is operationele informatie nodig over bijvoorbeeld uitputting van budgetten. Dit is zo afhankelijk van de in contracten gemaakte afspraken dat VWS hiervoor geen voorziening biedt, anders dan dat het de VNG mogelijk is gemaakt het gemeentelijke gegevensknooppunt in te richten voor standaardberichten voor declaratie en hulptoewijzing.

12.2 De rondgang

Dan nu naar de rondgang. Een groot aantal van de geïnterviewde gemeenten wil weten hoe ze het doen op het gebied van jeugdhulpaanbod in vergelijking met andere gemeenten. Ook hebben ze een groeiende interesse in de prestaties van

zorgaanbieders waarmee ze samenwerken. Maar met een belangrijk instrument dat ze hierbij ter beschikking staat – de spiegelrapportage jeugdhulp – zijn maar weinig lokale overheden bekend. Zes van de tien geïnterviewde gemeenten (Almere, Den Bosch, Geldermalsen, Drimmelen, Alphen aan den Rijn, Landgraaf) weten niet van het bestaan van de spiegelrapportages. En Den Haag kent ze wel, maar vraagt ze niet op. 'Wij ontvangen rechtstreeks gegevens van aanbieders in onze eigen jeugdhulpmonitor', zegt beleidsmedewerker Petra Janssen. 'We richten ons daarom vooral op de ontwikkeling van onze eigen monitor.'

Hoe komt die spiegelrapportage jeugdhulp tot stand? Jeugdhulpverleners verstrekken in het kader van de Beleidsinformatie Jeugd twee maal per jaar gegevens over geleverde jeugdhulp aan het CBS. Van het CBS krijgen zij een spiegelrapport terug, met per gemeente een uniform overzicht van het aantal geleverde zorg- en hulptrajecten aan jongeren waarvoor de betreffende gemeente verantwoordelijk was. Jeugdhulpaanbieders kunnen deze rapporten doorsturen naar gemeenten. Die krijgen zo een beeld van hun marktpositie ten aanzien van andere gemeenten en kunnen op basis van de scores zorgaanbieders vergelijken. 'Dat is heel interessant', reageert Judith van den Hoogen, beleidsmedewerker Jeugd van de gemeente Drimmelen. 'Ik zou graag willen weten hoe de prestaties van de aanbieders zijn en welke doelgroepen ze bedienen. Wij krijgen de spiegelrapporten niet rechtstreeks. We gaan na hoe we ze kunnen opvragen, bijvoorbeeld via de regio. Mogelijk vraagt de centrumgemeente waarmee wij samenwerken deze al op.'

Of ze de spiegelrapporten gaat inzetten om aanbieders te vergelijken, weet ze niet. 'Daar moet je voorzichtig mee zijn. Cijfers kunnen een scheef beeld geven. Zo zeggen ze vaak niets over de lengte van een hulptraject. Maar de rapporten zijn zeker een mooie basis voor een gesprek met aanbieders.' Ook Sosja Rooijmans, beleidsmedewerker Jeugd van de gemeente Alphen aan den Rijn, gaat de spiegelrapporten opvragen. 'Hoe werken zorgaanbieders samen met het onderwijs en hoe tevreden is het onderwijs?', is één van de vragen die ze graag beantwoord ziet in het rapport. Zij wil de spiegelrapportage vooral inzetten als instrument voor kwaliteitsverbetering bij zorgaanbieders. Dat is ook het plan van José Rijnen, strategisch adviseur Jeugd van de gemeente Den Bosch. 'De spiegelrapportage kan een nuttig instrument zijn in de discussie met de zorgaanbieder.'

Haarlem, Apeldoorn en Woudenberg zijn wel bekend met de spiegelrapporten jeugdhulp. 'In onze aanbesteding is het leveren van spiegelrapportages één van onze eisen', zegt Chantal van Liefland, senior accountmanager Jeugdhulp bij de hoofdstad van Noord-Holland. 'Wij vinden het belangrijk om te kunnen vergelijken.' Ze vindt het overigens jammer dat ze de spiegelrapportage als apart

instrument moet toevoegen aan haar toolbox. 'Wij zien graag dat dit instrument – en ook andere trouwens – onderdeel wordt van de Landelijke Jeugdmonitor, zodat we een geïntegreerd beeld van de jeugdhulp hebben.' De gemeente Woudenberg is bekend met de spiegelrapporten, maar moet de eerste ervaringen ermee nog opdoen. 'We hebben hierover recent een presentatie gehad van de VNG', vertelt Marianne Bomhof, beleidsadviseur Sociaal Domein bij de Utrechtse gemeente. 'De rapporten bevatten nuttige informatie die het mogelijk maken om, samen met de regio, gesprekken te voeren over de inkoop. De presentatie leerde ons dat we met een bepaalde regio meer overeenkomsten hebben dan we aanvankelijk dachten. Het kan interessant zijn om daarmee samen te werken, ook op het gebied van inkoop.'

Lokale monitor

Van transitie naar transformatie. Dat is de fase waarin gemeenten inmiddels zijn aanbeland, bevestigt Joyce Dahlmans, beleidsmedewerker Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Landgraaf. 'We zoeken meer en meer de verdieping en de rol van preventie', zegt ze. 'Op dit moment voeren we nog gesprekken over de uitvoering, volgend jaar volgen de werkplannen. Met als doel: hoe zorg je ervoor dat kinderen en jongeren gezond, veilig en gelukkig opgroeien?' De Landelijke Jeugdmonitor is voor haar werk van groot belang. 'Al zou ik in de benchmark wel wat meer uitleg bij de cijfers willen. Hoe komt een cijfer tot stand bijvoorbeeld? Cijfers kunnen ook vertekenen.'

Vrijwel alle tien beleidsmedewerkers maken op enige wijze gebruik van de Landelijke Jeugdmonitor, waarin sinds 2015 de Benchmark Jeugdhulp is opgenomen. Ook Waarstaatjegemeente.nl en StatLine worden veel benut. Voor de laatste zetten diverse beleidsmedewerkers collega-dataspecialisten binnen de gemeente in. De meeste beleidsmedewerkers van de geïnterviewde gemeenten gebruiken de landelijke instrumenten ter onderbouwing. Voor de sturing van beleid hebben ze vaak een eigen, lokale of regionale jeugdmonitor. 'De Landelijke Jeugdmonitor gebruiken we puur toetsend', zegt Jessica Hoogeland, senior beleidsadviseur Jeugd en Onderwijs van de gemeente Apeldoorn. 'We kijken met een blik van: wat herkennen we daarin? En wat niet?' Hoogeland zegt de Landelijke Jeugdmonitor niet zo gedetailleerd te lezen. 'Dat komt doordat we nog in de beginfase zitten van de ontwikkeling van onze eigen monitor. Uiteindelijk moet dat een systeem worden waarmee we door één druk op de knop, bijna real time, een overzicht krijgen van het jeugdhulpgebruik. De Landelijke Jeugdmonitor zit daarom te weinig in mijn systeem. Dat zou wel wat meer het geval mogen zijn. StatLine is voor mij ondersteunend. Je kan er je positie mee bepalen. Al moet

ik wel zeggen dat ik er weleens in verdwaal. Ik zou de dataspecialisten in onze gemeente meer moeten benutten.' De kracht van de Jeugdmonitor zit in het leggen van relaties, zegt Judith van den Hoogen van de gemeente Drimmelen. Ze gebruikt de Jeugdmonitor vooral naast Waarstaatjegemeente.nl. 'Die twee vullen elkaar mooi aan. Voor de breedte heb je Waarstaatjegemeente.nl, voor de verdieping de Jeugdmonitor. En wil je vervolgens nog verder de diepte in, is er StatLine.' Van den Hoogen ziet graag dat de Jeugdmonitor meer op actuele thema's ingaat (als voorbeeld noemt ze vechtscheidingen), aangevuld met lichtere onderwerpen zoals: met welke opvoedvragen worstelen ouders nou eigenlijk? 'Het zou fijn zijn als de Jeugdmonitor met meer kwalitatieve verhalen achter de cijfers komt.'

Ook Den Bosch en Alphen aan den Rijn focussen op hun lokale jeugdmonitor. 'Zorgaanbieders leveren hun cijfers – met name ten aanzien van de zorgproductie en de KPI's aan ons dashboard', vertelt José Rijnen van de gemeente Den Bosch. 'Binnenkort wordt dat gekoppeld aan het Gemeentelijk Gegevensknooppunt GGK', vult haar collega Tanja van Mandersloot, business controller inkoop jeugdzorg, aan. 'Dat levert veel recentere informatie op dan die van de landelijke monitor.'

Sosja Rooijmans van de gemeente Alphen aan den Rijn: 'Wij halen de meeste sturing uit onze regionale monitor van dertien gemeenten – waarvoor we overigens met dezelfde variabelen werken als de Landelijke Jeugdmonitor. Vooral zaken als wachtlijsten en doorlooptijden kunnen we er goed mee monitoren.' De Landelijke Jeugdmonitor, inclusief de benchmark, vindt ze zeer bruikbaar om onderwerpen tegen af te zetten. 'Je kunt de informatie van de Landelijke Jeugdmonitor niet direct toepassen, maar het scheidt wél een beeld. Soms zie ik verschillen tussen onze monitor en de landelijke, waarbij ik mezelf afvraag: hoe kan dat? En wat moet ik daarmee? Dan ga ik op zoek naar gedetailleerdere informatie en duik ik StatLine in.'

Haarlem heeft geen lokale monitor, maar sluit zoveel mogelijk aan bij landelijke instrumenten, om administratieve lasten te verminderen en cijfers te kunnen benchmarken. 'We stimuleren dat ook intern en bij de gemeenteraad', zegt senior accountmanager Jeugd Chantal van Liefland.

De Landelijke Jeugdmonitor en StatLine zijn voor de gemeente de belangrijkste instrumenten. 'Daarnaast maken we onze eigen kwalitatieve sociaal domein-rapportages, want alleen cijfers zijn niet voldoende voor het maken van een analyse.' Ze illustreert: 'Stel dat je mooie cijfers hebt waarmee je landelijk gunstig afsteekt. Dan kún je daar tevreden over zijn. Maar aan de andere kant: misschien zijn die cijfers wel zo mooi omdat je niet iedereen met een hulpvraag bereikt. Het is belangrijk dat je cijfers krijgt met context.'

Spiegelrapporten outcome

Naast de eerder genoemde spiegelrapporten jeugdhulp zijn er straks ook de spiegelrapporten outcome. Beide vormen van spiegelrapporten bieden niet alleen meer zicht op de kwaliteit van de jeugdhulp, maar zorgen ook voor een vermindering van de administratieve lasten. Per 1 januari 2018 moeten gemeenten vier landelijk vastgestelde outcome-indicatoren opvragen bij zorgaanbieders. Twee van deze indicatoren maken al onderdeel uit van de Beleidsinformatie Jeugd en worden al geleverd aan het CBS: "uitval van cliënten" en "geen nieuwe start". Daar komen bij: "tevredenheid" en "zonder hulp verder", zoals beoordeeld door de cliënt. De twee indicatoren voor het intramurale aanbod, "probleemafname" en "realisatie van overeengekomen doelen" worden nu gepilot en bij een positief oordeel later toegevoegd.

Vrijwel alle geïnterviewde gemeenten zijn op de hoogte van deze nieuwe maatregel. Jan-Pieter Kleijburg, senior beleidsadviseur Sociaal Domein van de gemeente Almere hierover: 'Spiegelrapporten over outcome zijn een goede zaak, want die gaan precies over de vraag die wij vanuit de raad vaak krijgen: hoe doen wij het als Almere eigenlijk? Wij hebben in onze inkoopplannen vanaf 2019 opgenomen dat er in ieder geval op drie outcome-indicatoren wordt uitgevraagd: "uitval van cliënten", "tevredenheid van cliënten" en "doelrealisatie van de hulp". Wij dachten daarmee de gesuggereerde lijn van het NJi aan te houden, maar wij zullen zeker ook aansluiten bij de andere indicatoren.'

Chantal van Liefland geeft – tot slot – nog wat stof tot nadenken. 'Wij hebben de zes outcome-indicatoren als eis in onze aanbesteding opgenomen en merken dat daarover nogal wat vragen leven bij zorgaanbieders. Vooral onder de kleine. Die gaan met name over de objectiviteit. Want op welke manier ga je straks die outcome indicatoren eenduidig meten? Je moet voorkomen dat je appels met peren gaat vergelijken. Wij vinden dat de brancheverenigingen daarover een uitspraak moeten doen. Het verbaast ons eerlijk gezegd dat dit tot nu toe niet is gebeurd.'

Begrippen

Arbeidsongeschiktheidsuitkering

Uitkering in het kader van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA), de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong), de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wet Wajong) en de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ).

Atheneum

Het atheneum is één van de twee onderwijssoorten van vwo (zie vwo).

Basisonderwijs

Tot het basisonderwijs wordt het reguliere basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs gerekend. Het basisonderwijs is bedoeld voor kinderen vanaf 4 jaar.

Beroepsbevolking

Personen die betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking) of die geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Besteedbaar inkomen

Het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen. Betaalde inkomensoverdrachten bestaan uit overdrachten tussen huishoudens zoals alimentatie betaald aan de ex-echtgeno(o)t(e). Premies inkomensverzekeringen betreffen premies betaald voor sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen in verband met werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden.

Bruto inkomen

Het primair inkomen vermeerderd met uitkeringen inkomensverzekeringen, uitkeringen sociale voorziening, gebonden overdrachten en ontvangen inkomensoverdrachten.

Uitkeringen inkomensverzekering betreffen uitkeringen van sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen in verband met werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden. Uitkeringen sociale voorziening betreffen diverse uitkeringen gefinancierd uit de algemene middelen zoals de bijstandsuitkering, de Wajong uitkering en het oorlogs- en verzet pensioen.

Gebonden overdrachten betreffen tegemoetkomingen die gebonden zijn aan bepaalde uitgaven zoals de huursubsidie/huurtoeslag en de tegemoetkoming studiekosten. Ontvangen inkomenoverdrachten bestaan uit overdrachten tussen huishoudens zoals alimentatie ontvangen van de ex-echtgeno(o)t(e).

Cannabisgebruik

Op basis van de vraag naar het gebruik van cannabis (hasj, wiet, marihuana).

Cyberpesten (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

Pesten via het internet, variërend van laster en stalken tot chantage/afpersing en bedreiging met geweld.

Datum aanvang jeugdbeschermingsmaatregel

De datum van de eerste dag waarop de jeugdbeschermingsmaatregel geldt.

De datum is vastgelegd in de beschikking en is gelijk aan de datum van de uitspraak van de kinderrechter.

Datum einde jeugdbeschermingsmaatregel

De datum van de laatste dag waarop de jeugdbeschermingsmaatregel geldt.

De datum waarop de jeugdbeschermingsmaatregel daadwerkelijk beëindigd is.

Datum aanvang jeugdreclassering

De datum van de eerste dag waarop de maatregel jeugdreclassering geldt. De

datum is vastgelegd in het document waarin het besluit tot het inzetten van de maatregel is vastgelegd. Het gaat om de betekende beschikking die onherroepelijk is geworden.

Datum einde jeugdreclassering

De datum van de laatste dag waarop de maatregel jeugdreclassering geldt.

De datum is vastgelegd in het document waarin het besluit tot het inzetten van de maatregel is vastgelegd.

Derde generatie

Persoon waarvan beide ouders in Nederland zijn geboren en waarvan ten minste één van de vier grootouders in het buitenland is geboren.

Doorlopende leerlijn vmbo-mbo

Experimentele leerroute waarbij vmbo leerlingen worden opgeleid met als doel het halen van een mbo-diploma. Deze leerroute is opgezet om de doorstroming van vmbo naar mbo te verbeteren en om voortijdig schoolverlaten te voorkomen.

Drinkende jongeren

Personen met de antwoordcategorie ja op de vraag: Heeft u in de afgelopen 12 maanden wel eens alcoholhoudende drank gedronken, bijvoorbeeld bier, wijn, likeur, jenever of alcoholhoudende drank gemengd met frisdrank, zoals breezers. Alcoholvrij of alcoholarm bier telt hier niet mee.

Drugsgebruik

Op basis van de vragen naar het gebruik van:

- Cannabis (hasj, wiet, marihuana)
- Amfetamine (zoals pep en speed)
- XTC (ecstasy, MDMA)
- LSD
- Paddo's (hallucinogene paddenstoeltjes of magic mushrooms)
- Cocaine (ook crack, gekookte coke, freebase)
- Heroïne (horse, smack of bruin)
- GHB
- Methadon
- Andere drugs

Het gaat om het gebruik van 1 of meer van deze drugssoorten. Bij gebruik van meerdere drugssoorten wordt de meest recent gebruikte drugssoort als bepalend gezien voor de verdeling over de categorieën 'afgelopen maand', 'afgelopen jaar' en 'ooit'. Let wel: in 2014 zijn jongeren vanaf 15 jaar bevraagd, in 2015 en 2016 zijn deze indicatoren vanaf 12 jaar gevraagd.

Eenoudergezin

Particulier huishouden dat bestaat uit één ouder met een of meer thuiswonende kinderen (en met mogelijk ook overige leden).

Eenzaamheid

Eenzaamheid is gemeten met een verkorte versie van de UCLA Loneliness. Aan de hand van zes stellingen is de mate van eenzaamheid bepaald. De stellingen luiden als volgt:

1. Er zijn mensen met wie ik goed kan praten.
2. Ik voel me van andere mensen geïsoleerd.
3. Er zijn mensen bij wie ik terecht kan.
4. Er zijn mensen die me echt begrijpen.
5. Ik maak deel uit van een groep vrienden.
6. Mijn sociale contacten zijn oppervlakkig.

De antwoordcategorieën zijn: 'ja', 'soms' en 'nee'. Een 'ja' levert 0 punten, een 'soms' 1 punt, en een 'nee' 2 punten voor de stellingen 1, 3, 4 en 5. Bij de stellingen 2 en 6 zijn de antwoorden anders gecodeerd. Een 'ja' levert 2 punten op, een 'soms' 1 punt, en een 'nee' 0 punten. De zes vragen kunnen samen maximaal 12 punten opleveren. Een hogere score betekent een sterkere mate van eenzaamheid. De mate van eenzaamheid wordt als volgt ingedeeld: een score van 0 betekent niet eenzaam, een score van 1 t/m 6 betekent soms eenzaam en een score van 7 of hoger betekent sterk eenzaam.

Eerste generatie

Persoon die in het buitenland is geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

Entreopleiding vmbo

Maatwerktraject binnen het vmbo-b bedoeld voor leerlingen voor wie een volledig vmbo-diploma niet haalbaar is. Wordt afgesloten met een mbo-1 diploma.

Flexibele arbeidsrelatie

Een arbeidsrelatie waarbij sprake is van een arbeidsovereenkomst waarin de afspraak over de arbeidsduur gewoonlijk varieert tussen een overeengekomen minimum en maximum aantal uren per week. Tot de werknemers met een flexibele baan worden gerekend uitzendkrachten, oproepkrachten en overige contracten waarin de arbeidsduur gewoonlijk varieert tussen een minimum en een maximum aantal uren per week.

Gecertificeerde instelling

Gecertificeerde instellingen zijn organisaties die, conform de Jeugdwet, maatregelen van jeugdbescherming en jeugdreclassering uitvoeren. Deze instellingen moeten in het bezit zijn van een certificaat. Daarvoor moeten zij aan een aantal

eisen voldoen gericht op het borgen van de kwaliteit van de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Gestandaardiseerd inkomen (mediaan)

Het besteedbaar inkomen van een huishouden gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Met behulp van de OECD-equivalentieschaal worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Het gestandaardiseerd inkomen is dan ook een maat voor de welvaart van (de leden van) een huishouden.

De mediaan is het middelste getal wanneer alle bedragen van laag naar hoog worden gesorteerd.

Geweldsmisdrijven (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

Mishandeling, bedreiging en seksuele delicten.

Geweldsmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven, zoals gebruikt in paragraaf 6.1)

Mishandeling, bedreiging, stalking, seksuele misdrijven, levensmisdrijven, vrijheidsbeneming, mensenhandel en overige geweldsmisdrijven.

Gymnasium

Het gymnasium is één van de twee onderwijssoorten van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Bij deze zesjarige opleiding krijgen alle leerlingen Grieks en Latijn in de onderbouw en minimaal één van deze klassieke talen in de bovenbouw (zie vwo).

Hacken (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

Met kwade bedoelingen inbreken of inloggen op iemands computer, e-mail-account, website of profielsite (bijvoorbeeld Facebook, Twitter).

Havo

Het havo is een onderwijssoort in het voortgezet onderwijs die vooral bedoeld is als voorbereiding op het hoger beroepsonderwijs. Het havo heeft vijf leerjaren. In de bovenbouw (leerjaren 4 en 5) kan gekozen worden uit vier profielen.

Identiteitsfraude (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

Gebruik zonder toestemming van persoonsgegevens voor financieel gewin.

Jeugdbescherming

Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'.

Jeugdbeschermingsmaatregel (kinderbeschermingsmaatregel)

Conform artikel 1.1 van de Jeugdwet is een kindbeschermingsmaatregel: Voogdij en de voorlopige voogdij op grond van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, de ondertoezichtstelling, bedoeld in artikel 254, eerste lid, Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de voorlopige ondertoezichtstelling, bedoeld in artikel 255 Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.

Er zijn vijf verschillende jeugdbeschermingsmaatregelen. Deze zijn beschreven in de artikelen 254 en 255 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Het betreft:

- Ondertoezichtstelling
- Voorlopige ondertoezichtstelling
- Voogdij
- Voorlopige voogdij
- Tijdelijke voogdij

Jeugdhulp

Conform artikel 1.1 van de Jeugdwet is jeugdhulp:

1°. ondersteuning van en hulp en zorg, niet zijnde preventie, aan jongeren en hun ouders bij het verminderen, stabiliseren, behandelen en opheffen van of omgaan met de gevolgen van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, of opvoedingsproblemen van ouders;

2°. het bevorderen van de deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van jongeren met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem en die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, en

3°. het ondersteunen bij of het overnemen van activiteiten op het gebied van de persoonlijke verzorging gericht op het opheffen van een tekort aan zelfredzaamheid bij jongeren met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking of een somatische of psychiatrische aandoening of beperking, die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, met dien verstande dat de leeftijdsgrens van achttien jaar niet geldt voor jeugdhulp in het kader van jeugdstrafrecht;

In de Jeugdwet zijn randvoorwaarden en kwaliteitseisen opgenomen waaraan de jeugdhulp en/of jeugdhulpaanbieders moeten voldoen, zoals dossiervorming, een plan (hulpverleningsplan, behandelplan) en bewaking en beheersing van de kwaliteit.

Voor de jeugdhulp waarover aan het CBS gerapporteerd moet worden gelden al deze randvoorwaarden en eisen.

Als een jeugdhulpaanbieder een jeugdige (anonieme) adviezen of consulten biedt, ook al is dat voorafgaande aan de start van jeugdhulp, dan geldt dit niet als jeugdhulp waarover gegevens verstrekt moeten worden aan het CBS. Dit geldt tevens voor het verstrekken van folders en overige vormen van informatie.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen jeugdhulp zonder verblijf en jeugdhulp met verblijf.

Jeugdhulp zonder verblijf

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. De jongere verblijft thuis, in het eigen gezin. Of anders gezegd, de jongere slaapt thuis. In ieder geval formeel. Het kan zijn dat de jongere bij opa en oma slaapt of bij iemand anders, echter dit is dan niet formeel zo geregeld.

Uitgevoerd door het wijk- of buurtteam – Nagenoeg elke gemeente werkt met de inzet van wijk- of buurtteams. Soms beperken deze teams zich tot het coördineren van de hulp aan de jongere, maar veelal bieden deze teams ook zelf hulp.

De jeugdhulp die door een wijk- of buurtteam wordt uitgevoerd bevindt zich vaak op de grens tussen het voorkomen van problemen (preventie) en de hulp bij problemen (jeugdhulp). In principe wordt preventie niet tot de jeugdhulp gerekend zoals het CBS daarover rapporteert. Een gemeente mag echter bij de aanlevering van gegevens aan het CBS zelf bepalen welke activiteiten zij tot de jeugdhulp rekent.

Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder – Ambulante jeugdhulp op locatie betreft ambulante hulp of groepsgesprekken op het kantoor waarbij in principe één (algemene) expertise tegelijkertijd binnen de hulpverlening wordt ingezet.

Daghulp op locatie van de aanbieder – Bij daghulp is een begeleider of hulpverlener minimaal een dagdeel in de nabije omgeving van de jongere. De hulp kan individueel plaatsvinden, maar ook in een groep. Dagbesteding en dagstructurering vallen hier ook onder. Daghulp vindt plaats op de locatie van de aanbieder. Een belangrijk kenmerk van de dagbehandeling is dat een multidisciplinair team voor de dagbehandeling wordt ingezet. Het gaat bijvoorbeeld om een combinatie van fysiotherapie, gedragstherapie en psychotherapie die tijdens de dagbehandeling wordt ingezet.

Jeugdhulp in het netwerk van de jongere – Jeugdhulp in het netwerk van de jongere vindt plaats bij de jongere thuis, op school of elders in het netwerk van de jongere. In ieder geval niet op locatie bij de aanbieder. De intensiteit kan variëren van één of enkele uren tot 24 uur per dag.

Jeugdhulp met verblijf

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. De jongere verblijft elders. Of anders gezegd, de jongere slaapt formeel niet thuis in het eigen gezin. Dit betekent dat het hier alleen om de verblijfsvormen gaat waarbij er sprake is van een overnachting. Ook verblijf in logeerhuizen, alleen tijdens weekenden of juist door de week, vallen onder jeugdhulp met verblijf.

Pleegzorg – Vorm van jeugdhulp waarbij een jongere (tijdelijk) wordt opgenomen in een pleeggezin en waarbij pleegkind, pleegouders en eigen ouders worden begeleid door een pleegzorgaanbieder.

Gezinsgericht – Alle vormen van verblijf die een gezinssituatie benaderen, maar geen pleegzorg zijn. Te denken valt aan gezinshuizen, logeerhuizen en zorgboerderijen waar overnacht wordt.

Gesloten plaatsing – De jongere verblijft bij een jeugdhulpaanbieder op basis van een machtiging gesloten jeugdzorg of op basis van een machtiging BOPZ (Wet Bijzondere Opname Psychiatrische Ziekenhuizen).

Overig verblijf bij een jeugdhulpaanbieder – De jongere verblijft op de accommodatie van de jeugdhulpaanbieder, veelal in een groep met andere jongeren. In feite betreft het alle vormen van verblijf die niet onder een van de voorgaande categorieën vallen. Hieronder vallen ook begeleid wonen en kamertraining.

Jeugdreclassering

Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de

fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart.

Jeugdreclasseringsmaatregel

Conform artikel 1.1 van de Jeugdwet is jeugdreclassering:

Reclasseringswerkzaamheden, genoemd in artikel 77hh, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht, begeleiding, genoemd in artikel 77hh, tweede lid, van dat wetboek en begeleiding van en toezicht houden op jeugdigen die deel nemen aan een scholings- en trainingsprogramma als bedoeld in artikel 3 van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het geven van de aanwijzingen, bedoeld in artikel 12, vijfde lid, van die wet, of de overige taken die bij of krachtens de wet aan de gecertificeerde instellingen zijn opgedragen.

Er zijn zeven verschillende typen jeugdreclassering:

- Toezicht en begeleiding: gedwongen kader
- Toezicht en begeleiding: vrijwillig
- Individuele trajectbegeleiding Harde Kern
- Individuele trajectbegeleiding Criem
- Scholings- en trainingsprogramma
- Gedragsbeïnvloedende maatregel
- Voorbereiding gedragsbeïnvloedende maatregel

Jongeren

Jongeren van 0 tot 25 jaar. De leeftijdsselectie kan per onderwerp verschillen. Dit is afhankelijk van de databron.

Koop- en verkoopfraude (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

Het niet leveren van gekochte goederen of diensten (koopfraude) en/of het niet betalen voor geleverde goederen en diensten (verkoopfraude).

Leerweg ondersteunend onderwijs (lwoo)

Vmbo-leerlingen kunnen een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) krijgen. Lwoo is bedoeld voor leerlingen met achterstanden of gedrags- en motivatieproblemen, die extra begeleiding nodig hebben om een vmbo-diploma te kunnen halen. Scholen bepalen zelf hoe zij lwoo aanbieden, bijvoorbeeld door kleinere klassen, bijlessen, huiswerkbegeleiding of trainingen om een leerling beter te laten studeren. Leerlingen met een lwoo-indicatie kunnen dezelfde vier leerwegen volgen en dezelfde diploma's halen als reguliere vmbo-leerlingen: de theoretische leerweg, de gemengde leerweg, de kaderberoepsgerichte leerweg en de basisberoepsgerichte leerweg.

Mate van onder- of overgewicht

De mate van onder- of overgewicht wordt bepaald aan de hand van de Body Mass Index (BMI). De BMI is het quotiënt van het lichaamsgewicht in kilogrammen en het kwadraat van de lengte in meters [kg/m²]. Voor volwassenen van 20 jaar of ouder zijn de criteria: 1. Ondergewicht: BMI < 18,5. Normaal gewicht: BMI ≥ 18,5 en < 25,0. Overgewicht: BMI ≥ 25,0a. Matig overgewicht: BMI ≥ 25,0 en < 30,0b. Ernstig overgewicht: BMI ≥ 30,0. Voor personen jonger dan 20 jaar gelden andere grenswaarden. Deze waarden hangen af van de leeftijd en het geslacht.

Migratieachtergrond

Persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren (de eerste generatie) en personen die in Nederland zijn geboren (de tweede generatie). De herkomstgroepering wordt bepaald aan de hand van het geboorteland van de persoon zelf of dat van de moeder, tenzij de moeder in Nederland is geboren. In dat geval geldt het geboorteland van de vader. Ook wordt onderscheid gemaakt tussen personen met een westerse en met een niet-westerse achtergrond.

Nederlandse achtergrond

Persoon van wie de beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren.

Netto-arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Niet-westerse migratieachtergrond

Persoon met een migratieachtergrond met als herkomstgroepering een van de landen in de werelddelen Afrika, Latijns-Amerika en Azië (excl. Indonesië en Japan) of Turkije. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden personen met een migratieachtergrond uit Indonesië en Japan tot de personen met een westerse achtergrond gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

Onveiligheidsgevoelens

Het aandeel inwoners dat zich wel eens onveilig voelt.

Overgewicht

Een volwassene heeft overgewicht met een BMI-waarde van 25,0 kg/m² en hoger. Voor personen jonger dan 18 jaar gelden andere grenswaarden.

Overmatige drinkers onder drinkers

Drinkers die meer dan 21 glazen per week (mannen) of meer dan 14 glazen per week (vrouwen) drinken.

Praktijkonderwijs

Praktisch onderwijs, aansluitend op het basisonderwijs, dat bestemd is voor leerlingen die niet in staat zijn om een diploma te behalen in het vmbo.

Rokers

Personen met antwoordcategorie ja op de vraag: Rookt u wel eens?

Schoolsoorten

vmbo = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs

havo = hoger algemeen voortgezet onderwijs

wvo = voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

Speciaal basisonderwijs

Op het speciaal basisonderwijs zitten kinderen die meer hulp behoeven bij de opvoeding en het leren dan het gewone basisonderwijs kan bieden. Het speciaal basisonderwijs is bedoeld voor kinderen vanaf 4 jaar. Speciaal basisonderwijs is niet hetzelfde als onderwijs op speciale scholen.

Speciale scholen

Scholen die basis- en voortgezet onderwijs geven aan zeer moeilijk lerende of opvoedbare kinderen, lichamelijk of zintuiglijk gehandicapte kinderen en langdurig zieken. Onderwijs op speciale scholen is niet hetzelfde als speciaal basisonderwijs. Basisonderwijs op speciale scholen is bedoeld voor kinderen vanaf 4 jaar, voortgezet speciaal onderwijs voor kinderen vanaf 12 jaar. De kinderen op de speciale scholen zijn onderverdeeld in drie clusters (groepen):

- Cluster 1 (visuele beperkingen);
- Cluster 2 (auditieve en communicatieve beperkingen);
- Overige clusters (ernstige ontwikkelingsstoornissen en lichamelijke en verstandelijke beperkingen).

Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB)

Het doel van het SSB is het verschaffen van microdata waarmee een samenhangende, consistente beschrijving kan worden gegeven van een aantal aspecten van de bevolking van Nederland. Hiertoe zijn registers (onder andere van de belastingdienst, uitkeringsinstanties, DUO) per individu gekoppeld aan de Gemeentelijke basisadministratie (GBA). Naast deze registraties worden ook resultaten van persoonsenquêtes aan het SSB gekoppeld. Het SSB bevat daarmee individuele gegevens van alle inwoners van Nederland zoals demografische kenmerken, type huishouden, werk, uitkeringen en inkomen.

Tevredenheid

Tevredenheid met het leven of met onderdelen van het leven wordt gemeten op een schaal van 1 tot en met 10, waarbij een 1 staat voor 'volledig ontevreden' en een 10 voor 'volledig tevreden'. Op basis van deze schaal worden gemiddelde waarden gepresenteerd. Daarnaast wordt gerapporteerd over het aandeel met een lage (1 t/m 4) of hoge (7 t/m 10) score.

Thuiswonende kinderen

Persoon ongeacht leeftijd of burgerlijke staat die een kind-ouder relatie heeft met één of twee tot het huishouden behorende ouders. Onder thuiswonende kinderen worden ook adoptie- en stiefkinderen begrepen, maar geen pleegkinderen.

Tweede generatie

Persoon die in Nederland is geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

Vandalismedelicten (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

Vernielingen aan voertuigen en overige vernielingen.

Vaste arbeidsrelatie

Relatie tussen een werkgever en een werknemer waarbij sprake is van een arbeidscontract voor onbepaalde tijd.

Vermogensmisdrijven (Veiligheidsmonitor, zoals gebruikt in paragraaf 6.3)

(Poging tot) inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit/vanaf de auto, diefstal andere voertuigen, (poging tot) zakkenrollerij/beroving en overige diefstal.

Vermogensmisdrijven (Standaardclassificatie misdrijven, zoals gebruikt in paragraaf 6.1)

Diefstal, inbraak, bedrog, valsheidsmisdrijven, heling, afpersing, bankbreuk, witwassen en overige vermogensmisdrijven.

Vernieling en openbare orde (Standaardclassificatie misdrijven, zoals gebruikt in paragraaf 6.1)

Vernieling, beschadiging, openbare orde misdrijven, brandstichting, openbaar gezag misdrijven.

Vmbo – basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b)

Onderwijsprogramma, leerweg genoemd, binnen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Vooropleiding voor de basisberoepsopleiding, niveau 2 van de kwalificatiestructuur van het mbo.

Vmbo – gemengde leerweg (vmbo-g)

Onderwijsprogramma, leerweg genoemd, binnen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Heeft hetzelfde niveau als vmbo -theoretische leerweg, maar heeft ook een beroepsgericht vak; geeft toegang tot de middenkaderopleiding, niveau 4 van de kwalificatiestructuur van het mbo. Het is na diplomering tevens mogelijk door te stromen naar het vierde leerjaar havo.

Vmbo – kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-k)

Onderwijsprogramma, leerweg genoemd, binnen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). De minimale vooropleiding voor de vakopleiding en de middenkaderopleiding, resp. op niveau 3 en 4 van de kwalificatiestructuur van het mbo.

Vmbo – theoretische leerweg (vmbo-t)

Onderwijsprogramma, leerweg genoemd, binnen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Geeft toegang tot de middenkaderopleiding, niveau 4 van de kwalificatiestructuur van het mbo. Het is na diplomering tevens mogelijk door te stromen naar het vierde leerjaar havo.

Voldoen aan Nederlandse Norm Gezond Bewegen

De Nederlandse Norm Gezond Bewegen geeft aan hoeveel lichaamsbeweging minimaal nodig is voor de instandhouding en verbetering van de gezondheid. Volgens de norm moeten jongeren van 12 t/m 17 jaar dagelijks minimaal een uur matig intensieve lichamelijke activiteit verrichten, bijvoorbeeld fietsen. Personen vanaf 18 jaar dienen minimaal een half uur matig intensieve activiteit te verrichten op ten minste vijf dagen van de week, bijvoorbeeld wandelen (5 km/u).

Voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Voortgezet onderwijs aan zeer moeilijk lerende of opvoedbare kinderen, lichamelijk of zintuiglijk gehandicapte kinderen en langdurig zieken. Vso wordt niet gerekend tot het voortgezet onderwijs. Voortgezet speciaal onderwijs is voor kinderen vanaf 12 jaar.

Voortijdig schoolverlaters

Personen die het bekostigd onderwijs hebben verlaten en niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. Een startkwalificatie is een afgeronde havo- of vwo-opleiding of een basisberoepsopleiding (mbo-2), dat wil zeggen niveau 2 van de kwalificatiestructuur, zoals vastgelegd in de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Een afgeronde vmbo-opleiding of een entree-opleiding (mbo-1) volstaat niet als startkwalificatie.

Vwo

Het vwo is een onderwijssoort in het voortgezet onderwijs, die vooral bedoeld is als voorbereiding op het wetenschappelijk onderwijs (wo). Het vwo heeft zes leerjaren. In de bovenbouw (leerjaren 4, 5 en 6) kan gekozen worden uit vier profielen.

Het vwo kent twee onderwijssoorten: het atheneum en het gymnasium. Op het gymnasium krijgen alle leerlingen Grieks en Latijn in de onderbouw en minimaal één van deze klassieke talen in de bovenbouw.

Wekelijkse sporter

Persoon die minimaal 1 keer per week sport.

Werkloosheidsuitkering

Uitkering op grond van de Werkloosheidswet (WW). De WW biedt werknemers een (verplichte) verzekering tegen de financiële gevolgen van werkloosheid. De wet voorziet in een uitkering die gerelateerd is aan het laatstverdiende inkomen uit dienstbetrekking. De duur van de uitkering is afhankelijk van het arbeidsverleden van de verzekerde. Iemand heeft recht op een werkloosheidsuitkering als hij of zij

- (onvrijwillig) is ontslagen,
- ten minste 26 kalenderweken heeft gewerkt in de periode van 36 weken direct voorafgaand aan de werkloosheid,
- vier jaar of meer uit de afgelopen vijf jaar heeft gewerkt.

Werkloze beroepsbevolking

Personen zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Werkzame beroepsbevolking

Personen die betaald werk hebben. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Westerse migratieachtergrond

Persoon met een migratieachtergrond met als herkomstgroepering een van de landen van de werelddelen Europa (excl. Turkije), Noord-Amerika en Oceanië of Indonesië of Japan. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden personen met een migratieachtergrond uit Indonesië en Japan tot de personen met een westerse achtergrond gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

Zware drinkers onder drinkers

Drinkers die minstens 1 keer per week 6 of meer glazen alcohol op één dag drinken (mannen) of minstens 1 keer per week 4 of meer glazen alcohol op één dag (vrouwen).

Medewerkers

Auteurs

1. Inleiding

Ruud van Herk (VWS)

2. Jongeren in Nederland

Suzanne Loozen en Carel Harmsen

3. Wonen en veilig opgroeien

Wonen in een bijstandsgezin

Kai Gidding

4. School

Leerlingen in het voortgezet onderwijs

Esther van Groenigen

5. Werk

Jongeren op de arbeidsmarkt

Mark Ramaekers

6. Criminaliteit

Jeugdige verdachten en slachtoffers

Lisanne Jong en Math Akkermans

7. Alcoholgebruik en gezondheid

Susanne de Witt en Christianne Hupkens

8. Jeugdzorg

Carlijn Verkleij

9. Leerlingen met jeugdhulp

Esther van Groenigen

10. Welzijn van jongeren

Linda Moonen

11. Jongeren in Caribisch Nederland

Linda Fernandez Beiro

12. Sturingsinformatie jeugdhulp

Beschikbaarheid en bruikbaarheid

Jaap van Sandijk (Freelance journalist)

Redactie

Linda Fernandez Beiro

Francis van der Mooren

Henk-Jan Dirven

Marion van den Brakel-Hofmans

Eindredactie

Annelies Boerdam